

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1928.

Andra kammaren.

Nr 41.

Onsdagen den 30 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 23 innevarande maj förda protokollen.

§ 2.

Föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 658, inefattande delgivning av kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 14, i anledning av väckta motioner angående upphävande av passtvänet mellan de nordiska länderna m. m.; och beslöt andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt femte tillfälliga utskott.

§ 3.

Vidare föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 177—179 samt 181 och 182, bevillningsutskottets betänkanden nr 42 och 43 samt bankoutskottets utlåtanden nr 59—61.

§ 4.

Vid härpå skedd föredragning av första lagutskottets memorial, nr 50, angående arvode åt den, som inom första lagutskottet biträtt vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige m. m., biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 5.

Jordbruksutskottets utlåtanden nr 82 och 83, som nu föredrogs, blevo ånyo bordlagda.

§ 6.

Till avgörande företogs statsutskottets utlåtande, nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till kommunala flickskolor m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

*Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.*

I en den 24 februari 1928 till riksdagen avlåten proposition, nr 116, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över eklestastikärenden för samma dag, framlagt förslag i fråga om statsbidrag till kommunala flickskolor m. m.

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

I samband med denna proposition, som hänvisats till statsutskottet, hade utskottet till behandling förehåft följande till utskottet remitterade motioner, nämligen:

inom första kammaren:

- nr 285 av herr *Lindhagen*;
- nr 286 och 287 av fröken *Hesselgren*;
- nr 288 av herr *Möller m. fl.*;
- nr 289 av herr *Pålsson*; och
- nr 290 av herrar *Sandegård* och *Norling*; samt

inom andra kammaren:

- nr 459 av herr *Holmdahl*; och
- nr 461 av herr *Hansson* i Stockholm *m. fl.*

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte

A. ej mindre i riksstaten under åttonde huvudtiteln uppföra ett ordinarie förslagsanslag å 50,000 kronor till statsbidrag till kommunala flickskolor,

även även i fråga om användandet av nämnda anslag

a) godkänna följande allmänna förutsättningar för åtnjutande av statsbidrag från anslaget:

1. Kommunal flickskola skall vara upprättad och underhållen av skolområde, bestående av ett eller flera skoldistrikt, eller, efter Kungl. Maj:ts beprövande, av annan kommunal samfällighet eller förening av flera sådana, samt hava till ändamål att bereda kvinnliga lärjungar tillfälle att inhämta ett högre mått av allmän medborgerlig bildning med hänsyn tagen till den kvinnliga ungdomens egenart och därvid tillika i större eller mindre utsträckning förbereda lärjungarna för praktisk verksamhet, särskilt inom hemmets område.

2. Varje kommunal flickskola skall vara anordnad med såväl sjuårig som sexårig lärokurs, varvid i fråga om gemensam eller skild undervisning av de båda lärokurserna skola i huvudsak tillämpas de grunder, som departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 24 februari 1928 angivit. Den sjuåriga lärokursen skall med avseende på det kunskapsmått, som erfordras för inträde i dess första klass, vara grundad på genomgången fjärde klass i någon av folkskolans huvudformer, och den sexåriga lärokursen skall med avseende på det kunskapsmått, som erfordras för inträde i dess lägsta klass, vara grundad på genomgången sjätte klass av sex- eller sjuårig folkskola, anordnad enligt någon av sådan skolas huvudformer.

3. Vid kommunal flickskola skola, i huvudsaklig enlighet med vad departementschefen i samma statsrådsprotokoll angivit, träffas särskilda anordningar i syfte att för de lärjungar vid skolan, som hava för avsikt att övergå till första ringen av fyraårigt eller treårigt gymnasium, underlätta dylik övergång.

4. Inom de två högsta klasserna av kommunal flickskola skall undervisningen, i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som departementschefen i statsrådsprotokollet uppdragit, anordnas antingen på både en teoretisk och en praktisk utbildningslinje eller på endera av dessa linjer.

5. Kommunal flickskola skall, vare sig den omfattar både en teoretisk och en praktisk linje eller enbart en av dessa linjer och oavsett om skolans båda lärokurser åtnjuta gemensam eller skild undervisning, hava sammanlagt minst 84 lärjungar.

6. Kommunal flickskola skall stå under skolöverstyrelsens inseende.

7. Varje årsklass skall i de teoretiska undervisningsämnen åtnjuta från föregående och efterföljande årsklass skild undervisning.

8. Vid varje skola skall minst halva antalet av de ordinarie lärarna utgöras av kvinnor.

9. Lsåret skall omfatta trettioåtta veckor, tid för inträdes- och flyttningsprövningar, för påsk- och pingstferier samt för tillfälliga lov dagar däri inräknad.

10. Skolområdet skall för undervisningen tillhandahålla tjänliga och tillräckliga lokaler samt erforderliga och lämpliga skolmöbler och nödig undervisningsmaterieil.

11. Statsbidrag till kommunal flickskola må utgå endast under förutsättning att Kungl. Maj:t, med hänsyn tagen till inom skolområdet möjligen redan befintlig kommunal mellanskola, högre folkskola, högre flickskola, högre samskola eller kommunal flickskola, för vilka statsbidrag redan utgår, eller ock allmänt läroverk med tillträde för kvinnliga lärjungar å realskolans stadium, prövar inrättandet av kommunal flickskola med av skolområdet föreslagen organisation vara för orten behövt och lämpligt.

12. Undervisningen i skolan, som skall stå öppen för elever oberoende av deras hemorter, skall vara avgiftsfri, såvida ej i visst fall på grund av särskilda undantagsförhållanden annorlunda bestämmas i skolans reglemente. Terminsavgifter må dock i intet fall bestämmas till olika belopp för elever allt efter deras olika hemorter, ej heller påföras medellösa lärjungar.

13. I övrigt skall kommunal flickskola vara organiserad och undervisningen därstädes ordnad i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som departementschefen i statsrådsprotokollet angivit och utskottet förordat;

b) bestämma,

1. lärarpersonalen vid kommunala flickskolor skall åtnjuta följande avlösningsförmåner:

rektor särskilt arvode av 1,000 kronor;

biträdande föreståndarinna särskilt arvode av 200 kronor;

ordinarie manlig ämneslärare, förutom fri bostad och bränsle eller motsvarande ersättning, icke understigande 500 kronor, 3,300 kronor, vartill kunna komma tre ålderstillägg, vart och ett å 400 kronor, att utgå efter respektive 5, 10 och 15 år;

ordinarie kvinnlig ämneslärare, förutom fri bostad och bränsle eller motsvarande ersättning, icke understigande 350 kronor, 2,800 kronor, vartill kunna komma tre ålderstillägg, vart och ett å 300 kronor, att utgå efter respektive 5, 10 och 15 år;

extra ordinarie eller vikarierande manlig ämneslärare med full tjänstgöring arvode av 2,900 kronor;

extra ordinarie eller vikarierande kvinnlig ämneslärare med full tjänstgöring arvode av 2,600 kronor;

vikarierande rektor särskilt arvode av 500 kronor;

vikarie för biträdande föreståndarinna särskilt arvode av 200 kronor;

manlig timlärare i läroämne: 105 kronor för varje veckotimme;

kvinnlig timlärare i läroämne: 95 kronor för varje veckotimme;

manlig timlärare i teckning, i musik, i gymnastik med lek och idrott: 90 kronor för varje veckotimme;

kvinnlig timlärare i teckning, i musik, i gymnastik med lek och idrott: 85 kronor för varje veckotimme;

timlärare i annat övningsämne: 80 kronor för varje veckotimme;

2. i avseende å uppflyttning i högre lönegrad skall i tillämpliga delar gälla vad angående lärares vid kommunala mellanskolor uppflyttning i högre lönegrad är stadgat;

c) förklara hinder för Kungl. Maj:t icke möta att fastställa de närmare villkor och utfärda de närmare bestämmelser, vilka, i anslutning till vad departe-

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

mentschefen i statsrådsprotokollet anfört och utskottet angivit samt i huvudsaklig överensstämmelse med vad som i motsvarande hänseende gällde för de kommunala mellanskolorna, för sagda avlöningsförmånens åtnjutande kunde böra stadgas, ävensom de närmare föreskrifter, vilka för tillämpning av omfördälda villkor och bestämmelser eller i övrigt kunde anses erforderliga;

d) föreskriva, att i fråga om utgående av statsbidrag till kommunala flickskolor skulle, förutom vad anginge själva organisationen och därmed sammanhängande eller likartade spörsmål, gälla följande grunder:

I.

Statsbidrag till fullständig kommunal flickskola, vilken av Kungl. Maj:t blivit erkänd såsom sådan, utgår på följande sätt:

a) till skola med teoretisk och praktisk linje eller enbart teoretisk linje med 20,400 kronor för år och till skola med enbart praktisk linje med 16,800 kronor för år;

samt därutöver:

b) till skola med fristående sexårig lärokurs med både teoretisk och praktisk linje eller enbart teoretisk linje med 2,800 kronor för år för varje årsklass i lärokursen, som i de teoretiska undervisningsämnena åtnjuter från den sjuåriga lärokursen skild undervisning;

c) till skola med fristående sexårig lärokurs med enbart praktisk linje med 2,800 kronor för år för var och en av de fyra lägsta årsklasserna i sådan lärokurs samt med 1,400 kronor för år för var och en av de två högsta årsklasserna i lärokursen, i båda fallen under förutsättning att ifrågakommande klass i de teoretiska ämnena åtnjuter från den sjuåriga lärokursen skild undervisning;

d) till parallellavdelning av årsklass inom den sjuåriga lärokursens fem lägsta och inom den sexåriga lärokursens fyra lägsta klasser med 2,800 kronor för år, dock att sådant bidrag må utgå till högst så stort antal parallella klassavdelningar, som uppkommer med iakttagande därav, att vid läsårets början minst 30 lärjungar komma på varje sådan avdelning inom årsklassen, innan ny klassavdelning upprättas inom densamma;

e) till parallellavdelning av årsklass inom de två högsta klasserna, med iakttagande av den i d) angivna begränsningen, med 2,800 kronor för år för parallellavdelning inom den teoretiska linjen och med 1,400 kronor för år för parallellavdelning inom den praktiska linjen;

f) till undervisning i ämnena hushållsgöromål, kvinnlig slöjd, barnavård och trädgårdsskötsel med 75 kronor för läsår och veckotimme, under villkor att vid läsårets början vid undervisningen i dylikt tillvalt ämne antalet lärjungar i varje lärjungegrupp inom viss klass icke understiger 5 samt att minst 15 lärjungar komma på sådan lärjungegrupp, innan ny grupp för ämnet upprättas.

Härförutom skola till varje kommunal flickskola utgå följande bidrag:

g) för varje manlig ordinarie ämneslärare: 500 kronor;

h) för varje manlig extra ordinarie eller vikarierande ämneslärare med full tjänstgöring: 300 kronor;

i) för rektor: två tredjedelar av det för ifrågavarande befattningshavare stadgade särskilda arvudet; för biträdande föreståndarinna: det till henne utgående särskilda arvudet;

j) för varje ordinarie ämneslärare: ett belopp, motsvarande de läraren tillkommande ålderstillägg;

k) för varje lärare, som vikarierar för ordinarie eller extra ordinarie ämneslärare: om tjänstledigheten förorsakas av styrkt sjukdom, det belopp, som utöver vad den tjänstledige läraren av sin avlöning avstått, erfordras till arvode åt vikarien, och, om tjänstledigheten förorsakas av offentligt uppdrag, bestriande av befattning i statens tjänst eller tjänstgöring hos riksdagen, dess ut-

skott eller revisorer, det belopp, som Kungl. Maj:t för det särskilda fallet bestämmer;

l) för lärare, som vikarierar för lärare, vilken uppehåller tillfälligtvis ledig lärarbefattning men erhållit tjänstledighet på grund av styrkt sjukdom: det belopp, som, utöver vad den tjänstledige läraren av sin avlöning avstått, erfordras till arvode åt vikarien; samt

m) för lärare, som vikarierar för lärare, vilken till förekommande av smittofara av vederbörande myndighet förbjudits att tjänstgöra, det belopp, som erfordras till arvode åt vikarien, dock icke för längre tid än högst sex månader.

II.

Till skolområde, vilket enligt plan, som av Kungl. Maj:t godkännes, upprättar kommunal flickskola genom successivt uppbyggande med en eller flera klasser av sådan skola, skall, under den tid, som erfordras för skolans utbyggande till fullständig kommunal flickskola, och utan hinder därav att skolan icke omfattar sju årsklasser, statsbidrag, med tillämpning i övrigt av de här ovan under I b)—m) stadgade grunder och med de i fråga om de två högsta årsklasserna av praktisk linje där angivna undantag, beräknas till 2,800 kronor för varje årsklass eller avdelning av årsklass, under villkor:

- a) att skolan i medeltal har minst 12 lärjungar i varje årsklass,
- b) att skolan fortsättningsvis uppbygges år för år i oavbruten följd,
- c) att vid skolan finnas ordinarie lärare till ett antal, som med en understiger antalet årsklasser i skolan, dock att vid skola med enbart praktisk linje endast fem ordinarie lärare behöva anställas och att av dem den femte läraren behöver tillsättas först vid sjunde klassens upprättande, samt att rektor förordnas vid den nya organisationens påbörjande, ävensom
- d) att skolan i övrigt i tillämpliga delar är anordnad i enlighet med de för kommunal flickskola gällande föreskrifter.

III.

För utbekommande av statsbidrag enligt här ovan under I och II givna stadganden böra hinder ej möta därav:

- a) att ny skola, parallellavdelning eller lärartjänst, för vilken statsbidrag kan utgå, först under kalenderåret inrättats eller under kalenderåret upphört, i vilka fall skolan äger bekomma statsbidrag i förhållande till den del av läsåret, undervisningen pågått, eller
- b) att under kalenderåret statsunderstödd skola i vederbörlig ordning ombildats till kommunal flickskola, i vilket fall statsbidrag skall utgå för vardera skolan i förhållande till den del av läsåret, som undervisningen pågått enligt de för de särskilda skolorna stadgade grunder, eller
- c) att undervisningen enligt vederbörligt medgivande avkortas på grund av rådande smittosam sjukdom bland människor eller husdjur, i vilken händelse statsbidrag skall utgå med samma belopp, som om undervisningen bedrivits i eljest bestämd omfattning, eller
- d) att lärare till förekommande av smittofara av vederbörande myndighet förbjudits att tjänstgöra, i vilken händelse statsbidrag, förutom till vikaries avlöande, varom här ovan under I förmåles, skall utgå till avlöande av den från tjänstgöring avstängde läraren med oavkortat belopp, dock icke för längre tid än högst sex månader;
- e) bemyndiga Kungl. Maj:t att i fråga om tillämpningen av de under I—III angivna grunder utfärda de närmare föreskrifter, vilka, i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i statsrådsprotokollet anført och utskottet angivit, kunde befinnas erforderliga.

*Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)*

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

B. besluta,

a) att lärarpersonalen vid kommunala flickskolor skulle vara delaktig i statens pensionsanstalt, med iakttagande i tillämpliga delar av vad angående delaktighet i denna anstalt vore stadgat i fråga om lärare vid kommunala mellanskolor, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare bestämmelser som på grund härav befunnes erforderliga; samt

b) att, därest på grund av inrättandet av kommunal flickskola statsunderstödd enskild högre flickskola på orten upphörde med sin verksamhet och på den grund vid den senare skolan anställd ämneslärarinna med full tjänstgöring ginge förlustig sin anställning, hon skulle, under förutsättning att hon vid början av skolans avveckling uppnått en ålder av 50 år samt vunnit sådan anställning, som nu angivits, vid statsunderstödd enskild läroanstalt före den 1 mars 1928, intill dess hon fyllde 60 år, av statsmedel åtnjuta en årlig ersättning uppgående till två tredjedelar av den avlöning hon i enlighet med gällande bestämmelser vid entledigandet åtnjöte från skolan, tillfällig löneförbättring och eventuellt utgående dyrtidstillägg däri inberäknade, samt för tiden därefter en årlig pension till samma belopp, som skulle tillkommit henne, därest hon intill uppnåendet av sistnämnda ålder varit i tjänst vid statsunderstödd enskild flickskola; och skulle vad under b) sagts äga tillämpning beträffande lärarinnor vid sådana skolor, vilkas avveckling påbörjats inom tio år, räknat från den 1 januari 1929.

C. a) medgiva, att tillfällig löneförbättring finge för tiden 1 juli 1928—30 juni 1929 utgå till lärarpersonalen vid kommunala flickskolor med följande belopp:

till ordinarie manlig ämneslärare med 600 kronor;

till ordinarie kvinnlig ämneslärare med 500 kronor; samt

till extra ordinarie ämneslärare och timlärare med belopp, som Kungl. Maj:t i huvudsaklig enlighet med de i sådant hänseende för motsvarande lärare vid kommunala mellanskolor nu gällande grunder bestämmer;

b) för ändamålet anvisa för budgetåret 1928—1929 ett extra förslagsanslag av 8,000 kronor.

II att riksdagen i anledning av därom i ämnet väckta motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes verkställa utredning i fråga om beredande av ordinarie anställning åt lärare i övningsämnen och praktiska ämnen vid kommunala flickskolor samt i fråga om kompetensvillkor för sådan befattning ävensom med det snaraste för riksdagen framlägga det förslag, vartill sagda utredning kunde giva anledning.

III att

herr Lindhagens motion I: 285,

fröken Hesselgrens motion I: 286,

densammas motion I: 287,

herr Möllers m. fl. motion I: 288,

herr Pålssons motion I: 289,

herrar Sandegårds och Norlings motion I: 290,

herr Holmdahls motion II: 459, och

herr Hanssons i Stockholm motion II: 461,

i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

1) beträffande Kungl. Maj:ts proposition i dess helhet av herrar *Olof Olsson, Waller, Oscar Olsson, Pauli, Björck, Anderson* i Råstock, *Rydén, Jansson* i

Falun, *Törnkvist* i Karlskrona, *Kristensson* i Göteborg och *Nilsson* i Örebro, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 288 och II: 461 avslå såväl Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition som övriga i ämnet väckta motioner;

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

2) beträffande elevantalet i kommunal flickskola

av herr *Kristensson* i Göteborg, vilken ansett, att utskottet bort, på sätt föreslagits i mom. 3 av den utav herr *Pålsson* i ämnet väckta motionen, tillstyrka att kommunal flickskola för att komma i åtnjutande av statsunderstöd skulle i medeltal hava minst femton lärjungar i varje årsklass; och

av herrar *Widell*, *Bergqvist*, *Carl A. Carlsson*, *Hallin*, *Johan Bernhard Johansson*, *Bengtsson* i Norup, *Persson* i Fritorp, *Lindskog*, *Järte* och *Anderson* i Storegården, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte

A — — — —

a) — — — —

5. Kommunal flickskola skall — — minst 70 lärjungar.

d) — — I. — —

II.

Till skolområde — — under villkor:

a) att skolan i medeltal har minst 10 lärjungar i varje årsklass.

II. — — — —

III. — — — —; samt

3) beträffande avlöningsbelopp för vissa lärare vid kommunal flickskola av herrar *Widell*, *Bergqvist*, *Hallin*, *Johan Bernhard Johansson*, *Bengtsson* i Norup, *Lindskog*, *Järte* och *Anderson* i Storegården, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte

A — — — —

a) — — — —

b) — — — —

1 — — — —

rektor särskilt arvode av 1,200 kronor;
biträdande föreståndarinna särskilt arvode av 300 kronor;

vikarierande rektor särskilt arvode av 600 kronor;
vikarie för biträdande föreståndarinna särskilt arvode av 300 kronor;

II. — — — —

III. — — — —

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **Rydén**, som yttrade: I avseende å föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 155 hemställes, att punkterna I A, I B, I C, II och III må företagas till avgörande var för sig; att vid behandlingen av punkten I A till en

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

början föredrages utskottets hemställan i första stycket av samma punkt och att därvid överläggning må äga rum beträffande utlåtandet i dess helhet; samt att återstoden av punkten I A företages till avgörande momentvis samt momenten a) och d) vart för sig på det sätt, att först föredrages vart och ett av de under vederbörande moment upptagna, särskilt nummerade styckena, och därefter utskottets i momentet gjorda inledande hemställan.

Denna hemställan bifölls.

Punkten I A.

I enlighet med kammarens beslut rörande föredragningssättet företogs först till behandling *utskottets hemställan i första stycket av punkten.*

Därvid anförde:

Herr **Rydén**: Herr talman! Till det statsutskottsutlåtande, som här föreligger, har den socialdemokratiska delegationen fogat en reservation, i vilken yrkas avslag på den föreliggande kungl. propositionen. Jag skall, herr talman, i vad på mig ankommer, försöka att icke föra denna debatt ut till en onödig omfattning eller förlåna mitt yttrande särskild skärpa, men jag måste ändå ange de skäl, som varit bestämmande för ståndpunktstagandet från den socialdemokratiska utskottsdelegationens sida.

När den kungl. propositionen i skolfrågan i fjol framlades, var den ju behäftad med synnerligen stora brister, och det riksdagens beslut, som fattades, innebar i väsentliga avseenden en utbyggnad och en komplettering av det mera skissartade förslag, som framlagts från Kungl. Maj:ts sida. Den kungl. propositionen löste särskilt flickskolefrågan på ett mycket otillfredsställande sätt. Kungl. Maj:t hade föreslagit, att för den högre flickundervisningen skulle inrättas fyra högre flickläroverk, nämligen i städerna Stockholm, Malmö, Hälsingborg och Göteborg, men beträffande de andra större och medelstora städer, som hade så stora gossläroverk, att flickor icke kunde rymmas i dem, innehöll Kungl. Maj:ts förslag ingen positiv hemställan. Det kungl. förslaget var alltså enligt mitt betraktelsesätt i det avseendet orättvist mot flickorna, att det var endast ett mindre antal av statsläroverken, som öppnades för flickor på realskolans stadium. Det var därför nödvändigt, att riksdagen i detta hänseende intog en konsekvent ståndpunkt och genomförde den principen, att flickor skulle ha rätt till högre undervisning i statsläroverk under samma villkor, som gällde för gossar. Denna ståndpunkt utförde skolutskottet och sedan riksdagen på det sättet, att alla statsläroverk skulle vara samläroverk med undantag för läroverken i de städer, där man måste tänka sig upprättandet av högre flickläroverk. Kungl. Maj:t hade bara tagit dessa fyra städer, som jag nyss nämnde, men när man i skolutskottet granskade förhållandet beträffande de skilda läroverken, fann man, att det var ytterligare nio städer, nämligen Uppsala, Norrköping, Linköping, Jönköping, Lund, Borås, Karlstad, Västerås och Örebro, som hade gossläroverk, där flickor icke kunde få rum, och därför hemställde riksdagen, att Kungl. Maj:t skulle framlägga plan för inrättande av högre flickläroverk i dessa städer. I den socialdemokratiska motion, som framlades i fjol, fanns en sådan plan utarbetad, men i skolutskottet gav man efter för de önskningsar, som uttrycktes särskilt från frisinnat håll, icke minst från departementschefens sida, att man skulle bereda Kungl. Maj:t tillfälle att taga denna sak under omprövning för att framlägga plan för 1928 års riksdag. Riksdagsskrivelsen i detta ärende innehöll ett bestämt yrkande, att plan för den gymnasiala flickundervisningen genom inrättande av högre flickläroverk skulle framläggas för 1928 års riksdag.

Jag måste meddela kammaren, att jag i egenskap av skolutskottets ordfö-

rande vid fjolårets riksdag mottagit en bestämd utfästelse från vederbörande regeringsledamots sida, att denna plan skulle framläggas för 1928 års riksdag, vilket jag också enligt bemyndigande meddelade de kretsar i utskottet, där man ville gå in för en positiv linje. Emellertid har till mångas förvåning regeringen fullständigt underlåtit att infria löftet i detta hänseende. Redan så kort tid som 16 dagar, efter det riksdagen hade avslutat sin skrivelse i anledning av skolbeslutet, var regeringen den 18 juni 1927 färdig att utfärda ett cirkulär, där dispositioner träffades, för att detta förslag icke skulle kunna framläggas för 1928 års riksdag utan tidigast inför 1929 års riksdag. Jag har icke förrän nu personligen efterlyst anledningen till detta. Men vid behandlingen av åttonde huvudtiteln framställde en annan talare i denna kammar en fråga till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, och statsrådet var då närvarande men föredrog att tiga. I dag ställer jag änyo frågan: varför har icke detta skett, varför har man svikit de utfästelser, som i detta hänseende gjordes, icke till mig som privatman utan som skolutskottets ordförande? Kanske vi kunna få klarhet över detta nu.

Jag måste emellertid uttrycka mitt beklagande av att icke den begärda och utlovade planen för den högre flickundervisningens ordnande på gymnasialstadiet föreligger i detta sammanhang, därför att i vissa hänseenden sammanhänger en rationell organisation av den kommunala flickskolan med frågan om hur skall man organisera de högre flickläroverk i dessa 13 städer, som jag förut uppräknat. Jag har personligen kontakt med flera städer, där problemet är uppe, och det förspörjes en önskan från vissa städers sida att få lov att behandla frågan om de kommunala flickskolorna i samband med frågan om de högre flickläroverken för att se, om icke dessa båda organisationer skulle kunna på ett för kommunen fördelaktigt sätt med varandra kombineras. Således icke blott i den omständigheten, att den föreliggande propositionen har lösbrutit denna fråga ur det sammanhang med andra frågor, som den icke bara formellt utan även reellt erhållit i riksdagens beslut i fjol, och därför att de utfästelser, som jag förut talat om, icke infriats, utan även i den omständigheten, att det ur rent sakliga och praktiska synpunkter är ett avgjort missgrepp att vi icke samtidigt fått in planen för dessa högre flickläroverk och en plan för ordnandet av de kommunala flickskolorna, i detta ser jag för min del en anledning att skjuta på denna fråga, tills man kan få frågorna behandlade i ett sammanhang.

Emellertid var det en sida av flickundervisningen, som i fjol endast i förbigående berördes utan något som helst positivt förslag från regeringens sida. Det var den sidan av vår högre flickundervisning, som hittills varit företrädd av den åttaklassiga högre flickskolan. Den åttaklassiga flickskolan lämnades ju i organisatoriskt hänseende i praktiskt taget oberört skick. Naturligtvis kommer den att få känning av den nya skolorganisationen genom en svagare tillströmning av elever, men i anslagshänseende lämnades de privata flickskolorna i allt väsentligt orubbade. Det var bara en liten förskjutning i fråga om minimiantalet lärjungar, som riksdagens beslut innebar. Men vi gjorde på socialdemokratiskt håll den reflexionen, att när vi gå in för ordnandet av den högre undervisningen för gossar efter enhetliga grunder och när man släpper in flickorna i våra statsläroverk, för att de skola beredas tillfälle att få undervisning under samma ekonomiska och i yttre hänseenden lika gynnsamma förhållanden som gossar, det föreligger en anledning för staten att taga hand om och gynna den delen av vår högre flickundervisning, som är företrädd av det åttaklassiga flickläroverket.

Den socialdemokratiska motionen vid fjolårets riksdag gick ut på ett positivt förslag i detta hänseende. Det föreslogs där ett anslagsbelopp, och en organisationsplan skisserades. Detta var icke svårt att göra, därför att en sådan

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

skiss redan fanns i de skolsakkunnigas betänkande, som föregått utarbetandet av skolpropositionen. Den flickskola, som den socialdemokratiska gruppen skisserade i sin motion, var den femklassiga flickskolan byggd på en sexklassig folkskola men i anslagshänseende och i yttre organisatoriskt hänseende likställd i allt väsentligt med den kommunala mellanskolan. Man tänkte sig också, ehuru det icke förelåg något positivt förslag i den riktningen, att det skulle kunna vara en sjätte, mera på hemmet och det praktiska livet inriktad avslutningsklass.

När tanken på denna kommunala flickskola kom upp i skolutskottet, så möttes den av sympatier nästan från alla håll. Tanken på att få en förbättrad ställning för denna flickundervisning, i så måtto att flickorna skulle för samma terminsavgift i stort sett erhålla samma undervisning som gossarna och att flickskolelärarinnorna skulle få en tryggad rättslig ställning och en bättre ekonomisk standard, vann anklag praktiskt taget från alla håll; det var egentligen bara bondeförbundet som intog sin separata hållning till hela flickundervisningen. Men exempelvis inom högerpartiet vann denna tanke allmän anslutning. I frågan, hur lång tid flickskolan skulle omfatta, ville skolutskottet icke bestämt uttala sig, men skolutskottet läste sig fast för en ståndpunkt, och det var den, som ecklesiastikministern och de socialdemokratiska motionärerna varit eniga om, nämligen att den kommunala flickskolan såsom en nybildning på detta område skulle bygga på den sexåriga bottenskolas grund. Det var endast på en punkt, som skolutskottet avsåg att hålla frågan öppen, och det var i fråga om, huruvida det skulle bli fem eller sex klasser eller huruvida man skulle tänka sig en femårig normaltyp och ett valfritt sjätte skolår. På den punkten gick man då icke in. Jag vill nämna, att inom skolutskottet, där vi i vårt kansli hade alla de arbetskrafter av värde, som Kungl. Maj:t förfogat över för handläggningen av en sådan fråga, hade vi varit i stånd att kunna göra upp hela den kommunala flickskoleorganisationen.

Jag skulle inom parentes vilja säga, att denna flickskoletanke har icke, som statsrådet Almqvist och generaldirektör Bergqvist försökt göra gällande enligt vad framgår av propositionen, ursprungligen framförts av generaldirektör Bergqvist, utan den som förde fram den i den offentliga debatten är förutvarande statsrådet Olof Olsson, som redan för mer än tio år sedan gick i bräsch för denna tanke. Men det är betecknande för tilltagsenheten på dessa håll, att man i detta fall söker sätta en fadersstämpel på denna tanke, som icke är berättigad.

Det var särskilt från herr Olof Olssons och andra socialdemokraters sida en stark önskan att i fjol komma till ett positivt resultat, och möjligheten för att åstadkomma detta var tillfinnandes. Emellertid gjordes från ecklesiastikministerns sida en mycket stark vädjan till vänstern i skolutskottet, att vi av hänsyn till förhållandena inom regeringen, icke av andra hänsyn men av hänsyn till förhållandena inom regeringen, skulle avstå från att föra fram ett positivt förslag vid 1927 års riksdag. Samtidigt utlovades det så dyrt, man överhuvud taget kan lova, att ett förslag om den kommunala flickskolan, byggd på de principer, som den dåvarande majoriteten inom skolutskottet önskade, d. v. s. den sexåriga bottenskolan, men givetvis efter en ytterligare utredning beträffande skoltidens längd, skulle komma från regeringens sida. Jag hade det värvet att framföra detta förslag till de bestämmande inom skolutskottet. Jag fick uppgiften att till dem framföra ecklesiastikministerns absoluta löfte att till 1928 års riksdag framlägga en proposition beträffande den kommunala flickskolan i anslutning till de grundsatser, som statsrådet själv uttalat och som han visste vara härskande inom skolutskottet. Men även på denna punkt hava de utfästelser, som gjorts och som varit väsentligt bestämmande för utskottets ståndpunkttagande i denna fråga vid fjolårets riksdag, blivit svikna. Ty det flickskoleförslag, som föreligger här vid detta års riksdag, har på avgörande punkter föga

släktttycke med den ståndpunkt, som skolutskottets majoritet och statsrådet Almkvist voro överens om vid fjolårets riksdag. Man bryter mot principen att bygga på en sexårig bottenskola. Den principen upprätthölls dock som den vägledande i fjol. Det är bara ren advokatyr, det säger jag öppet inför kammaren, när man i propositionen söker leda i bevis, att årets proposition icke slår in på andra vägar. Sanningen är, att man i år söker slingra sig ifrån sina egna uttalanden och klara utfästelser i fjol. Alla nybildningar, som beslutades vid fjolårets riksdag, byggde på den sexåriga bottenskolan. Detta gäller såväl de nya högre flickläroverken som de kommunala mellanskolor, som ombildades till samrealskolor. Det har aldrig ett ögonblick vid överväganden och överläggningar, som fördes mellan medlemmar av skolutskott och regering, varit tal om att frångå denna ståndpunkt. Som herrarna behagade finna, hava både skolöverstyrelsen och de sakkunniga också på det sättet tolkat riksdagens beslut i fjol, att riksdagsbeslutet får anses innehålla ett ståndpunktstagande till förmån för den sexåriga bottenskolan som grund för de kommunala flickskolorna. Nu har det föreliggande förslaget icke bara på det sättet brutit mot riksdagens beslut i fjol och regeringens eller åtminstone ecklesiastikministerns och statsministerns ställning i fjol, att det i stället för att lägga den sexåriga bottenskolan som grund har gått in för att lägga den fyraåriga grundskolan som botten för hela flickskolan. På det underliga träd, som herr statsrådet nu har i beredskap att plantera och söka vårda för vidare växt, får den rena bottenskolan mera plats som en snyltgäst. För barn, som komma från folkskolan, göres det en liten omjustering så till vida, att de få komma in i andra klassen i den sjuåriga flickskolan, varvid man flyttar om några timmar, så att de skola nödtorftigt kunna läsa sig in i den på den fyraåriga grundskolan byggda sjuåriga kommunala flickskolan. Man går så långt från alla hittills av regering och riksdag uttalade grundsats, att det icke är meningen att någonstades i Sveriges rike bygga upp en kommunal flickskola enbart på den sexåriga bottenskolas grund. Det slås fast, att icke ens när stadsfullmäktige själva vilja bygga en kommunal flickskola på grundval av den sexåriga bottenskolan, de kunna få det. Vilja de bilda sexåriga flickskolor vid sidan av de sjuåriga, kunna de möjligen få Kungl. Maj:ts medgivande därtill. Men en stad, som vill hava en sexårig flickskola byggd på den sexåriga bottenskolan, har icke någon möjlighet därtill enligt det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt och utskottet tillstyrkt.

Man kan knappast gå längre från egna grundsatsen och utfästelser samt från den ståndpunkt, som riksdagen sedan tjugu år tillbaka intagit, än vad ecklesiastikministern här gjort. I stället för att riksdagen ända sedan 1909 obevekligen, trots många olika framställningar, som avvikit från denna grundsats, upprätthållit den ståndpunkten, att statsmakterna skulle så att säga ställa sig neutrala i så måtto, att de icke främjade och gynnade med folkskolan parallella klasser i exempelvis de privata läroverken och kommunala mellanskolorna och sådant, så få vi nu i stället av en folkfrisinnad regering, som åtminstone föregivits som en av bärarna av bottenskoletanken, och av en ecklesiastikminister, som i fjol i vart fall koketterade med en liten smula av bottenskolesynpunkter, en inbjudan, som riksdagen väl också under det nuvarande läget är beredd att antaga, men vilken innebär en komplett avvikelse från allt vad man här i kammaren och i riksdagen ansett vara riktigt ända sedan 1909. Jag skulle vilja rekommendera statsrådet Almkvist, att när han efter dagens avgöranden går att betrakta sina gärningars verk, han går tillbaka och läser litet grand av vad som till och med högerbönderna i andra kammaren togo ställning för 1909, då den kommunala mellanskolan var uppe. Han skall då finna hur oerhörd skillnaden är om man tar reda på, vad en man av så konservativt kynne men ändå med allmogemannens synpunkt för vad som var det riktiga som exempelvis herr Jansson i Djursätra och andra med honom vid behandlingen av mellanskolepropositionen omfattade

Ang.
statsbidrag till
i. kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

Ang
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.

(Forts.)

som sin ståndpunkt. Det borde kännas ganska egendomligt för en man, som i fjol axlade bottenskolas dräkt, att läsa och se, vad män av en konservativ åskådning och med en helt annan ställning till skolan i detta hänseende ansett och vidhållit.

Sålunda, den kungl. propositionen här innehåller en ren avvikelse från riksdagens beslut icke bara i så måtto, att den inför parallella former med folkskolan, utan även i så måtto, att den uppenbart favoriserar och fastlåser som den huvudsakliga den form, som ändå vänstern sedan gamla tider ansett vara principiellt betänkelig.

Man kan naturligtvis säga, att det är att tvista om vad som varit, att på detta sätt draga upp händelserna i fjol. Men jag tror, att jag har den skyldigheten gentemot alla dem, som sutto i skolutskottet och som understödde det beslut, som fattades vid fjolårets riksdag, att meddela här offentligt till kammarrens protokoll, hur ställningen var i fjol och från vilka utgångspunkter och under vilka förutsättningar fjolårets beslut i föreliggande fråga kom till stånd. Hur oerhörd vändningen varit, framgår bl. a. därav, att tanken på en sådan skolorganisation som den, vilken Kungl. Maj:t nu föreslagit, icke varit uppe hos de sakkunniga och icke heller varit uppe hos skolöverstyrelsens majoritet. Det finnes endast som fackmässigt sakkunnig grundval för detta ståndpunktstagande från regeringens sida två personer, som yttrat sig i detta hänseende, nämligen undervisningsråden Rydberg och Johansson i skolöverstyrelsen. Alla andra hava anvisat andra vägar. På denna sakligt utomordentligt skröpliga men politiskt tydligen ganska hållfasta grund är det kungl. förslaget byggt. I stället för att riksdagen i fjol tänkt sig en femårig, eventuellt en sexårig flickskola, bjudes oss nu en obligatorisk sjuårig och en fakultativt sexårig flickskola för dem, som komma från den sexåriga folkskolan. I valet mellan dessa båda ståndpunkter har den socialdemokratiska utskottsdelegationen vidhållit sin plattform från i fjol. Vi hava hållit och hålla alltså på den femåriga flickskolan, som bygger på den sexåriga folkskolan och som slutligen får en sjätte mera på det praktiska och medborgerliga livet inriktad avslutningsklass, som naturligtvis är valfri. Regeringsförslaget innebär faktiskt för de från den sexåriga folkskolan kommande barnen ett års längre skoltid i jämförelse med vad det socialdemokratiska förslaget innebär. Jag tror för min del, att det icke är så oväsentligt, att man på detta sätt obligatoriskt fördröjer och försinkar möjligheterna för särskilt de barn från mindre bemedlade hem, vilka gå i den kommunala flickskolan, att man på detta sätt driver dem att gå ytterligare ett år i skolan för att förvärva den s. k. normalskolekompetensen. Hela detta förslag är tillrättalagt för de välsituerade. Bondeklassen och arbetarklassen får en för sina barn ogynnsammare flickskoleorganisation än enligt vårt förslag. Skoltidens förlängning blir en svår stötesten, som man lägger i vägen för de mindre bemedlade klassernas barn.

Jag behöver knappast i detta sammanhang säga det, ty det är något som varje människa förmodligen redan vet, att det förslag blir avsevärt dyrare, som räknar med den sjuåriga, respektive den sexåriga flickskolan, än ett förslag, som räknar med en femårig, fakultativt en sexårig skola. Det är alldeles klart. Vi ha sökt utreda detta bland annat i den socialdemokratiska motionen. Vi ha i statsutskottet haft särskilt tillkallade ekonomiska experter, men det visade sig vara svårt att få någon säker hållpunkt för att bedöma, hur många kommunala flickskolor, som skulle komma att uppstå. Man har sålunda icke kunnat få säkra siffror. Men allt ger vid handen, att den sjukklassiga kommunala flickskolan kommer att ställa sig avsevärt dyrare än den femåriga, respektive sexåriga flickskola, som bygges på den sexåriga bottenskolan.

Emellertid är det icke bara på denna punkt som det föreliggande flickskoleförslaget avviker från de grundsatser, som i varje fall riksdagen accepterade vid ståndpunktstagandet i fjol. Riksdagen tänkte sig, att den kommunala

flickskolan skulle byggas med den åttaklassiga flickskolan som mönster. Den åttaklassiga flickskolan har ovedersägligen vuxit fram till en skoltyp, som svarar ganska väl mot förhållandena inom många svenska hem och är avpassad för stora delar av vår svenska kvinnliga ungdom. Men våra åttaklassiga flickskolor hava lagt tillräkta sin undervisning så, att flickorna kunna utan särskild svårighet komma över, i fall de så vilja, från flickskolan till en lämplig plats i gymnasiet. Jag t. ex. har själv en flicka, som gått i flickskola. Hon gick från den sjätte klassen i flickskolan omedelbart in i första ringen i det fyraåriga gymnasiet utan alla inträdesprövningar. När hon visade sitt betyg kom hon utan vidare, således utan tentamen och annat, in i första ringen av flickgymnasiet. Likaså är det — det torde professor Lindskog bland annat kunna vittnesbörd — att det i Sydsåne, Lund exempelvis, är mycket allmänt, att flickor från den sjunde klassen i flickskolan komma in i första ringen av det treåriga gymnasiet. Denna sak är av betydelse för många hem, som icke äro rika. I fråga om de verkligt rika förstår jag, att den är av mycket ringa betydelse. Men om jag går till medelklassen, förhåller det sig så, att om man där har flickor med i barnskaran, är det ofta ganska svårt att i tidiga år bedöma, huruvida deras anlag eller familjens förmögenhetsställning, med ett ord förhållandena öfverhuvud taget, äro av den beskaffenhet, att flickan kommer att taga studenten. Det finnes naturligtvis hem, där man säger, att deras flicka skall absolut icke taga studenten. Men eljest tror jag, att man i de flesta hem långt upp i medelklassen resonerar som så, att, när flickan är nio år, kan man icke bedöma, huruvida hon passar för att taga studentexamen eller för att gå den åttaklassiga flickskolan ut och sedan taga sig något annat före. Man sätter värde på att få låta henne gå i flickskolan med dess lugna arbetstakt och dess frihet från examen, och därför låter man henne gå där de sex första åren, tills hon blivit 15—16 år gammal. Vid den åldern kunna föräldrarna och lärarna mycket bättre bedöma, huruvida flickan skall taga studenten eller gå den åttaklassiga flickskolan ut. Jag tror, att så länge flickskolan varit privat, har det icke varit en enda flickskola, som icke ordnat det så, att den hållit båda vägarna öppna, så att flickorna kunde mycket väl, då de gått igenom sex eller sju klasser, få välja, huruvida de skulle fortsätta i den åttonde klassen eller gå öfver till gymnasiet.

Nu möter oss i den kungl. propositionen en ståndpunkt, som principiellt skiljer sig från vad som våra åttaklassiga flickskolor sträva att anpassa sig efter och tillämpa. Nu går man in för denna, jag vågar säga, ytterligt skumögda och gammaldags ståndpunkt att man skall försöka principiellt spåra flickskolan bort från den allmänna skolorganisationen. Man tänker sig, att man skall rädda flickorna åt hemmen och förhindra dem från att taga studenten genom att organisera flickskolan så, för att den så mycket som möjligt vetter bort från de andra skolvägarna. Jag är för min del övertygad om, att detta är en förligad synpunkt på hela detta problem. Tala ni med flickor, som äro i uppväxtåldern — jag har själv varit i tillfälle i det hänseendet att höra åtskilliga resonemang, att erfara huru ungdomen tänker i våra dagar. Jag kan försäkra att den kvinnliga ungdomen tänker på ett helt annat sätt än de gamla gubbar, som gjort upp detta förslag. Den unga flickan resonerar ungefär på det sättet: jag vet icke om jag blir gift, men jag skall i vart fall lära mig något, så att jag kan försörja mig själv. De vilja hava sin utbildning ordnad på det sättet, att de efter dess slut kunna stå på egna ben och icke ställas beroende av det ovissa lotteriet i fråga om de komma att bliva familjemödrar eller icke. Jag har också hört hundratals föräldrar, som äro både konservativa och ganska välsituerade, som hava fört samma resonemang. Min flicka skall lära sig något själv, innan hon kommer ut i livet, ty man vet icke vad som kan hända dem; den dag kan komma, då de kunna behöva försörja sig själva, även om

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

de skulle bliva familjemödrar. Så resonerar ungdomen, och så resonera de flesta föräldrar, och därför är det i strid med ungdomens hela intresse att gå in för denna principiella linje att spåra flickskolan bort så långt som möjligt från de skolor, som lämna de flesta vägarna öppna till försörjningsmöjligheter.

Nu kan man naturligtvis säga det, och det har herr statsrådet föreslagit, att det skall göras en liten anordning för att underlätta för flickor att komma över till gymnasiet. Bevare mig väl, det är ju bra det, men det är icke det rätta sättet, utan det rätta sättet hade varit att lägga flickskolans kurser på det sättet, att kurserna skulle vara samtidigt inhämtade t. ex. efter fjärde året i realskolan och efter femte året i flickskolan. Detta betyder icke, att flickskolans kurser förryckas. Man behöver inte till den grad blanda om ämnena, så att icke kurserna i läroverken och flickskolorna någon gång komma att träffa varandra. Jag är övertygad om, att denna principiella urspårning av flickskolan från vad den varit hittills genom att försöka hålla båda vägarna öppna och att spåra in den på en ensidig flickskolebildningslinje, kommer att ge åt denna skolorganisation en tvinnande ställning. Jag betvivlar icke, att de nuvarande flickskolorna komma att begagna sig av det tillfälle, som erbjudes för att få den förbättrade ekonomiska ställning, som denna skolproposition kommer att erbjuda dem. Och man får säkerligen se det stora flertalet av våra flickskolor organiseras om från privata och till kommunala flickskolor. Men antingen komma dessa skolor, så snart de vunnit erfarenhet, att spränga de former, som regeringen här har velat konstruera — ty det är ingenting annat än konstruktion — eller också kommer denna skolform att tvina bort i skolorganisationen. Vi skola komma i håg, att där blir konkurrenser till den kommunala flickskolan. Där är samrealskolan, den bjuder möjlighet att på 4 år komma igenom realskolan och därefter på 3 år upp till studentexamen. Men denna skola bjuder att på 7 år föra bort så långt som möjligt ifrån den väg, som statsläroverken erbjuda. Jag betraktar detta som en olycka, därför att jag håller på flickskoleprincipen. Det är ett brott emot vad som är riktigt och sunt i fråga om utvecklingen på detta område, att regeringen försöker snedvrida och få in flickskolan på andra vägar än vi hittills hava haft.

Jag skall nu icke gå så djupt in på det karikatymässiga ordnande av s. k. praktisk undervisning för flickor, som påhängts denna proposition. Det finnes ingenting, tror jag, som är en så stor verklig fiende till det praktiska som det kvasipraktiska, och en sådan praktisk inriktning, som är gjord i den kungl. propositionens s. k. praktiska linje, det är den verkliga kvasipraktiskheten. De skola lära sig litet, — ursprungligen var planen att lära sig handelskorrespondens och litet maskinskrivning o. s. v., men detta är ställt i skymundan i den kungl. propositionen — men de skola lära sig att bliva litet praktiska i hushåll och litet praktiska i sömnad och litet praktiska i vävnad och litet praktiska i barnavård och litet praktiska i trädgårdsskötsel. Jag dristar mig att uttala den uppfattningen, att den kvasiyrkesutbildning, som detta förslag kommer att erbjuda, den kommer att bliva ganska djupt föraktad av både hem och ungdom. Det hade varit mycket rejälare, mina herrar, att göra på det sättet, att man hade lagt ett praktiskt skolår till den egentliga flickskolan, och då ett koncentrerat praktiskt skolår, i stället för att på detta sätt ordna de kvasipraktiska linjer, som det kungl. förslaget innehåller. Flickorna komma icke att lära sig något ordentligt. Vad tro ni, att de skola lära sig i låt oss säga vävnad! Nu vill jag inom parentes säga, att jag tror, att det är en ganska bortslösad tid, ty det är mycket få av våra flickor, som komma att bliva konstväverskor, och ingen kommer att väva i hemmen, det finnes knappast i dessa dagar — dessa barn äro stadsbarn — en våning i staden, där man kan sätta upp en vävstol, och det är föga mer än ett snobberi detta viftande med praktisk undervisning av den art, som i propositionen föreslås. Det kommer icke

att hava någon betydelse för våra flickor, att de få sitta och väva några få timmar i veckan under ett år, det kommer icke att ge dem *verklig* kunskap i detta, som har värde för det praktiska livet. Men det finnes tendenser på visst håll i vår svenska skolpolitik, som gå ut på att lärjungarna skola lukta på allt möjligt men icke lära något ordentligt. Det är denna karaktär, som denna flickskola kommer att få efter min övertygelse, sådan som den praktiska linjen är lagd i det kungl. förslaget. Den sunnda instinkten hos föräldrar och barn kommer väl i sinom tid att korrigerera dessa missgrepp. Men vi hava hunnit slösa bort mycket pengar och hunnit anställa många arbetskrafter för denna kvasipraktiska linje, innan man kommer att bli färdig med densamma.

Herr talman, jag skall icke allt för länge uppehålla kammarens tid här. Jag skulle givetvis kunna här gå in på en hel mängd av detaljer i det föreliggande förslaget, men det kanske i debattens fortsättning ges anledning till att taga upp en eller annan synpunkt som jag nu utelämnar.

Jag vill nu göra en sammanfattning av mitt anförande och innebär denna, att jag betraktar det som en verklig skadegörelse beträffande hela vårt skolväsen, att man nu har åvägabragt denna politiska uppgörelse i strid mot vad som varit tänkt av riksdagen. Jag betraktar det som en skadegörelse, därför att jag är övertygad om, att ifall regeringen, i stället för att gå in på den politiska linjen och göra upp denna fråga oberoende av sakliga synpunkter, hade valt öppna och redliga förhandlingar emellan dem, som varit intresserade på detta område av den svenska skolan, man skulle ha kommit till samförstånd. Inom den meningsriktning, som jag representerar, har den kommunala flickskoltanken förts fram och fötts. Det var vi, som togo upp den vid fjolårets riksdag, och icke de andra partierna, och det finnes alltjämt i den socialdemokratiska riksdagsgruppen ett starkt positivt intresse för att få en kommunal flickskoleorganisation förnuftigt ordnad och för barnen icke alltför betungande lagd, men naturligtvis en flickskoleorganisation, som liksom hela vår skola ger samma möjligheter för de mindre bemedlade som för de mera bemedlade att kunna använda sig av den utan svårigheter och omgångar. Hade man här, i stället för den politik som förts, velat försöka göra upp denna fråga i öppen rådplägning emellan för dessa saker intresserade personer, så är jag övertygad om, att en lösning i samförståndets tecken skulle stått att vinna. Jag är bottenskoleman för min personliga del, men jag har sagt mig det liksom i fjol, att när man icke kan genomföra det hela, så får man vara med om att taga en övergångslinje eller en mellanlinje; och jag tror icke ens, att frågan om anknytningen skulle hava behövt föra till ett fullkomligt oöverstigligt avstånd mellan de olika ståndpunkterna. Men fördelen av att man på det sättet hade fått denna fråga lagd på bredare basis hade varit den, att skolan hade kommit att omfattas med förtroende från olika håll. Nu vinner herr Almkvist en seger, och det må vara honom väl unnat efter allt vad han genomgått i livet. Jag missunnar honom icke en seger av sådant slag som den nu förestående, även om jag icke själv är med och kan räkka en fjäder för hans hatt. Jag har efter fjolårets riksdagsbeslut i skolfrågan gjort vad jag kunnat för att medverka till en avspänning i skolstriden och vågade verkligen hoppas, att man beträffande flickskolan skulle kunnat komma på en för skilda åskådningar gemensam linje. Nu kommer det att bli på det sättet, att denna flickskola kommer att bli för stora delar av vårt folk misstänkt och förhatlig, och detta är en verklig skada för skolan. Jag anser för min del, att den linje, som vi skisserat här, med en femårig flickskola byggd på en 6-årig bottenskolas grund och lagd, icke med någon slags leksakspraktisk inriktning utan lagd som en teoretisk skola i början men med en praktisk avslutning, — att den linjen den har i sig så stor styrka, att den icke kan från vår sida släppas.

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

Om man här i dag, som jag vet kommer att ske, icke av sakliga men av politiska grunder kommer att genomföra det föreliggande kungl. förslaget, så verkar det från början som en fanfar till strid. Det är icke tvivel om det, att man från socialdemokraternas sida kommer att försöka få den kommunala flickskolan inriktad efter de linjer, som vi anse vara de riktiga och icke innebär något, som avser att åsidosätta flickornas intressen. Den tar vara på lärarinnornas rätt och för den har jag kämpat — icke när man kommit in på de marker, där det gällt att tillskapa en klassbetonad skola — men så snart det gällt deras verkliga rätt, hava de haft stöd icke bara från mig utan överbud taget från den politiska meningsriktning jag företräder. Vi vilja också tänka oss det, att lärarinnorna skola få en god löneställning därigenom att de komma att bli kommunalt anställda. I det hänseendet skilja vi oss icke från varandra. Vi hava också velat, att terminsavgiftsfrågan skulle bli löst på ett rättvist sätt, men vi måste hålla på det, att flickskolan skall bli organiserad på ett klokt sätt och ansluten på ett sådant sätt till folkskolan, att även arbetarklassens och bondebefolkningens barn, som vilja söka sig till en sådan skola, icke skola komma i ett mindre gynnsamt läge.

Vi hava sålunda, herr talman, en positiv linje liksom i fjol, och den linjen är efter min övertygelse stark och riktig, och att vi i år nödgats att gå för avslag, det beror sålunda icke på, att icke denna sak från vårt håll har det varmaste understöd. Avslagsyrkandet beror på, att vi i ett utskott som statsutskottet med dess oändligt många och skiftande värv icke kunnat arbeta om förslaget på sådant sätt, att vi kunnat lägga fram en positiv linje i år. Men fördelen av ett avslag i år är i synnerhet den att få fram planen för de högre flickläroverken, så att dessa högre flickläroverksfrågor kunna få bedömas i samband med frågan om den kommunala flickskolan på platsen. Det var riksdagens tanke i fjol, skolutskottets tanke i fjol, och den tanken borde icke och kan icke övergivas. Jag måste uttala mitt starka ogillande av att man på detta sätt på den punkten har brutit det sakliga sammanhang, som mellan dem funnits.

Herr talman, jag anhåller att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den reservation, som är afgiven av herr Olof Olsson m. fl.

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Almkvist**: Herr talman, mina damer och herrar! Innan jag går in på att svara den senaste ärade talaren i anledning av hans angrepp dels emot mig personligen och dels emot det i propositionen framställda förslaget, skall jag yttra några ord om statsutskottets yttrande över den ifrågavarande kungl. propositionen.

Som herrarna torde hava uppmärksammat har statsutskottet tillstyrkt propositionen i huvudsak och endast vidtagit en del smärre förändringar i densamma. Den första avvikelserna gäller rektorsarvodet. Kungl. Maj:t hade föreslagit, att rektor vid kommunal flickskola, i olikhet med rektor vid kommunal mellanskola, vars arvode utgår med endast 1,000 kronor, skulle, på grund av klassernas större antal i den kommunala flickskolan, erhålla ett arvode av 1,200 kronor. Utskottet har emellertid funnit skäl att föreslå rektors ersättning till blott 1,000 kronor. Vidare har utskottet hemställt, att riksdagen måtte fastställa lägsta elevantalet i fullständig kommunal flickskola till 84, resp. 12 i varje klass, i stället för i Kungl. Maj:ts förslag upptagna tio i varje klass och minst 70 i samtliga klasser. Kungl. Maj:ts förslag i detta avseende grundar sig på, att man velat genomföra likställighet mellan de kommunala mellanskolorna och de kommunala flickskolorna i fråga om lägsta elevantal. För de kommunala mellanskolorna är nämligen bestämt ett sådant av tio. Statsutskottet har därjämte hemställt om den ändringen i Kungl. Maj:ts förslag, att antalet ordinarie lärare i de kommunala flickskolorna skall begränsas från minst

7 till minst 6. I det avseendet vill jag säga, att statsutskottet icke torde till alla delar hava observerat, vad som i förslaget föreskrivits beträffande lärarnas tjänstgöring. Om man nämligen ser på timaltet för de teoretiska ämnena, så uppgår detta till ett antal av 179. Om man räknar med 6 ordinarie lärare och rektor, så kommer man för dem till ett timalt av 176, och följaktligen finnes här en marginal av 3 timmar, även om man räknar med 7 ordinarie lärare. Slutligen har statsutskottet i en av klämmarna infört den bestämmelsen, att de kommunala flickskolorna skola stå öppna jämväl för elever från landsbygden. Jag har ingenting att invända mot detta tillägg, men jag har ansett, att det varit onödigt att upptaga denna bestämmelse, därför att någon motsvarande icke finnes beträffande övriga läroverk, där det dock ansetts självklart och allmänt praktiserats, att elever från landsbygden obehindrat ägt tillträde. — Det är huvudsakligen på dessa punkter, som statsutskottet har vidtagit ändringar i Kungl. Maj:ts förslag. Även om jag anser, att regeringen haft så goda skäl för jämväl dessa förslag, att det varit önskvärt att de blivit bifallna, kan jag dock icke anse avvikelserna vara av den avgörande betydelse, att jag fördenskull ville göra någon invändning emot ett antagande från riksdagens sida av det föreliggande utskotts-förslaget.

Sedan jag yttrat detta om utskottets förslag, skall jag vända mig till herr Rydén. Det förefaller mig av hela herr Rydéns uppläggning och ton i sitt anförande, som om han på något sätt skulle känt sig personligen förbigången, när det gällt utformningen av det förslag, som här framlagts inför riksdagen. Jag anhåller för att frågan redan må från början ställas på rätt bog, att få erinra om, att en del av nu förevarande tvistepunkter var föremål för behandling vid den remissdebatt, som uppstod i denna kammare om propositionen. Då var herr Rydén visserligen icke närvarande, men på givna anledning förklarade jag då, att någon överenskommelse vid sidan om den, som gick ut på att riksdagens beslut skulle lojalt effektueras, icke förelåg. Jag har därför icke ansett mig på något sätt bunden i mitt ställningstagande, i den mån detta kunde inrymmas inom ramen av klämmarna i riksdagens skrivelse och med hänsyn tagen givetvis jämväl till motiveringarna. Och jag har vidare förklarat, att i den mån min nu intagna ståndpunkt kunde avvika ifrån vissa mera obestämda uttalanden från min sida i fjolårets skolproposition, innan ännu riksdagen tagit ståndpunkt till frågan om flickornas inträde i de högre allmänna läroverken och samskolorna, beror detta därpå, att jag under utredningens gång erhållit den fasta och bestämda övertygelsen, att det *icke* förefinnes någon möjlighet att i en femklassig kommunal flickskola innesluta det bildningsmål, som den nuvarande åttaklassiga flickskolan inrymmer, och som riksdagen själv bestämt har förklarat böra bibehållas, då den säger, att vid sidan av de studiemöjligheter, som här, d. v. s. i fjolårets beslut, hava beretts flickorna, skola upprättas särskilda anstalter, som skola tillvarataga den gamla högre flickskolans mål.

Härefter tillåter jag mig något närmare belysa karaktären av herr Rydéns kritik. I den socialdemokratiska partimotionen i fjol riktades en mycket stark kritik emot Kungl. Maj:ts då framlagda skolförslag, därför att detta icke fullt ut realiserade bottenskoleprincipen. Motionärerna förklarade att de voro skyldiga sin egen övertygelse att framlägga förslag om ett fullt genomförande av denna princip. De yrkade därför, att riksdagen skulle godkänna deras förslag om anknötning enbart till sexårig folkskola. Kungl. Maj:t hade, som bekant, föreslagit ett parallellskolesystem, som upptog å ena sidan fyraårig realskola på sexårig grundskola och å andra sidan sexårig realskola på treårig grundskola. Riksdagen förändrade Kungl. Maj:ts förslag så att i stället för den sexåriga realskolan på treårig grundskola skulle det införas en femårig realskola på fyraårig grundskola. Här godtog riksdagen följaktligen ett förslag,

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

som låg mera i linje med Kungl. Maj:ts förslag än med den socialdemokratiska partimotionens. Då detta ärende behandlades i denna kammare, framträdde herr Rydén och förklarade, att han var beredd att taga ansvaret både inför dåtiden och även, såsom han yttrade sig, tror jag, inför framtiden för den föreliggande reformen. Och han ansåg, att han kämpade för en stor och rättfärdig sak, och för den skull yrkade han bifall till utskottets hemställan om det parallellsystem, som i så väsentliga delar avvek från den socialdemokratiska partimotionen. Men *nu*, när Kungl. Maj:t framlägger ett förslag, som tillämnar parallellskolesystemet på ett bättre och smidigare sätt än i fjolårets förslag, men i full principiell överensstämmelse med detta, då framträder icke herr Rydén här och förklarar, att han är villig bära något ansvar, utan då vill han övervältra ansvaret på andra och intar själv en kritisk ståndpunkt som motståndare till ett förslag med samma principiella syftemål som det, som han själv i fjol var med om att kraftigt kämpa för.

Nu säger herr Rydén, att det har aldrig varit utskottets mening, att det i fråga om den kommunala flickskolan skulle förekomma dubbel anknäytning. I stället hade det hela tiden varit utskottets tanke, att när det gällde nybildningar, skulle dessa bygga uteslutande på genomgången sexårig folkskola. Jag hade redan vid remissdebatten tillfälle att påvisa, att, såvitt framgår av riksdagens skrivelse, kan man icke utläsa något sådant utskottets ställningstagande ur densamma, utan i stället framgår det där tydligt, att den frågan är lämnad öppen. Och det betonades i fjolårets debatt i första kammaren av en av dem, som inom utskottet deltog bland annat i formuleringen av just den punkt, som rörde anknäytningen beträffande den kommunala flickskolan, att Kungl. Maj:t här hade lämnats full frihet att för riksdagen framlägga ett förslag, som jämställde de båda anknäytningarna, som var ägnat att bringa full likställighet mellan dem båda. Nu förklarar emellertid herr Rydén, att jämväl departementschefen i fjolårets proposition framfört den tanken, att alla nybildningar skulle knytnas uteslutande till genomgången sexårig folkskola. *Detta är oriktigt*. Och när man granskar, vad i den socialdemokratiska reservationen till utskottets nu föreliggande betänkande redogöres för departementschefens yttrande i förut nämnda proposition om nybildningar, så finner man, att ett mycket betydelsefullt uttryck är uteslutet. Jag talade nämligen i detta sammanhang om de nya högre allmänna flickläroverken och om de kommunala mellansskolor, som skulle ombildas till statsskolor. Man har i reservationen uteslutit uttrycket »*allmänna*», så att det av reservanternas påstående framgår, som om jag, när jag uttalade mig på det sättet, hade åsyftat jämväl de kommunala flickskolorna. Jag har dock aldrig betraktat en förändring av de nuvarande högre flickskolorna till kommunala flickskolor såsom nybildningar på samma sätt, som upprättandet av helt och hållet nya läroanstalter, avsedda att föra flickorna fram till realskoleexamen och studentexamen, och som statsövertagandet av de kommunala mellansskolorna, som redan hade sin givna organisation med fyra klasser, och beträffande vilka ingen av dem, som deltog i fjolårets skolbeslut på den positiva sidan, hade ifrågasatt någon som helst förändring.

Vidare säger herr Rydén, att regeringens förslag om den kommunala flickskolan är att betrakta såsom ett gammelmansverk, och att det är gammelmanssyn, som präglar det hela. Att så icke är förhållandet torde klart framgå, av vad jag härefter kommer att anföra. Talaren beskyller bland annat regeringen för att den föreslår riksdagen att nu bryta en princip, som gällt i tjugu år, d. v. s. sedan år 1909. Mina herrar, varen vänliga att lyssna på vad jag därtill har att svara! I visst avseende är herr Rydéns påstående riktigt. Det förhåller sig så, att riksdagen år 1909 verkligen uttalade sig för att statsbidrag till de högre flickläroverken skulle utgå för klasser, som lågo över folkskolans. Och det bestämdes, att detta anslag skulle utgöra, i det fall att skolan innehöll fem

klasser, 4,400 kronor, och i fall den hade flera, 5,200 kronor. Men det föreskrevs aldrig, och har sedermera heller aldrig blivit bestämt, att dessa anslag skola få användas enbart för de klasser, som ligga ovan folkskolans. Utan dessa anslag hava använts för skolan i dess helhet, alltså för bestridande av kostnaderna, icke blott för de över folkskolan liggande klasserna utan för de åtta klasserna. Ty alla högre flickskolor hava numera åtta klasser. När riksdagen 1909 jämväl bestämde, att av anslaget till kommunala läroverk skulle få utgå lönetillägg till lärarinnor vid högre flickskolor, gjordes heller ingen skillnad, utan lönetilläggen utgå till varje lärarinna med högre kompetens och med full tjänstgöring, oavsett var hon tjänstgör inom den åttaklassiga flickskolan. Likaså utgår av samma anslag ålderstillägg till ämneslärarinnor och rektorer, oavsett var de tjänstgöra inom hela läroverket. Och slutligen, den tillfälliga löneförbättring, som av riksdagen beviljades år 1920, utgår också till varje ämneslärarinna, oavsett på vilket stadium inom skolan — de förberedande klasserna undantagna — tjänstgöringen äger rum. Här föreligger alltså icke något försök från regeringens sida att förnämligen riksdagen att frångå en på det sättet fastslagen princip, att de av riksdagen hittills beviljade anslagen skulle få användas enbart till de över folkskolan liggande klasserna av de åttaklassiga läroverken.

Herr Rydén yttrade vidare, att den nu av Kungl. Maj:t föreslagna skolorganisationen icke får någon uppgift att fylla. Vad säger det verkliga livet här om? Det är riktigt, som reservanterna anföra, att det sedan 1909 har funnits möjlighet för kommunerna att anordna femklassiga högre flickskolor och det oaktat få statsbidrag med de summor, som jag nyss nämnde. Men trots att denna möjlighet förefunnits, och trots att statsbidrag sålunda kunnat erhållas till en begränsad, mindre skola, finns det i något enda fall en kommun, som har upprättat en femklassig högre flickskola? Icke. Utvecklingen har gått i en helt annan riktning. År 1909 fanns det nämligen ännu högre flickskolor, som hade sju klasser. Men nu finns icke en enda, som har sju klasser, utan varenda en har åtta klasser. Skulle nu den omständigheten, att man tar bort en av dessa klasser och i övrigt fördelar anslagen så, att de komma de olika årsklasserna till godo på ett fullt jämt och bestämt sätt, innebära något förkastligt avsteg från den princip, som man anser blev fastslagen 1909? Jag kan för min del icke inse, att så är förhållandet.

Herr Rydén anmärkte också, att om åt den kommunala flickskolan gäves den form, som de socialdemokratiska reservanterna föreslå, om den alltså organiseras i regel femårig och samtidigt lämnar direkt anknytning ifrån den fjärde klassen till första ringen i det fyraåriga gymnasiet och från femte klassen till första ringen i det treåriga gymnasiet, så skulle därmed denna skola erhålla sin rätta plats i skolsystemet, och därmed skulle den fylla den uppgift, som föräldrar och målsmän i landet önska, att den skall hava. Mina herrar, är det riktigt detta? Riksdagen har själv uttalat, att det icke skall vara samma studiemål i den kommunala flickskolan, som i realskolan, utan den nya flickskolan skall hava ett studiemål, som motsvarar det, som den nuvarande åttaklassiga högre flickskolan innesluter. Men om man anordnar anknytningar på det dubbla sätt, som herr Rydén anser vara så fördelaktigt, vad följer därav? Jo, reservanten inom skolöverstyrelsen, herr Björck i första kammaren, har sört för att icke någon oklarhet skall råda om följderna, när han utan omsvep erkänner, att en anknytning mellan flickskolans fjärde klass och det fyraåriga gymnasiet första ring skulle medföra en normalisering så, att korrespondens nåddes mellan kurserna i realskolans första till tredje klasser, och den andra anknytningen skulle innebära en normalisering fram till korrespondens mellan realskolans och den femklassiga högre flickskolans kurser. Men, frågar jag, om man får en på det sättet sönderbruten kommunal flickskola, vad blir då skillnaden mellan

*Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)*

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

denna och en vanlig realskola, som förbereder för inträde i gymnasiet? Såvitt jag förstår, ingen skillnad alls. Det särskilda mål, som man säger sig vilja ge åt den kommunala flickskolan, skulle alldeles bestämt utsuddas och försvinna. Och det är kanske det, reservanterna närmast åsyfta med framläggandet av sitt förslag.

Så kommer jag till den andra delen av denna fråga, nämligen den om behovet av en anknytning till gymnasiet. Den saken framställdes av herr Rydén så, som skulle här föreligga ett oavvisligt och stort behov av möjligheter till direkt övergång från kommunal flickskolas fjärde och femte klasser till resp. fyraårigt och treårigt gymnasium. Ja, reservanterna försöka t. o. m. bevisa förekomsten av detta behov genom att tala om, att det redan nu finns ett stort antal flickor, som övergå från realskolan till gymnasiet. Vid de högre flickskolor, som hava egna gymnasier — de äro till antalet tolv — övergå nämligen tillhoppa 160 flickor från de lägre klasserna till gymnasieavdelningarna. Men det är att märka, att vid dessa enskilda flickgymnasier har en anpassning ägt rum mellan de lägre klassernas och gymnasieklassernas kurser i avsikt att för läroverkens egna elever möjliggöra en så besvärslös övergång som möjligt. Dessa högre flickskolor äro ju självständiga organisationer och kunna i förevarande avseende vidtaga de åtgärder, de finna lämpliga. Men varför har denna anordning kommit till stånd? Jo, därför att det icke hittills funnits möjligheter i tillräcklig utsträckning för flickorna att studera med realskole- och studentexamina som mål. De högre flickskolorna äro till antalet 81. Det är tolv, som ha gymnasier med sig förenade. Vid övriga 69 övergå i medeltal per år 123 elever till gymnasiet. Om man slår ut detta antal på sammanlagda antalet skolor utan gymnasier, finner man, att det blir i medeltal två elever på varje högre flickskola, som fortsätta studierna i ett gymnasium. Då frågar jag: är det någon rimlighet och resonlighet däruti, att, därför att det vid de högre flickskolorna finns i medeltal två elever per år, som övergå till gymnasium, man för jämväl övriga elever lägger kurserna så, att de motsvara realskolekursen och anpassa sig till gymnasiets begynnelsekurs? Är det icke vida bättre, lämpligare och mera praktiskt, att, som Kungl. Maj:t föreslår, för dessa i medeltal två — låt det gärna bli flera — vidtaga sådana individuella anordningar, att det fåtal elever, som kan vilja fortsätta studierna i ett gymnasium, erhåller lämplig handledning beträffande de förberedande studierna och alltså gives tillfälle till en relativt lätt övergång. Alla de övriga 28 — låt oss antaga, att klassen består av 30 elever, och att det är två, som skola gå över — få då fullfölja sina studier ostörda av det där ständiga pressandet för nående av tillräckliga kunskaper före inträde i ett gymnasium och av slitningar hit och dit. Enligt regeringens förslag vinner man verkligen en sådan organisation i förevarande avseende, som motsvarar det praktiska livets krav och de unga flickornas behov av en för dem speciellt avpassad utbildning.

Jag vill vidare erinra herrarna därom, att den av reservanterna omtalade övergången ifrån den högre flickskolan till gymnasiet skett under nuvarande förhållanden, alltså medan flickorna varit i stor utsträckning avstängda från möjlighet att i andra skolor nå fram till realskole- och studentexamina. När däremot nu samtidigt de högre allmänna läroverken så gott som undantagslöst öppnas för flickorna, kan man ha anledning antaga, att de av reservanterna anförda siffrorna icke skola bli högre utan snarare lägre.

Jag nödgas begränsa mig och skall därför nu övergå till att i korthet tala om herr Rydéns anmärkningar mot förslaget om differentiering. Han förklarade, att Kungl. Maj:ts förslag innebär ett försök att införa kvasiyrkesutbildning. Och han påstod vidare, att Kungl. Maj:t inbjuder de unga till att lukta än på det ena och än på det andra på ett sätt, som icke kan giva några verkliga kunskaper. Nu vill jag först och främst säga, att den föreslagna praktiska ut-

bildningslinjen omfattar jämväl teoretiska ämnen. Och de praktiska ämnen, som skulle kunna tillväljas, äro högst tre. Att det finns en mångfald olika ämnen att välja på torde icke kunna betraktas som något fel. När herr Rydén talade om att vävnadskonsten numera icke uppmärksammas och omfattas med intresse av den kvinnliga ungdomen, tror jag, att detta bevisar, att han icke känner till förhållandena, utan att han gör sig skyldig till ett misstag. Ty inom stora kretsar bland kvinnorna råder för närvarande, enligt min uppfattning och erfarenhet, ett stort och nytt intresse för just denna gren av kvinnligt husligt arbete. Vidare vill jag nämna, att det enligt regeringsförslaget, står en kommun fritt att avgöra, huruvida en kommunal flickskola skall omfatta både teoretisk och praktisk linje eller endast endera. Och kommunen kan med hänsyn till inom orten rådande arbetsförhållanden även själv avgöra, vilka tre praktiska ämnen, som skola förekomma. Huru kan herr Rydén under sådana förhållanden säga, att det framlagda förslaget är ur praktisk synpunkt mindre värt än det av reservanterna förordade förslaget, där man konturlöst och vagt talar om, att man i den femklassiga skolan skall ge åt de praktiska ämnena en starkare ställning, utan att ge ens den minsta lilla antydning om, hur denna förbättring skall kunna genomföras. Kungl. Maj:ts förslag åter innebär åtgärder till ett direkt och kraftigt stärkande i den sex- och sjukklassiga skolan av de praktiska ämnena och ger bestämda anvisningar om hur detta skall ske. Vad återstår nu av påståendet om att förslaget är ägnat att giva kvasiyrkesutbildning? För övrigt är det icke någon yrkesutbildning det här är fråga om, utan det är meningen att åt flickorna giva en praktisk utbildning, som kan vara till gagn för dem, när de framdeles skola ägna sig åt olika praktiska värv i samhället och i hemmen.

Herr Rydén berörde också kostnaderna, men detta gjorde han ganska försiktigt. Och jag tror, att det är allt skäl i att så skedde. Ty när man läser utskottets utlåtande och jämför det med den socialdemokratiska motionen och med reservationen, kommer man snart till den uppfattningen och den bestämda övertygelsen, att något märkligt på räkneoperationernas område tilldragit sig inom utskottet.

De kostnadsberäkningar, som finnas i den kungl. propositionen, äro upprättade av en av de skolsakkunniga i samråd med skolöverstyrelsens expert. När nu utskottet skulle behandla den kungl. propositionen och motionerna och därvid fann, att motionärernas kostnadsberäkningar med så väsentliga belopp överstego Kungl. Maj:ts beräkningar, ansåg utskottet det lämpligt att inkalla två experter för att granska samtliga beräkningar. Och vilka experter tillkallades då? Jo, samma experter, som regeringen anlitat vid utarbetande av sina beräkningar. Dessa utskottets båda experter gemensamt kommo till ett resultat, som visade, att i stället för att, såsom motionärerna och herr Rydén påstå en skillnad på 1,735,000 kronor uppstår vid genomförandet av en organisation enligt den socialdemokratiska motionens plan och Kungl. Maj:ts förslag till det senares nackdel, så blir skillnaden endast 435,000 kronor. Men detta resultat synas icke reservanterna i utskottet varit tilltalade av, ty sedan de båda experterna gemensamt alltså avgivit ett utlåtande, som visar att Kungl. Maj:ts kostnadsberäkningar äro så tillförlitliga, som man under rådande förutsättningar rimligen kan begära, tillkalla reservanterna den ene av dessa experter och låta honom verkställa en ny kostnadsberäkning, vilken bifogas såsom bilaga till reservationen. Reservanterna ha naturligtvis rätt att vidtaga en sådan åtgärd, men, mina herrar, taktiken är dock ganska egendomlig, och är det så, att herr Rydén vill gå in på en diskussion i detalj om de föreliggande skilda kostnadsberäkningarna, är jag gärna beredd att med honom upptaga strid på denna punkt och skall därvid närmare visa, hur man gått tillväga för att uppnå denna stora skillnad mellan Kungl. Maj:ts beräk-

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.

(Forts.)

ningar och reservanternas i avsikt att skrämja för ett antagande av rege-
ringsförslaget.

Mina herrar, jag skall göra en sammanfattning. Jag skall göra den ur två skilda synpunkter. Jag kan gå ut ifrån de krav på den kommunala flickskolans struktur, som herr Rydén här sist i sitt anförande framställde såsom oeftergivliga från deras sida, som ogilla regeringens förslag. Vad är det herr Rydén och reservanterna fordra av den kommunala flickskolan?

Ja, de fordra för det första att den skall medgiva en ökad tillämpning av bottenkoleprincipen. Vad innebär Kungl. Maj:ts förslag i detta avseende? Det föreslår full likställighet mellan de båda olika linjerna. Ingen förvägras att från folkskolans fjärde klass gå över till den sjuåriga flickskolans första klass. Icke heller kan någon enda förvägras — om det också är endast en flicka — att från genomgången sexårig folkskola gå över till den kommunala flickskolans andra klass och där åtnjuta samma undervisning, som de övriga eleverna där erhålla. Den enda skillnaden består däri, att de från sjätte klass i folkskolan kommande få tre timmars längre undervisning i tyska per vecka men i stället erhålla en timmes mindre undervisning i modersmålet och i matematik, vilken minskning på grund av elevernas förut inhämtade kunskaper i dessa ämnen utan olägenhet kan genomföras. Det är alltså här icke fråga om sådana övergångsanordningar, om vilka jag talade i fjol, herr Rydén. Då gällde det att eleverna, innan övergången skedde till läroverk från folkskola skulle antingen genom en kort kurs på sommaren, genom en kurs sista terminen i folkskolan eller genom en kurs under hela sista läsåret i folkskolan givas de kunskaper, som voro erforderliga för att eleverna skulle bestå provet vid inträdesexamen till de högre allmänna läroverken. Nu är det icke fråga om något sådant. Här få flickorna utan vidare flytta över och tillhöra skolan, så vida de visa sig fylla måttet vid tentamen i kristendom och modersmål.

Den andra fordran, herr Rydén uppställer, är den att lärarkåren skall erhålla en rättsligt säker ställning. Vad innebär Kungl. Maj:ts förslag i detta avseende? Jo, svarar jag, förslag om att de vid dessa nya skolor anställda lärarna och lärarinnorna skola beredas full delaktighet i statens pensionsanstalt och alltså deras pensionsfråga ordnas i full utsträckning.

Det tredje krav, som herr Rydén gav uttryck åt, var, att eleverna skola vara befriade från terminsavgifter, så att skolorna bli tillgängliga även för barn från mindre bemedlade hem. Jag ber att få särskilt starkt framhålla för kammarens ärade ledamöter, att enligt Kungl. Maj:ts förslag äro skolorna principiellt avgiftsfria och terminsavgifter av viss låg beskaffenhet få förekomma endast därest det intages bestämmelser därom i skolreglementet, d. v. s., här föreslås liknande bestämmelser, som de för kommunal mellanskola gällande, dock skola medellösa lärjungar alltid vara fullständigt befriade från terminsavgifter. Var finns då det berättigade i påståendet, att de föreslagna skolorna bli överklasskolor, som äro stängda för landsbygdens barn, och som äro så organiserade, att vederbörande föräldrar måste besitta en viss förmögenhet för att kunna hålla sina barn där?

Av denna jämförande sammanfattning torde med full tydlighet framgå, att Kungl. Maj:ts förslag tillgodoser på alla punkter och i full utsträckning jämväl de krav, som uppställas av herr Rydén och de socialdemokratiska reservanterna.

Men jag utlovade en sammanfattning även ur en andra synpunkt, och till den kommer jag nu. De socialdemokratiska reservanterna framhålla alldeles riktigt, att de konstitutiva dragen hos den kommunala flickskolan skola utgöras av dess mål, dess ställning till skolsystemet i övrigt och dess praktiska inriktning.

Vad vilja nu reservanterna åstadkomma med hänsyn till målet genom att

organisera en femårig kommunal flickskola, som i vissa fall kan tillåtas ha en sjätte avslutningsklass. Jo, de vilja ge åt flickskolan ett bildningsmål, som är för den hittillsvarande högre flickskolan fullkomligt främmande och som skulle betyda dess absolut säkra undergång. Reservanterna vilja vidare anvisa åt den kommunala flickskolan en plats i skolsystemet, som skulle helt förtrycka dess hittillsvarande självständiga ställning och dess studiegång, och i stället ge den en vanlig realskolas karaktär.

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

Vad slutligen de praktiska ämnena beträffar, är det just för att stärka deras ställning, som Kungl. Maj:ts förslag om differentiering och bättre ställning för dessa ämnen jämväl på den teoretiska linjen, alltså inom hela skolan, givits den form och det innehåll, som propositionen närmare angiver. I detta avseende kan man säga, att de socialdemokratiska reservanterna föra vackra ord på tungan men omöjliggöra de deras tillämpning i det verkliga livet, deras förverkligande till gagn och nytta för svensk kvinnlig ungdom.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Lindskog: Herr talman, mina damer och herrar! Det är ju alldeles uppenbart, att den skolproposition, som vi nu här i dag behandla, står i ett ganska intimt samband med den stora skolfrågan, som behandlades vid fjolårets riksdag, och därför anser jag mig först böra, för att undvika varje missförstånd, uttala, att samma ståndpunkt, som jag i fjol intog beträffande skolpropositionen, den har jag fortfarande oförändrad kvar. De starka omdömen, som jag då uttalade om fjolårets skolorganisation, vidhåller jag i varenda punkt. De erfarenheter, som det gångna året har skänkt oss, under det att denna skolreform gått fram på verklighetens ganska knaggliga stigar, dessa erfarenheter ha sannerligen inte varit av den art, att de ha kommit mig att ändra uppfattning i denna fråga. Men på samma gång som jag säger detta, har det för mig varit en självklar sak och kommer alltid att vara det, att när riksdagen har fattat ett beslut, det må vara från min synpunkt än så olyckligt och ödesdigert, är det självklart, att var och en har skyldighet att lojalt följa det och lojalt tillämpa det.

Men här föreligger, när man läser fjolårets skolbeslut, verkligen mycket stora svårigheter. Ty om man läser skolutskottets betänkande noga, och om man läser riksdagens skrivelse, som är ungefär detsamma, så innehåller den så mycken oklarhet, så många dunkla punkter, att det sannerligen inte är lätt att tolka dem. Där har man, som det alltid går, då man kompromissat, gjort en dålig formulering. Dåligt sällskap, mina damer och herrar, fördärvar goda seder, och en dålig kompromiss fördärvar en god formulering, och så har det gått här. Där kom herr Rydén från sitt håll och herr Bengtsson från sitt håll och herr Reuterskiöld från sitt håll och många andra från sina håll stickande med punkter, som de ville ha in, och det, som var och en kom stickande med, var för honom huvudsaken, det visste han så säkert, och just kärnpunkten i fjolårets skolbeslut. Jag kan inte neka till, att när jag läser detta betänkande, dyker det fram för mitt minne och sinne det gamla grekiska fabeldjuret, som hade ett huvud som ett lejon, en kropp som en get och en svans som en orm. Alla dessa olika formationer komma fram, när man läser det underbara skolbeslutet från i fjol. Därför är det alldeles uppenbart, att herr Rydén är i fullständig god tro, när han säger, att det grundläggande är anslutningen till den sexåriga bottenskolan, och herr Reuterskiöld i lika god tro, då han säger, att den sexåriga bottenskolan och den fyraåriga bottenskolan äro precis likställda. Vad som skall läsas ut det kan jag inte sanningsenligt säga, men det finns vissa ting, som absolut äro säkra, och vad, som är säkert och som för mig står

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

som huvudsaken, det är själva målet. Målet för flickskolan står så otvetydigt utsatt, och därom finns i riksdagens skrivelse inte en rads tvekan, och det står, såsom herr statsrådet uttryckte det: »Vid sidan av de studiemål, som realskolan och studentexamen representera, komma säkerligen för flickskolornas vidkommande även för framtiden att fortbestå de mera allmänna bildningsmål, som i vårt land av ålder företräts av de högre flickskolorna.» Det är så uppenbart och tydligt, att därom inte kan finnas någon som helst tvekan, och det finns ingenting i denna skrivelse, som motsäger detta.

Nu säger herr Rydén, att den proposition, som här är framlagd, äger inte något släktttycke med fjolårets skolbeslut. Då han säger det, så är det ren advokatur. Jag skulle vilja säga, att just på den avgörande punkten, nämligen med avseende å målet för flickskolan, är det inte bara släktttycke, utan det är identiskt detsamma, som fjolårets skolbeslut innehöll. Herr Rydén och den reservation, som han har undertecknat, tala i mycket starka ordalag om den verklighetsfrämmande skola, som här skapas. Det användes orden förtvining, dogmbunden, tvina bort, vissen o. s. v. Ja, för mig är det fullkomligt obegripligt, hur man med den bakgrund, som man har i fjolårets skolbeslut, kan med avseende å denna skola tala om någon dogmbundenhet, om förtvining, vissenhet och något verklighetsfrämmande. Vi behöva blott tänka på, hur erfarenheter och verklighet ha talat sitt ganska bistra språk just om de skolorformer, som i fjol tillskapades. Vi kunna tänka t. ex. på lycéerna, där det emot minoritetens bestämda varning genomfördes en lyceiform, som nu i praktiken visar, vad den är värd. Ja, jag måste här tyvärr följa de meddelanden, som varit synliga i pressen och där framkommit. Det kan naturligtvis hända, att de ibland kunna behöva korrigeras, men i stort sett torde de nog vara riktiga. Jag utgår från min egen stad, där siffran är fullt officiell. Där äro två anmälda till lycéet, och av dessa två har en inte infunnit sig, och den andra har kuggats i examen. Det är lyceitypen i Lund. I Malmö två anmälda, vilkas öde ännu är okänt. I Göteborg två anmälda vid latinläroverket, ingen vid realläroverket. Detta är blott några siffror, som jag fått i pressen. Skall man ta exempel från den fyraåriga realskolan, har jag likaså från pressen några siffror: i Askersund ingen anmäld till den fyraåriga realskolan, i Jönköping ingen, i Borås en, under det den andra linjen har 67 anmälda, i Växjö tre, i Lund två godkända av nio anmälda, i Östersund tre godkända av fjorton anmälda, i Göteborgs östra real sju anmälda, i Västerås åtta, Vänersborg en o. s. v.

Det är ju klart, att det kan på sina håll bli bättre resultat. Det kan också, hända, att det kommer att bli bättre i framtiden, men detta är det behov, mina damer och herrar, som fjolårets proposition och beslut sökte tillfredsställa. Här har herr Rydén sagt i pressen i höstas, och här har herr Weijne sagt i kammaren för inte länge sedan, att allt detta är ecklesiastikministerns skuld. Han har inte här tillämpat, heter det, den mjuka övergång, som skolbeslutet i fjol förutsatte. Jag vill då säga, att enligt min uppfattning är detta påstående fullkomligt oriktigt. På denna punkt har, såvitt jag kan finna, ecklesiastikministern fullt lojalt och juste tillgodosett de önskingar, som innehölls i fjolårets skolbeslut. Herr Rydén säger i en tidningsartikel i höstas: »Jag behövde endast en kort stunds reflexion för att fatta, att man vid åtskilliga läroverk borde uppskjuta denna fyraåriga reallinje.» Jag kan inte nog uttala mitt beklagande över att herr Rydén under fjolårets skoldebatt i skolutskottet inte hade tid och rådrum till denna korta reflexion. Jag kan intyga, att under skolutskottets behandling i fjol förekom det inte en enda gång, där man uttalade denna önskan, att man på vissa håll skulle uppskjuta den fyraåriga realskolan. Jag skulle t. o. m. vilja säga, att själva grundtanken i fjolårets skolbeslut var just detta, att det överallt funnes ett överskott av sådana, som hade gått igenom de sex klasserna i folkskolan, och som seder-

mera inte kunde gå över till elementarläroverk, och dessa ville man tillgodose. Om herr Rydén, som jag nu hörde begärde ordet, läser den kungl. propositionen av i fjol sid. 101 och 102, skall han där finna en statistik, som bekräftar just detta, och det är med utgångspunkt från denna statistik, som man sökte visa, att det finns massor av pojkar, som förut inte kunnat komma den väg, som de skulle önskat. Det är denna massa, som sålunda är tämligen obefintlig. Nej, saken är nog den, att herr Rydén, som jag i övrigt känner såsom en i alla världsliga ting, skulle jag vilja säga, praktisk, klok och duktig karl, när det gäller skolfrågor är dogmbunden och verklighetsfrämmande. För honom finns det, skulle jag vilja säga, blott en enda salighetsväg, och det är genom den fyraåriga realskolan och sedan upp till gymnasiet. Om det också bara blir en enda pojke i den fyraåriga realskolan, förefaller det, som om den linjen är mera värd, även om de andra linjerna fylldes med pojkar och flickor. Det är herr Rydéns dogmatik förkroppsligad, det är tron på den smala vägen, som för till saligheten, och den breda vägen, där de många vandra, som för till förtappelse. Nej, herr Rydén, flickskolan är inte i den form, som här är föreslagen, verklighetsfrämmande. Den är inte en vissnen skolform. Den har uppskattats under årtionden av svenska folket. Den är inte heller en överklasskola. Där ha många, många av flickor från även de fattigare samhällslagren gått. Enda felet med den har varit, att det varit för höga terminsavgifter, och där har herr Rydén och jag stått på fullkomligt samma linje, då vi i föredrag och anföranden sagt, att det är orättvist mot våra flickor, att de skola belastas med höga terminsavgifter, och det är detta, som skolpropositionen av i år har velat rätta. Det är för att sänka terminsavgifterna eller för att för fattiga barn helt borttaga dessa terminsavgifter, som denna skolproposition är till, och det är där dess förnämsta förtjänst ligger. Det är således ingalunda en odemokratisk reform, inte en reform, där man har sökt genomföra en överklasskola, utan en demokratisk reform, och den för också till ett praktiskt mål. Nu är det således målet, som det här är fråga om, men för att komma till detta mål finns det olika vägar att vandra, och där är jag fullständigt ense med herr Rydén om att där kan man tvista om, hur fjolårets skolbeslut rätteligen bör tolkas. Där kan det på en sida visa sig överlägsenhet för den sexåriga bottenskolan, och på annat håll står det talat om att riksdagen har önskat största möjliga likställighet mellan de båda linjerna. Där ser man, hur man kommer stickande med olika satser, och det är svårt att säga, vilken åsikt som är någorlunda riktig, men så mycket har herr statsrådet i dag uppenbarligen bevisat, och så mycket är klart, att det är målet, som är viktigast, och för att komma till samma mål, som flickskolan hittills har sökt kämpa sig fram till, kan man inte komma någon väg med endast fem eller sex klasser. Men under det att vi i enlighet med skolbeslutet i fjol ville ha en särskild väg för flickskolan med särskilt mål, är det uppenbart, som också herr statsrådet här bevisat, att man sökt att här inympa den kommunala mellanskolan i flickskolan, liksom man i fjol inympade den kommunala mellanskolan i elementarskolan. Det är enbart denna väg, som man vill gilla; det skall vara uniformitet överallt, annars duger det inte.

Jag skall inte gå in alltför mycket på frågan om anknytningen. För mig står det alldeles klart, att anknytningen gäller inte alls pulpeterna och bänkarna i klassrummen, utan anknytningen gäller människorna. Det är nu så enligt detta förslag, att varenda elev äger möjlighet att från sjätte klassen i folkskolan utan omgång övergå till elementarläroverk och till den andra klassen i flickskolan. Det är detta, som man hittills alltid har klagat över att för att gå över från sjätte klassen man behövt ta extralektioner med kostnader och tidsförlust, under det att nu ett arrangemang är träffat, så att man direkt från den sjätte klassen kan gå över till flickskolans andra klass. Där

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.

är särskild undervisning anordnad med större spelrum för tyskan, och efter ett år äro alla eleverna likställda. Där kan man inte säga, att det saknas anknytning. Det finns anknytning för alla eleverna och eleverna äro dock huvudsaken.

(Forts.)

Sedan har herr Rydén talat om att det skulle bli ett års tidsförlust med en klass till i jämförelse med det socialdemokratiska förslaget. Det är ju självklart, att det med en klass till blir ett års tidsförlust, men denna klass i år, som ligger ovanpå de andra, ger valuta för pengarna. Den ger högre kunskaper, och det är något värt. Jag kan inte låta bli att häpna över, att herr Rydén har modet att i år draga fram det upprörande i att öka tiden ett år för de fattiga eleverna, då han i fjol inte tvekade att i den skolproposition, som då antogs, öka skoltiden med ett år för massor av barn, och detta utan att ge någon som helst valuta i kunskaper. Det är dock skillnad detta, och inte nog härmed, utan det blev ett tvång genom fjolårets skolbeslut, om en hel del barn inte få plats att gå den kortare och bättre vägen, utan äro nödsakade att gå den andra, och Sveriges föräldrar ha redan uttalat sin dom över, vilken väg de föredra. Det gångna året har givit otvetydiga bevis därpå.

Nu talar herr Rydén vidare om att det saknas anknytning till gymnasiet. Ja, men denna anknytning till gymnasium har ju hittills funnits endast i läroverk, som själva ha gymnasier. Det är ju självklart, att man här har på något sätt sökt jämka ihop det, men den proposition, som nu föreligger, ger anknytning, visserligen inte generellt utan individuellt. För varje flicka, som så önskar, har beretts möjlighet att särskilt tänka på övergång till gymnasiet, och det har i mina ögon den mycket stora fördelen, att därmed lockas och sugas inte flickorna över till studentexamensvägen. Vi ha sannerligen, mina damer och herrar, tillräckligt med studenter i Sverige, utan att vi skola genom nya organisationsformer söka locka och tubba till studentexamen. Men för den flicka, som har verklig lust och fallenhet, för henne finns det individuell möjlighet till detta.

Så säger herr Rydén om uppdelningen i en teoretisk och en praktisk linje, att ingenting är så opraktiskt som kvasipraktiska anordningar. Ja, även här beundrar jag herr Rydéns mod att säga så, han, som är mästaren för den hembygds kunskap, som är införd i folkskolorna, och där man knappast kan tala om alltför praktisk undervisning. Vi kunna tänka på de praktiska ungdomsskolorna, som bjuda undervisning om vissa yrken men sorgfälligt undvika undervisning i samma yrken.

Till sist går jag över också till kostnadsfrågan.

Jag medger att herr Rydén i sitt anförande med mycket lätt hand berörde kostnadsfrågan, men i stället ha reservanternas i sin reservation tagit in hela den kostnadsberäkning, som den socialdemokratiska partimotionen innehåller, och därför är det en skyldighet för mig, att här en liten smula granska de metoder och de utgångspunkter, som där tillämpats.

För det första förvånar det mig, att den socialdemokratiska motionen har så ovanligt energiskt gått in för att visa, hur dyrt detta förslag är, under det att dylika omtankar fattats en lång följd av år. Så t. ex. när de kommunala mellanskolorna infördes 1909, var det blott och bart ett anslagskrav på 10,000 kronor, och det angavs blott, att det vore uppenbart, att det kunde komma att krävas större anslag, än då utgående förslagsanslag. Det är nu uppe i 2,000,000 kronor, men inga invändningar riktades då från herr Rydéns sida mot en dylik kostnadsberäkning. Eller i den proposition, som herr Rydén själv avgav 1918 eller 1919 om lärlings- och yrkesskolorna! Där fanns ingen antydning till beräkning om framtida kostnader för t. ex. handelslärlingsskolor eller yrkesskolor för husligt arbete eller för ettåriga handelsskolor. Det var blott några rader och inte alls en utredning sådan som herr Rydén nu begärt.

Den socialdemokratiska motionen är ju avsedd att bli en ledning för riksdagen med avseende å kostnaderna, men det är en dålig ledning man ger, då man väljer fullkomligt felaktiga utgångspunkter. Utgångspunkten i motionen var den, att alla skolor skulle kommunaliseras, men detta är, som motionen själf säger, ett maximikrav, men motionärerna glömma, att detta är ett maximikrav, som aldrig kan tänkas genomfört. Man kan inte tänka sig, att de sexton flickskolorna i Stockholm alla skulle kommunaliseras, eller att de åtta flickskolorna i Göteborg skulle kommunaliseras. Inte heller kan man, som man gör i motionen, räkna med, att halva antalet rektorer skola vara manliga, då det nu inte finns en enda manlig rektor. Det är sant, att det står, att högst hälften få vara manliga, men kan man avskeda de kvinnliga rektorerna och insätta halva antalet manliga? Detta faller väl ingen vettig människa in. Vidare kan man inte tänka sig, att alla de klassavdelningar, som nu finnas, skola bevaras och att man skall kunna räkna med t. ex. 20 flickor i varje klass. Nu skulle jag vilja säga, att de särskilt tillkallade experterna också mycket riktigt räkna med ett antal av 36 flickläroverk. Det är det antagliga, som man får räkna med. Man får icke räkna med maximibeloppet, som är en rent teoretisk konstruktion. Men ändå underligare blir det, när man i den socialdemokratiska partimotionen, undertecknad av herr Rydén och förre finansministern Wigforss, ser de metoder, som användas för att komma till en hög kostnadssumma. Här utgå de egendomligt nog från beräkning per lärjunge, och motionen grundar sin beräkning på detta. Men anslaget utgår inte per lärjunge utan per lärare. Vidare, och det är ännu värre, utgår man från en uppkonstruerad siffra, siffran 20 som medeltal i varje klass, men när man sedan multiplicerar, räknar man med den verkliga och faktiska siffran 16,000. För att göra kamraren underkunnig om, vad en sådan metod innebär, skall jag göra ett tankeexperiment och visa, vart en beräkning efter denna metod leder hän. Om vi antaga, att det på landsbygden finns i medeltal 30 barn per lärare och att varje lärare kostar staten 3,000 kronor om året, blir det en medelkostnad av 100 kronor per barn. Om det till följd av olika omständigheter, t. ex. inflyttning till städerna eller sådant, blir minskning i antalet barn från 30 till 29, så ökas merkostnaden per barn från 100 till 104, således med 4 kronor för varje barn. Om man nu räknar med, att det finns 500,000 barn i landsbygdens skolor, skulle alltså enligt den av motionärerna använda beräkningsmetoden statens kostnader för landsbygdens skolor på grund av den antagna minskningen i barnantalet ökas med 4 kronor $\times$ 500,000 d. v. s. med 2,000,000 kronor. Ju mera barnantalet sjunker, desto dyrare bli skolorna enligt de metoder, som herr Rydén använder. Det är de metoder, som användas i motionen, och därför kommer man också till denna vanvettigt galna siffra, beträffande vilken experterna riktigt visat, att under det att motionen räknar med en merkostnad för statsverket på inte mindre än 3,326,000 kronors maximikostnad, så räkna experterna med cirka 250,000 kronor. Och skillnaden mellan Kungl. Maj:ts förslag och socialdemokraternas blir enligt den socialdemokratiska motionen 1,735,000 kronor och enligt de tillkallade experterna 365,000 kronor. Det är således mycket oriktiga beräkningar, som socialdemokraterna gjort i sin motion, och jag tror inte, att herr Rydén, när han granskar dem ännu en gång, kan säga de stolta orden, att dessa beräkningar hålla, som han för en tid sedan sade om andra beräkningar.

Det är ju klart, att denna nya skola måste kosta pengar, men vinsten blir den, att våra flickor här få undervisning kostnadsfritt eller så gott som kostnadsfritt, och man kan inte tänka sig att man gratis skall kunna få en sådan vinst. Sedan är det också här den egendomligheten, att socialdemokraterna i sin partimotion också ha gått in för att beräkna kommunernas kostnader.

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

och gjort erforderliga beräkningar beträffande kommunerna, under det de i fjol mycket, mycket litet tänkte på kommunernas kostnader. Man har ju också under det år, som gått, funnit att dessa kostnader bli oerhört höga. Nu är det visserligen sant, som herr Rydén alldeles riktigt sagt för en tid sedan, att det har kommit orimliga anspråk från vissa läroverk. Det är riktigt, och jag håller herr Rydén räkning för att han säger, att sådana skola vi tillbakavisa, men lika riktigt är det, att denna skolreform åsamkar kommunerna väldiga kostnader. Jag har här en kostnadsberäkning för åtskilliga små städer, där man även med de starkaste prutningar kommer till alldeles enorma summor i jämförelse med invånareantalet, Enköping har 6,000 invånare, och kostnaderna anses inte kunna, även med den starkaste sparsamhet, gå till mindre än 150,000 kronor.

Nu är skillnaden också den, att i fjol tvingade vi på kommunerna denna skolreform, som somliga då undanbådo sig. I år däremot är det en frivillig sak. Kommunerna ha själva att räkna efter vinst och förlust, de ha rätt att avsäga sig denna skolform, om de så vilja, och säkerligen komma de, som här också framhållits från några håll, att göra det. Men i fjol fanns det inga eller så gott som inga kostnadsberäkningar för kommunerna. I år pretenderar man på att sådana skola finnas. Det borde väl egentligen varit alldeles tvärtom. Men hela saken är nog den, att här är det en skolform, som herr Rydén och det parti han tillhör, inte tycker om, ty det är inte den dogmatiska skola, som för honom är den enda saliggörande, och därför hatar han den. Men då han säger, att det är en överklasskola, så är det oriktigt. Det har inte varit en överklasskola, och det kommer ändå mindre att bli det. Det kommer att bli en skola, där flickor från alla samhällsklasser kunna få undervisning, och dit föräldrar kunna skicka sina barn med praktiskt resultat. Det är oriktigt att säga, att man inte från denna skola kan gå ut i livet. Denna skola för till många yrken och banor. Den för till post och telegraf, till kontor, ja, den för till alla de möjligheter ungefär, dit realskolan leder, och ännu många, många flera. Men saken är nog den, att man från socialdemokraternas sida låtsar intresse för den gamla flickskoletypen, men i verkligheten vill man den till livs. Man vill under sken av att bevara den slå ihjäl den för att i stället inympa i flickskolan den kommunala mellanskoletypen.

Då jag för min del anser, att den gamla flickskoletypen har inneburit för våra flickors uppfostran utomordentliga värden, ber jag, herr talman, att få tillstyrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr förste vice talman! Sedan nu de verkligen stora och innehållsrika talen ha hållits, kanske det kan ges tillfälle för några mera kortfattade och anspråkslösa erinringar i den föreliggande saken.

Först ett enda ord till herr Lindskog. Han uppehöll sig i sitt anförande mycket utförligt vid reformen av i fjol och förklarade, att erfarenheten redan har visat, att beslutet av i fjol var ganska misslyckat. Jag skulle föreställa mig, att det är litet för tidigt ännu, herr Lindskog, att tala om erfarenhet av beslutet av i fjol. Jag tror det är klokast att vi lugna oss några år ännu, innan vi börja tala om, vilka erfarenheter, som vi gjort. Det är sant, att anslutningen till den fyraåriga realskolan har på många platser inte blivit den, som man väntat sig, men därtill kan ges många förklaringar. Jag skall inte uppehålla mig vid den saken nu. Jag vill bara protestera mot herr Lindskogs tal om erfarenhet. Herr Lindskog är litet för tidigt ute.

Det var med oblandad förvåning, som man läste den kungl. propositionen om kommunala flickskolor, när man fann, hur herr statsrådet alldeles avgjort hade avlägsnat sig från de principer, som voro bärande för propositionen av i fjol om en läroverksreform. Det var med verkligt intresse jag i dag åhörde herr

statsrådets försvar för det mästerverk, han och utskottet tillsammans ha presterat. Jag har ännu inte kunnat finna, att det påståendet kan motbevisas, att både propositionen och utskottsförslaget stå i mycket dålig överensstämmelse med fjolårets läroverksreform eller kanske, riktigare uttryckt, med de principer, på vilka propositionen och riksdagens beslut av i fjol vila. Det är ju inte så värst många av kammarens ledamöter, som ha intresse för denna fråga. Men de, som ha intresse för den och ha läst propositionen och alla övriga tillgängliga handlingar, ha naturligtvis märkt, att regeringen avlägsnat sig från principerna av i fjol. Men det är nog inte så många, som läst handlingarna. Folk tycka inte om att läsa tryckta texter. Jag föreställer mig, att kammarens ledamöter liksom folk i allmänhet tycka bättre om illustrationer. De äro lättare att se på och ge ett snabbare intryck. Jag kan försöka illustrera saken med att erinra om den ovilja, med vilken högern mötte propositionen i fjol och det riksdagsbeslut, som då fattades. Jag kan ju hänvisa till herr Lindskogs indignerade ord i dag mot detta beslut och till jämförelse uppställa högerens alldeles uppenbara belåtenhet med propositionen av i år och det förslag, som utskottet framlagt, så har man en ganska klar bild av situationen.

Statsrådet förklarade i sitt anförande i dag, att det icke träffats någon sådan överenskommelse mellan regeringen och utskottsmaioriteten av i fjol, som herr Rydén talade om. Det fanns ingen annan överenskommelse än den att riksdagens beslut lojalt skulle effektueras. Jag vågar verkligen starkt ifrågasätta, om riksdagens beslut blivit effektuerat av regeringen. Här begärdes av riksdagen i fjol av Kungl. Maj:t till i år en plan för inrättande av högre flickskolor. Det har här flera gånger frågats, varför riksdagen icke har fått en sådan plan, som riksdagen begärt, men jag har icke hört, att det har svarats på frågan. Jag anser det heller inte riktigt att säga, att riksdagens beslut blivit lojalt effektuerat, eftersom enligt min mening det är alldeles tydligt och klart, att riksdagens i fjol uttalade mening om hur en kommunal flickskola egentligen bör anordnas, icke av regeringen har blivit observerad. Riksdagen har icke av regeringen i propositionen fått det svar den väntat sig. Det är ju obestriddligt, att man i fjol tänkte sig — det finns inte ett ord, som tyder på något annat — att få antingen en femårig eller en sexårig kommunal flickskola, som skulle bygga på en sexårig folkskola. Någon annan typ var det inte fråga om, och ej heller om anslutning till en annan folkskoleklass än den sjätte. Men så har statsrådet alldeles oförmodat presenterat en helt ny typ, den sjuåriga, som man aldrig förut talat om. Det är obestriddligen överraskande. Reformen av i fjol innebar, att femårig realskola blott skulle inrättas i vissa städer. Det skulle alltså blott i vissa städer finnas anknytning mellan folkskolans fjärde klass och den femåriga realskolan. Men när det sedan blev fråga om den sjuåriga flickskolan, så skulle den vara obligatorisk överallt, där kommunala flickskolor upprättades. Herr Rydén har redan slagit ned på den saken och gjort anmärkning mot att en kommun icke själv får avgöra, huruvida kommunen anser att det räcker med en sexårig flickskola, som ansluter till den sexåriga botenskolan. Om en kommun vill ha en kommunal flickskola, skall den vara absolut nödsakad att ansluta den också till den fyraåriga flickskolekursen och inrätta en sjuårig flickskola! Det skall alltså ovillkorligen vara två lärokurser även på orter där det kanhända skulle räcka med bara en.

Jag skall inte gå in i några detaljer, och det lönar sig förresten inte mycket vid den tid på dagen, då andra kammaren är sysselsatt med att äta lunch, men jag skall göra några allmänna anmärkningar. Man frågar sig, varför regeringen och statsrådet ändrat mening sedan i fjol. (Jag håller fast vid att regeringen ändrat mening i den här saken!) Det hade väl varit naturligt, att regeringen i fortsättningen av skolfrågans behandling hade sökt kontakt med de partier, som voro med om att föra regeringen fram till en lösning i fjol. Men

*Ang.
statsbudrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)*

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

vad man vill säga om den nuvarande regeringens förträfflighet och vad man vill säga om statsrådets utomordentliga egenskaper, men konsekvens är icke vederbörandes starka sida, såvitt jag kan finna. Det finns så mycket elaka människor här i världen, och de ha myntat ordet »vägmästarpolitik», som skulle vara särdeles kännetecknande för den nuvarande regeringens sätt att handlägga ärendena. Man anser, att det beror på detta att regeringen i år har lämnat sina positioner av i fjol. Det skulle sålunda vara ett försök att uppehålla ett jämviktsläge, som var i fara att gå förlorat under fjolårets säregna orientering åt vänster. I fjol gav man koncession åt socialdemokraterna och även något litet åt de frisinna, men i år är man färdig att ge koncession åt högern och samtidigt beredd att följa de nya stjärnor, som vinka och locka den borgerliga vänstern att sluta sig till de konserverande elementen i samhället.

Men man har också på sina håll sökt en annan förklaring. Man har erinrat sig, att herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet i fjol fick uppbara mycken smädelse för att han låtit initiativet övertagas av socialdemokraterna och framför allt av herr Rydén. Statsrådet hade blivit försatt i efterhand och ledningen hade tagits av herr Rydén. Det var ju någonting rysligt förskräckligt, och för statsrådet var det onekligen en smula försmädligt! Nu förefaller det — det är många som tro det — att statsrådet har känt ett obetyingligt behov av att visa sig självständig, och så ha vi fått det politiska mandatsprov, som vi nu här behandlat och som riksdagens majoritet naturligtvis utan vidare kommer att, efter vad jag vill påstå, i god tro, lämna sitt gillande. Högern var i fjol mycket ovillig, när tanken på kommunala flickskolor fördes fram. Man ville ha den gamla typen och den gamla organisationen kvar. Man ville ha den privata åttaklassiga flickskolan obesuren, ty den hade man förläskat sig i. Nog är det väl rätt karakteristiskt att man nu är mycket belåten. Det är förresten inte underligt, ty man får ju ha kvar den väsentliga delen av den gamla flickskolan. Dess exklusiva karaktär kommer icke nämnvärt att försvinna. Man får ha den gamla flickskolan kvar och det på det allmännas bekostnad!

Jag skall be att få säga ännu en sak, innan jag slutar. Det skall inte taga många minuter. Jag hade tänkt göra en fråga till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet. Han är icke här inne nu, och därför kanske det inte är så alldeles riktigt att framställa denna fråga till honom, men frågan innehåller ingenting försmädligt och han får ju i varje fall sedermera reda på dess innehåll. Här är föreslaget, att den kommunala flickskolan skulle upprättas antingen i två fristående lärokurser eller två förenade, så att de elever, som komma från flickskolans sjätte klass skulle kunna efter en viss övergångstid komma in i den sjuåriga flickskolans andra klass. Om det blir några kommunala flickskolor, och några blir det väl alltid, kommer det givetvis i småstäder att bli så att man där inte kommer att kunna ha fristående kurser, utan där kommer den sexåriga och sjuåriga kursen att bli förenade. Om det nu blir fullt eller i det närmaste fullt i den sjuåriga flickskolans första klass, men det kommer ett stort antal elever från folkskolans sjätte klass och anmäler sig till inträde i den sjuåriga flickskolans andra klass, hur skall man då göra? Det skulle vara intressant att från herr statsrådet få besked i den saken. Man kan naturligtvis svara, att då upprättar man en parallellavdelning, men är det så säkert, att kommunerna äro villiga till det? Det kommer nog att gå till på sätt, som det tillgick medan vi ännu hade den förberedande skolan kvar i de privata läroverken: De elever, som kommo från folkskolan och ville in i den privata flickskolan kunde ofta inte få plats, därför att platserna voro upptagna av elever, som kommo från den förberedande skolans tredje klass. Jag föreställer mig, att resultatet kommer att bli ungefär detsamma i det här fallet också, och då har man icke mycken glädje av att ha gått med på denna

sexåriga flickskola vid sidan av den sjuåriga. Om organisationen nu kommer till stånd i fullaste utsträckning, så blir den alldeles ostridigt mycket dyrare än en sådan organisation av den kommunala flickskolan, som den socialdemokratiska riksdagsgruppen tänkt sig och pläderat för i sin motion. Det kommer att visa sig, att det blir billigare att understödja de redan befintliga privata flickskolorna, såsom man hittills har gjort. Då kan man ju säga, att högern blir bönhörd över hövan. Den får ha kvar den flickskoletyp, som den har förläskat sig i, men det är nog ganska tvevelaktigt, om den flickskolan någonstädes får någon större livskraft. Jag skulle föreställa mig att den kommer att få ganska svårt att hålla sig uppe i konkurrensen med samrealskolorna och jag tror också den sjuåriga kommunala flickskolan i konkurrensen med samrealskolan får det rätt besvärligt, men därom kan man ju inte nu säga någonting med bestämdhet. Om vi få leva och ha hälsan så är det ju möjligt att de flesta av oss om några år träffas och få korrigera våra intryck av resultatet av det beslut, som kommer att fattas i dag. Det är naturligtvis svårt att säga, vem som då kommer att rosa marknaden, men jag är icke alldeles övertygad om att det kommer att bli den part, som i dag står i begrepp att genomtruffa detta utskottsförslag.

Jag ber att få yrka avslag på statsutskottets förslag.

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Då jag är en av dem, som stå för detta betänkande, så vill jag här med några ord ge skäl för detta.

Jag vill först taga upp den anmärkning, som statsrådet gjorde gentemot utskottet beträffande villkoren för landsbygdens flickor att få tillträde till dessa kommunala flickskolor. Vi ha i utskottet ändrat på Kungl. Maj:ts förslag, därför att vi anse, att det är både rätt och riktigt, att landsbygdens befolkning i dessa skolor skall slipa betala skolavgifter. Likaledes anse vi, att landsbygdens flickor ej få avvisas utan böra ha samma rätt att studera i dessa skolor, som de, som bo i de städer, där kommunala flickskolor finnas. För landsbygdens befolkning blir det en ganska stor kostnad i alla fall att hålla sina flickor i dylika skolor. Det tillkommer inackorderingsavgifter, resor etc. Jag tror därför icke utskottet gjort någonting oriktigt, då utskottet rättat till den saken.

Gång efter annan har det fastslagits, att staten har plikter gentemot de föräldrar, som äga flickor i sin familj likaväl som mot dem som ha gossar. Både genom detta och förra årets beslut har man försökt att rätta till vad som härtinnan ännu brister, under insikt om att det bör vara lika angeläget för staten att understödja flickornas utbildning som gossarnas. Det är inte riktigt, som herr Jonsson i Eskilstuna nyss sade, att det är en alldeles ny skolform, som nu behandlas. Den åttaklassiga skolan kommer icke genom denna reform att raseras utan den är en god grundval att bygga på. Med den rika erfarenhet, man har ifrån den åttaklassiga skolan, bör man söka lägga om den efter kraven i den tid, vari vi leva. Det är här som riksdagspartiernas vägar skiljas. Det socialdemokratiska partiet har i sin motion lagt fram sin syn på saken. Partiet vill ha endast femårig eller i vissa fall sexårig skola. Den kungl. propositionen bygger däremot på sex- och sjuårig flickskola. Som redan förut anmärkts av herr Lindskog rimmar det sig dåligt för herr Rydén att göra anmärkning mot att man förlänger skoltiden med ett år, då han själv förra året var en av de ivrigaste förkämparna för att med ett år förlänga tiden för avläggande av studentexamen. Därvid är att märka, att med den nu föreliggande skoltypen får man betydligt ökad undervisning, medan däremot förra årets skolreform medförde en förlängning av studietiden, utan att eleverna fingo någon ökad utbildning.

Det, som för mig varit värdefullt och viktigt, har varit skolans uppgifter

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

och mål. Det är detta, som bör vara av avgörande betydelse, och icke hänsyn till det ena eller andra politiska partiets intressen, då dessa skolor stå öppna för alla hem och familjer utan särskilda stora kostnader som det hittills varit i den åttaklassiga. Med avseende på skolans uppgift och mål, har ecklesiastikministern här framlagt en skoltyp, som är mycket berättigad i den tid vi leva i, särskilt sedan riksdagen genom 1927 års skolreform gjort det möjligt för flickorna att på olika vägar komma in i de högre skolorna. Med tanke på de olika möjligheter som beredas flickor att avlägga studentexamen vill jag instämma med professor Lindskog i att vi redan ha tillräckligt många vita mössor på flickhuvudena och att det därför gäller att i tid se till att man får dem in på de praktiska banorna också. Man bör se till att flickorna få den undervisning, som svarar mot de krav, vilka både hemmet och samhället ställa på dem, när de en gång bli färdiga att träda ut i livet. För mig har det framstått som en sak av allra största vikt, att man har detta mål klart i sikte. Samtidigt med att de unga flickorna få allmänbildning, utbildas de för praktiska uppgifter i samhället. Om de vilja taga tjänst på olika områden som självförsörjande kvinnor eller taga plats i hemmen eller bilda familj, skola de lätt få händerna fulla av arbete.

Det, som från olika utgångspunkter mest klandrats och kritiserats i utskottet, är övergången från bottenskolan, folkskolan, till flickskolan. Man har klandrat statsrådet för att han i år intagit en annan ställning än han i den kungl. propositionen förra året intog i fråga om den sexåriga folkskolan. I årets skolproposition föreslås inträde i flickskolan även från den fyraåriga. Man bör emellertid därvid komma ihåg, att mellan hans uttalande i fjolårets proposition och hans uttalande i denna proposition ligger riksdagens beslut. När riksdagen förra året på förslag av skolutskottet, i vilket herr Rydén satt som ordförande, beredde möjlighet för lärjungar att övergå från den fyraåriga folkskolan och till realskolan, så skulle det rent ut sagt vara klandervärt, ifall inte statsrådet rättade sig efter ett sådant riksdagsbeslut. Statsrådet bör icke klandras utan ha erkännande för att han icke envist hållit på sin personliga mening, utan rättat sig efter riksdagens. Så måste vi enskilda riksdagsmän allteftersom riksdagen fattar beslut och tar ställning till olika ärenden taga hänsyn därtill. Det är icke rätt, såsom herr Rydén uttalade, att flickskolor av den nu föreslagna typen måste betraktas som snyltgäster på skolreformen. Det är oriktigt att använda sådana överord för att misstänkliggöra denna reform, ty det går inte för sig enligt förslaget, att i de städer, där det finns flickskolor, neka den, som kommer från den sexåriga folkskolan att få inträde i den kommunala flickskolan. En annan anmärkning, som framställts såväl i den socialdemokratiska motionen som i reservationen, är, att det icke öppnas möjlighet att ifrån denna skola komma in i gymnasium. Detta är för det första inte sant. För övrigt får man hålla statsrådet räkning för att han inte vill ge denna skola alldeles lika typ som realskolan. De som gå in i den kommunala flickskolan äro väl i allmänhet sådana, som önska att utbildas för det praktiska livets arbete. Det är flickor, som ha läggning för det praktiska livets ämnen och göromål men, som statsrådet säger i propositionen, finns det dock möjlighet för dem att på ett visst stadium från dessa skolor komma över till gymnasium. Därom kunna vi läsa på sid. 53 i propositionen: »För de flickor, som från femte klassen i sexårig lärokurs, respektive från sjätte klassen i sjuårig önska övergå till det treåriga gymnasiet första ring, torde möjlighet till omedelbar övergång kunna åvägabringas så mycket lättare, som enligt det föreliggande förslaget en ganska stor frihet i fråga om ämnesval skall äga rum i nämnda klass. Nu ifrågavarande flickor anmäla vid flyttningen till femte resp. sjätte klassen hos skolans rektor sin avsikt att övergå till gymnasiet, varefter rektor lämnar dem nödiga anvisningar och råd angående de

ämnen och kurser, som de för sitt syfte hava att välja, samt vidtager de åtgärder i övrigt, som kunna underlätta nämnda övergång.» Här har alltså statsrådet för de flickor, som önska fortsätta sina studier, öppnat en möjlighet att avlägga studentexamen. Det tycker jag verkligen man inte har anledning att klandra statsrådet för. En annan sak hade varit, om man hade omöjliggjort flickornas överflyttning. För min del hade jag inte varit tillfredsställd eller kunnat gå med på en sådan anordning. Här finns dock en väg, låt vara att den förmodligen blott i undantagsfall kommer att praktiseras, då det ju finns realskolor, samskolor etc., där även flickor kunna utbildas till en blivande studentexamen.

Herr talman, det kan inte falla mig in att utveckla dessa synpunkter vidare, då de förut ha framhållits och säkerligen ytterligare komma att framhållas av andra talare. Särskilt det anförande, som från statsrådsbänken hållits av ekle-siastikministern var, såvitt jag förstår, tillräckligt klarläggande för förslagets antagande. Nu har det emellertid sagts, och det sades också till mig i utskottet, att vi svikit en överenskommelse som träffats förra året. Jag försäkrade då och jag försäkrar nu, att jag aldrig varit med om ett sammanträde vare sig med en mindre eller större grupp, vid vilket en sådan överenskommelse träffats. Om en överenskommelse gjorts, är den för mig alldeles främmande. Jag hörde nyss i debatten, att icke heller statsrådet känner till en sådan överenskommelse.

Jag tycker det var litet hårt och orättvist av herr Rydén att påstå, att det lägges hinder i vägen för flickor att taga studentexamen. Genom uppläsning av ett stycke i den kungl. propositionen och genom mitt anförande har jag sökt visa att det finns möjlighet, även om det, eftersom denna skola mera är lagd för den praktiska utbildningen, blir mera i undantagsfall, som flickor komma att övergå från densamma till gymnasium.

Herr Rydén talade om skadegörelse och förklarade, att han hade rätt regeringen att öppna förhandlingar med redliga män vid utformningen av 1927 års beslut. Jag förstår inte varför herr Rydén skall välja dylika starka ord, och personliga utfall, som icke gagna saken utan endast framkalla ytterligare strid. Jag förstår visserligen herr Rydéns missbelåtenhet med att det icke tagits några hänsyn till de önskingar, han i själ och hjärta haft både vid realiserande av förra årets beslut och i årets behandling av skolfrågan vad angår övergången, men i riksdagens skrivelse äro ju inga andra direktiv givna än att ett förslag om kommunala flickskolor skulle framläggas för riksdagen. Riksdagen har själv förra året fattat beslut om att övergången skall få ske både från fjärde och från sjätte klassen i folkskolan.

Herr talman, jag har med dessa påpekanden velat klarlägga min ställning till frågan. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Andersson** i Ovanmyra: Herr talman! Jag förmodar, att även om kammaren varit mera fullsatt hade verkan av mitt anförande och kanske även av det stora flertalet av övriga talares inlägg blivit ungefär det samma. Dagens fråga är ju avgjord på förhand. Jag vill i korthet deklarerar, vilken ståndpunkt vi på vårt håll anse oss böra intaga. Vid behandlingen av fjolårets skolreform gingo vi ju in på den linje, som avsåg full likställighet emellan de båda anknytningsformerna till grundskolan. Jag anser, att det är precis samma sak vi även i år hävda, när det nu gäller den fråga, vi här idag stå i begrepp att avgöra. Jag tycker, att det är icke annat än en konsekvens av fjolårets skolbeslut, som här kommer till synes, när vi nu gå på samma linje, som vi gjorde då.

Vår ställning till flickundervisningsfrågan kännetecknas i stort sett av vad jag anförde vid fjolårets skoldebatt. Jag hävdade därvid den uppfattningen,

Andra kammarens protokoll 1928. Nr 41.

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

att vi icke voro så särdeles angelägna om utvidgningar av den högre flickskoleundervisningen, därför att vi ansågo, att kvinnans egentliga uppgift ligger på hemlivets område. Men vi ansågo därmed icke, att kvinnan bör hållas i en underordnad ställning, socialt och intellektuellt, utan höllo före att vissa undervisningsformer i anslutning till kvinnans egenart i viss utsträckning hava fog för sig. När nu så är, anse vi, att flickskoletanken, den kommunala flickskoletanken, innebär en lösning, som i den mån den får utveckla sig efter sunda praktiska linjer kan vara acceptabel. I den av herr Reuterskiöld och undertecknad avgivna reservation, som var bifogad skolutskottets betänkande i fjol, gingo vi med på samrealskolorna, under förutsättning att frågan om den kommunala flickskolan utreddes och löstes på ett sätt, som just tog hänsyn till flickornas särskilda behov av undervisning, och i förhoppning att därigenom antalet flickor i samrealskolorna icke skulle bli synnerligen stort, samt att behovet av statliga flickläroverk väsentligen skulle reduceras. Det är detta önskemål, herr talman, som jag anser kommer att realiseras genom det förslag, som statsutskottet kommit med. Och detta endast på så sätt att den kommunala flickskolan får anknytning både till fjärde och sjätte folkskoleklassen.

Jag vill till mitt anförande här knyta några allmänna synpunkter på detta spörsmål som särskilt ifrån vårt håll böra komma till uttryck. Det har ifrån reservanthåll påpekats, att den typ, som här är föreslagen av utskottet är en typ, som icke är den rätta. Dess införande skulle icke innebära den lyckligaste lösningen. Beträffande sammanhanget mellan denna form och gymnasiet har bl. a. herr Rydén anført sina betänkligheter, icke minst därför, att det icke finnes någon lämplig övergång från den ena formen till den andra. Herr Rydén uttryckte sig på det sättet, att man i det hänseendet anlade gammalmanssynpunkter på hela detta problem. Ja, gammalmanssynpunkter! Man kan ju se på olika sätt även på detta spörsmål. Jag kom ihåg hurusom herr Rydén i fjolårets skoldebatt i annat sammanhang nämnde någonting om att det hade sina faror med en viss utveckling på detta område, som tenderade dithän, att flickorna bildligt talat skapades till »gäss», som han uttryckte sig. Herr Rydén linje för i år innebär ju, att man skulle skapa en skolform, vilken speciellt skulle utgöra grundval för gymnasium. Det skulle skapas flera studenter, flera studentskor, flera studentmössor. Jag undrar om icke även denna linje skulle till rätt stor del leda till samma resultat: att skapa gäss, om jag får använda samma bild som herr Rydén. Med all respekt för studentmössan och även för de kvinnliga studenterna, och för allt gott, som studentexamen kan medföra i bildningshänseende — det är dock föga eftersträfvansvärt, att skapa nya former, som direkt locka eleverna in på banor, där de icke bli i stånd att utföra ett verkligt nyttigt arbete. Man skulle nästan kunna säga, att vi ha nog av gäss, höns och andra »objekt», vilkas hela tillvaro och livsföring bäst karakteriseras av pudervippans och krustångens emblem. Sådana där varelser tror jag vi betacka oss för. Jag tror vi föredra kvinnor, som verkligen uträtta något nyttigt här i livet. Vad nu beträffar landsbygdens folk, bondflickorna och bondkvinnorna, så må jag ju säga, att denna fråga för dem knappast har någon avgörande betydelse för deras kommande livskall. Men jag tror inte, att vi äro betjänta med ett avslag på utskottets förslag. Det har visserligen talats om att reservanternas linje skulle bli i någon mån billigare, men därmed är inte sagt, att vi genom att antaga reservanternas förslag skulle få ett bättre system. Det kan mycket väl hända, att man får en sämre vara för en liten smula billigare pris.

När allt kommer omkring, torde vi nog inte komma ifrån, att någonting i riktning mot vad den kungl. propositionen avser måste göras, och jag anser, herr talman, att vi fördenskull böra antaga utskottets förslag. Herr talman! Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Rydén: Herr talman! Jag började mitt första anförande med att betona att jag icke ville riva upp en bitter strid i dag utan endast försöka ge några skäl för den ståndpunkt, som jag och mina meningsfränder i statsutskottet intagit i denna fråga. Jag hade också för avsikt att försöka på några punkter få klarhet om ecklesiastikministerns ställning. Det var min avsikt att fullfölja detta, om jag så får säga »modesta» framträdande i skolfrågan. Inte heller i fjol höll jag något aggressivt anförande, utan avstod från att replikera i anledning av de otaliga personliga angrepp, som då gjordes mot mig. Jag leddes därvid av den meningen, att skolstriderna redan i och för sig äro så tillspetsade och bittra, att jag icke borde genom ett aggressivt uppträdande medverka till att de skulle bli ännu mer förbittrade. Under den tid, som därefter förflutit, har jag vid olika tillfällen, på lärarmöten och inför kommunala representationer hållit anföranden, som varit burna av önskan att komma bort från ett tillspetsat stridsläge och över till en försonligare stämning.

Emellertid nödgas jag medgiva, att herr Linskogs anförande förvånade mig. Vi hade på förhand talats vid om, att vi å ömse sidor nu inte skulle blåsa upp en större strid. Efter hans anförande är jag dock tvungen att ge mitt eget en något större skärpa, än jag ursprungligen tänkt och önskat.

Innan jag går in på detta, vill jag säga några ord i anledning av vad som yttrades av herr Bengtsson i Norup om att en överenskommelse icke existerade. Han sökte stöd för detta påstående i ett yttrande av ecklesiastikministern. Ecklesiastikministerns yttrande kan nog icke betraktas som ett rent bondnekande, utan statsrådet svängde sig mera försiktigt med att ingen överenskommelse, som icke stod i överensstämmelse med riksdagsskrivelsens kläm ingåtts mellan honom och utskottsmajoriteten. Jag har känt mig mycket tveksam, om jag borde lägga fram denna sak för offentligheten, men då de samtal, som ägde rum mellan utskottets ordförande och medlemmar av regeringen knappast kunna anses vara av fullständigt privat natur, så mycket mindre som de avsågo att bringas till utskottsmajoritetens kännedom, så skall jag be att få nämna vad som i det hänseendet har förekommit.

Inom utskottet låg det så till att särskilt några av utskottets socialdemokratiska ledamöter voro mycket starkt intresserade av att försöka driva fram ett positivt beslut i den kommunala flickskolefrågan vid fjolårets riksdag. (Inom parentes sagt kan ju det tjäna till att belysa rättrådigheten i herr Linskogs uppträdande, när han yttrade, att vi hatade och voro dolda fiender till flickskolan. Mig veterligt gjorde högern icke ett guds skapande grand i fjol för att den kommunala flickskolefrågan skulle komma upp. Den fördes fram i den socialdemokratiska motionen, och jag vill minnas att det enda längre anförande, som jag höll i skolutskottet, just gick ut på att söka vinna sympatier för den kommunala flickskolan, sådan som den var skisserad i den socialdemokratiska motionen.) Det fanns som sagt ett mycket starkt intresse särskilt bland några av mina meningsfränder att få till stånd ett positivt beslut vid fjolårets riksdag. Då jag hela tiden lojalt samarbetade med ecklesiastikministern och även många gånger med statsministern i denna fråga, så kom den saken givetvis på tal mellan mig och ecklesiastikministern, och jag oförmådde för honom, hur läget var. Då riktade han till mig en enträgen vädjan att jag skulle försöka att i det hänseendet få fram ett beslut om en skrivelse. Som skäl härför anförde han, att ställningen inom regeringen vore sådan, att, ifall man skulle driva fram detta hårt ifrån vår sida, så skulle regeringen icke kunna sammanhållas på grund av vissa regeringsmedlemmars uppfattning i denna frågan. Samtidigt lovade han mig och berättigade mig att säga det till mina meningsfränder, att om han finge ett år på sig, skulle flickskolefrågan komma upp till nästa riksdag och i den form, som vi hade tänkt och skisserat. Som jag icke alldeles betrak-

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m m.
(Forts.)

tade mig som privatman vid det samtalet, har jag sedermera bragt ecklesiastikministerns yttrande till vederbörandes kännedom, och jag tror, att detta blev en av anledningarna till att utskottet beträffande den kommunala flickskolan stannade vid att föreslå riksdagen att avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t. Jag har ansett denna överenskommelse vara till den grad bindande, att jag står i en rätt så underlig dager, då jag inför en ganska stor grupp av utskottsledamöter, efter därtill erhållet bemyndigande, meddelat dem denna ecklesiastikministerns utfästelse. Jag har därför ansett mig icke kunna underlåta att nu inför dem och kammaren klargöra, vad i denna sak förekommit.

Huruvida herr Bengtsson i Norup anser detta vara en överenskommelse eller icke, det är en sak, som jag icke kan göra något vid. Det finnes ju vissa människor här i politiken, som ha sina hedersbegrepp, och jag vill icke sätta mig till doms över dem, men i varje fall har jag för min del betraktat detta som en överenskommelse av sådan beskaffenhet, att det icke kan anses överensstämmande med politisk hederlighet att bryta den. — Detta har jag ansett mig, i anledning av ecklesiastikministerns uttalande nyss, böra framföra.

Innan jag ingår på den kritik, som här riktats mot den socialdemokratiska ståndpunkten, skall jag yttra något om en annan sak, som herr ecklesiastikministern antydde och som herr Bengtsson i Norup var något inne på. Jag vet, att det drives en aktion, där man velat göra gällande, att det skulle finnas något slags personlig förgrämdhet hos mig för att jag icke fått vara med om skolreformens fortsatta genomförande. Det är klart, att jag mer än de allra flesta människor är intresserad av skolfrågor. Det har jag visat under hela mitt liv, och detta intresse går naturligtvis icke ur mig. Det är också klart, att jag har ett starkt positivt intresse av att skolfrågorna bli lösta och ordnade på det sättet, som enligt min övertygelse är riktigt för landet och till nytta för våra barn. Men jag har aldrig i mitt liv, varken till någon regering av något slags färg eller eljest kommit som supplikant, och följaktligen har jag icke heller gjort det i denna sak. Det är regeringens sak att avgöra den frågan om man vill ha min medverkan eller icke, det är något som icke spelar in för mitt vidkommande. Jag har också iakttagit fullkomlig tystnad i denna fråga, tills jag på hösten 1927 fick kännedom om det kommunala flickskoleförslagets innebörd. Då jag fann detta förslag utgöra ett fullständigt brott mot ingången överenskommelse, ansåg jag det icke möjligt att längre iakttaga denna tystnad, och jag har därför i några artiklar, som kanske någon av kammarens ledamöter har läst, gått till rätta med det sätt, varpå man lagt upp frågan. I det avseendet spelar det in ett personligt intresse från min sida, nämligen det positiva intresse jag har för alla skolfrågor, att de bli lösta på bästa sätt.

Man har här gått in för en advokatyr — jag använder ordet advokatyr icke bara beträffande herr statsrådets försök att svänga sig ifrån fjolårsståndpunkten i skolfrågan utan även i fråga om herr Lindskogs anförande här — för att komma fram till en oklarhet om vad fjolårets riksdagsbeslut i skolfrågan innebär. Herr Lindskog har använt den metoden, att han plockat ut några rader på sid. 71 i andra särskilda utskottets utlåtande nr 1 vid fjolårets riksdag, några rader, som mera innebära ett allmänt resonemang än de angiva utskottets ställningstagande.

I ett resonemang, där utskottet talar om flickskolväsendet överhuvud, förekommer en mening, som lyder så här: »Vid sidan av de studiemål, som realskole- och studentexamina representera, komma säkerligen för flickornas vidkommande även för framtiden att fortbestå de mera allmänna bildningsmål, som i vårt land av ålder företräts av de högre flickskolorna.» Så fortsätter resonemanget: »Hittills har den härpå inriktade undervisningen varit så gott som uteslutande överlämnad åt privatläroverken.» Härpå följer ett resonemang för att klargöra, varför detta icke är riktigt, men utskottet anger sin ståndpunkt

på det sätt, som utskottet brukar göra och detta med följande ord, som jag strax skall citera. Detta förteg herr Lindskog och försökte tydligen få fram att utskottets uttalande i denna del skett mera en passant än såsom ingående i en logisk bevisföring. Utskottet har angivit sin ståndpunkt på sid. 72, där det heter: »*Mot en tillämpning i huvudsak av de allmänna grundlinjer för den kommunala flickskolans organisation m. m., som angivits såväl av departementschefen som av motionärerna, har utskottet intet att erinra.*» Här ha vi alltså utskottets uttalande på det sätt, som ett riksdagsutskott brukar uttala sig i en fråga. Utskottet har sålunda intet att erinra mot de grundsatser, som framförts av statsrådet och motionärerna. Ser man då efter vad statsrådet har sagt i denna fråga, till vilket uttalande ju utskottet ansluter sig, så finner man, att statsrådet har sagt så här: »Då emellertid förslag i detta avseende — det gäller alltså flickskolan — »blivit framställt, anser jag mig böra påpeka, att om en organisation med kommunala flickskolor kommer till stånd, densamma i stor utsträckning måste bliva överensstämmande med de kommunala mellanskolornas. *Ifrågavarande skolor böra alltså bygga på genomgången 6-årig folkskola*, och kommun skall ansvara för skolas bestånd samt besluta om dess ekonomiska förhållanden.» Och så fortsätter han längre fram: »För inträde i skolan skulle som antytts förutsättas kunskaper, motsvarande dem, som inhämtas i någon av folkskolans huvudformer. Skolan borde omfatta fem eller sex årsklasser, och statsbidrag borde utgå med samma belopp och efter i huvudsak samma grunder som nu gälla i fråga om kommunal mellanskola.» Det var det yttrande, som herr statsrådet hade haft, och det var om detta, som skolutskottet och riksdagen sade, att de i huvudsak intet hade att erinra.

Frågan var också framme i motionärernas hemställan i följ. De hade uttalat sig på samma sätt; det står i motionen, att den »ändamålsenligaste formen härför torde vara den i propositionen anvisade, ekonomisk samverkan mellan stat och kommun, vid anordnande av kommunala flickskolor. I väsentlig anslutning till den principiella ståndpunkt, departementschefen intagit till denna fråga, torde dylik läroanstalt kunna organiseras *såsom en femårig skola, byggande på den sexklassiga folkskolans sjätte klass*. Med hänsyn till vad under utredningsarbetet framkommit, torde en så organiserad flickskola kunna väntas leda fram till i huvudsak det bildningsmål, som realskolan avser att bibringa, och den nuvarande flickskolor tillkommande friheten från avgångsexamen kunna upprätthållas.»

Detta är alltså de båda uttalanden, till vilka utskottets utlåtande anknyter sig, och det är en ren och klar förvanskning av vad i denna saken har uttalats från skolutskottets och riksdagens sida, när man på det sättet, som herr Lindskog gjorde, försöker komma bort därifrån. Det är på sid. 72, som utskottet gör sitt uttalande och tillkännager sitt ställningstagande, vilket som sagt sker i de ordalagen, att utskottet i huvudsak intet har att erinra mot principerna. Och dessa äro klara, ty *den sexåriga bottensskolan var både statsrådets och motionärernas linje*. Motionärerna ha en femårig kommunal flickskola ovanpå folkskolan och herr statsrådet en fem- eller sexårig flickskola.

Jag gör anspråk på att kunna i någon mån bedöma vad skolutskottets uttalande innebär, på grund av den ställning, som jag hade i skolutskottet och den andel jag haft i utformandet av dess yttrande. Det är en fullständig karrikatur, som herr Lindskog kommer med, när han säger, att utskottets utlåtande bestod av plock med en bit Rydén och en bit Bengtsson i Norup och en bit Reuterskiöld. Herr Lindskog var visserligen icke med vid förhandlingarna om uppgörelsen, men så mycket bör han dock veta, om han vill hålla sig till sanningen, att den kompromiss, som gjordes upp mellan vänsterpartierna och bondeförbundet, *icke berörde flickskolorna* utan utslutande statsläroverken. Jag kan dokumentariskt uppvisa detta. Jag har nämligen hemma hos mig förvarade alla

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

manuskript och korrektur, varpå skolutskottets betänkande grundar sig och som belysa detta betänkandes tillkomst, och jag kan, som sagt, dokumentariskt uppvisa, att det efter uppgörelsen den 30 april icke är en rad ändrad i korrekturen vad flickskolan beträffar.

Jag ber kammaren om tillgift för att jag måste sysselsätta mig med en sådan sak som denna, men på grund av herr Lindskogs anförande och delvis också på grund av herr statsrådets, där de försöka advocera bort innebörden av vad som verkligen tänktes och skrevs i fjol, har jag funnit nödvändigt att ett ögonblick taga uppmärksamheten i anspråk för att klargöra vad i det fallet verkligen förekommit.

Jag måste också säga, att då herr ecklesiastikministern sökte svänga sig ifrån riksdagens ståndpunktstagande år 1909, så gjorde han sig också skyldig till ett av dessa, som jag betecknat dem, advokatoriska vändningar och tilltag. Det är att märka, att det var den Lindmanska regeringen, som lade fram propositionen, och det var den Lindmanska ecklesiastikministern som tog ställning till denna fråga i egenskap av departementschef. När frågan var före om inrättande av kommunala mellanskolor och samtidigt om ordnande av anslag till de privata flickskolorna, hade dåvarande läroverksöverstyrelsen uttalat den uppfattningen, att man borde ge anslag till flera klasser. — Jag vill säga inom parentes, att jag måste konstatera, att den högerregering, som herr Lindman en gång stod i spetsen för, var i många hänseenden rimligare och sakligare än vad den nuvarande s. k. frisinnade regeringen är. — Näväl, den Lindmanska regeringen intog då den ståndpunkten, att staten borde förhålla sig neutral och följaktligen icke föreskriva, att statsunderstödet skulle beräknas för klasser, som voro parallella med folkskolans, utan man skulle bara räkna med de klasser, som lågo över folkskolan. Den ståndpunkt, som intogs av herr Lindmans ecklesiastikminister och som alltsedan varit den oomtvistade ståndpunkten i denna fråga i svenska riksdagen, gick således ut på att anslag till privata läroverk, skulle beräknas för klasser, som ligga över folkskolan. Detta söker man nu krängla bort och säger, att anslaget har icke varit ställt att utgå till dessa klasser endast, utan man har fått använda anslaget till hela skolan. Ja, tacka för det, en skola har sina inkomster och bestrider kostnaderna för hela läroanstalten. Vad betyder det, om de taga några tusenlappar från staten eller från andra håll för att bestrida skolans omkostnader! Huvudsaken är väl, att man har fastslagit, att statsanslaget beräknats med hänsyn till de klasser, som ligga över det egentliga folkskolestadiet. Jag har varit med och hört åtskilliga människor, som i nöd och förtvivlan sökt efter en räddningsplanka, men jag kan icke neka till, att det är ett ovanligt svagt halmstrå, som herr Almkvist klättrade upp på, när han använde sin här avsedda argumentering.

Nu har herr Lindskog tvingat mig att tala utanför ämnet därigenom, att han lade hela sitt anförande på en kritik av 1927 års skolreform och dess verkningar. Han fällde de starkaste omdömen här om allt möjligt. Han talade om, att Sveriges föräldrar ha uttalat sin dom över skolreformen och att man gjort ett sådant oerhört fiasko i fråga om dessa nya skolformer. Gentemot mig sade herr Lindskog, att han ville betyga, att statsrådet Almkvist hade förfarit på det mest lojala sätt mot riksdagens mening, när det gällde övergångs- anordningarna till den nya skolorganisationen. Det är djärvt, herr Lindskog, att stå och säga detta, det är att draga stora växlar på mänsklig glömska eller oförmåga att komma ihåg var saker och ting stå skrivna. Herr Lindskog vet på grund av överläggningar i statsutskottets andra avdelning i år, att jag för honom uppvisat, att statsrådet själv förklarar i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, att han avvikit från de principer, som skolutskottet förut- satte, nämligen att man första året regelmässigt skulle sätta i gång med de femklassiga realskolorna och icke med de fyraklassiga. Det finnes till och med en

motivering, som visar, att detta blivit för statsverket dyrare än det i annat fall skulle ha gjort. Jag har själv varit med och deltagit i uppgörandet av beräkningarna, och dessa ha varit kända för herr statsrådet, när han anlitat samma expert, som skolutskottet hade. Han har med sina egna uttalanden under åttonde huvudtiteln visat, att skolutskottet och riksdagen räknade med den ordningen, att man icke annat än undantagsvis skulle sätta i gång den fyraåriga realskolan hösten 1928 utan i stället antingen uppskjuta det hela eller också sätta i gång med den femåriga realskolan. Det är ju självklart, att detta är det enda förnuftiga.

Jag har haft glädjen att i det fallet i stor utsträckning finna förståelse vid överläggningarna i statsutskottet hos herr Bengtsson i Norup, som naturligtvis icke vid alla tillfällen kan låta sitt förstånd och sin övertygelse kuvas av lyd-nadsplikten. Han har följaktligen också erkänt, att det naturligtvis måste vara tokigt att förfara så som man gjort här. Och varför? Jo, av den enkla anledningen att, om jag har en samling barn, som i detta ögonblick går i folkskolan i sjätte klassen i någon av våra läroverksstäder, så finnes det knappast ett barn i den klassen, som tänkt sig att gå över till läroverken. De, som tänkt sig att göra det, tenderade in till läroverket efter tredje eller möjligen fjärde klassen, men alla som gå i sjätte klassen, ha ju redan gjort sitt val för ett par, tre år sedan. De övriga skola icke gå till läroverken, utan man kan säga om dem, att vi på grund av den gamla skolorganisationen skummat bort och sållat bort hela det lärjungematerial, som kunde väntas gå över till den fyraåriga realskolan. Tacka för att det skall gå galet, när man tillämpar en sådan anordning, att man sätter i gång med den fyraåriga realskolan överallt, i klart medvetande om att de barn, det här kunde bli fråga om, redan äro inne i läroverken och icke finnas kvar i folkskolan.

Jag skulle vilja säga att bland alla orimligheter, som förekommit från skol-administrationens och regeringens sida i samband med reformens ikraftträdande, är det intet, som verkar så, jag skulle nästan vilja säga provokatoriskt illasinnat, som detta att generellt sätta i gång med den fyraåriga realskolan, fastän man vet, att det icke kan finnas några lärjungar att hämta ur folkskolan och sätta dit. Det är klart, t. ex. i fallet Askersund, att man där icke kan ha någon pojke eller flicka att skicka in i den fyraåriga realskolan. Alla som ämnade sig dit ha sökt över för två år sedan, och inga nya ha tillkommit. På grund av att Kungl. Maj:t har tillämpat ett — jag vill icke säga ett så starkt ord, som jag tänker, men jag kan ju säga oförnuftigt, det är ett mildt ord i förhållande till vad jag verkligen tänker — ett så oförnuftigt system för att sätta i gång med reformen, kan herr Lindskog nu komma och tala om, att denna nya fyraåriga realskola saknar lärjungar. Det är ju inte alls något att förväna sig över.

Jag skulle också vilja säga en annan sak i detta sammanhang. Herr Lindskog anförde ett fall från ett läroverk, där 14 barn hade sökt in, av vilka 3 blevo godkända och de övriga 11 kuggade. Jag har icke satt mig i förbindelse med någon i den stad, där läroverket är beläget, men jag har från föräldrarna till inträdessökande, utan att jag själv gjort något därför, fått mottaga proven, som förelades dessa barn. Jag kan för övrigt visa upp dessa prov, icke här, ty jag har dem icke med mig, men de finnas därhemma.

När skolreformen hade införts i fjol, stod det två artiklar i Tidskrift för Sveriges läroverk, det ena var en ledare, den andra artikeln var undertecknad av N. Anjou. I dessa artiklar uttalades ganska öppet den tanken, att läroverken, när det gällde att taga in barn till den fyraåriga realskolan, måste använda väsentligt strängare grunder vid prövningen av dessa barn än för barn från den fyraklassiga grundskolan. Jag sade då i ett föredrag, att denna, som jag tycker, skändliga standpunkt, måste vara ett utslag av en sinnets uppbrus-

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

ning för tillfället, jag kunde icke tro, sade jag, att man skulle få er fara, att dylika tankar verkligen kunde slå rot. Jag skall emellertid ställa dessa prov i rättskrivning och räkning, som förelades dessa folkskolebarn, till de kammarledamöters förfogande, som önska se proven, och jag är säker på att icke bara de olärda i denna kammare, utan till och med de som ha hög bildning, skola finna, att det är orimligt, att förelägga folkskolebarn exempelvis ett rättskrivningsprov av den omfattning, som man här använde. En av föräldrarna till ett av barnen, har meddelat, att barnen icke hunno med att skriva så fort som det dikterades, utan 75 % av felen hade kommit till på grund av att övningen måst forceras utöver barnens förmåga; det hade dikterats så fort, att det icke var möjligt att för flertalet följa med. — Vad provet i räkning beträffar har det visats, att bland de räkneuppgifter, som förelades de inträdessökande, var det flera tal, som vad svårigheten angår, lågo långt över folkskolekursernas ståndpunkt. Det bör också erinras, att proven till läroverken på andra håll äro av rimlig beskaffenhet och att inträdesfordringarna således äro mycket olika. Går man tillväga så som i nyss åsyftade läroverk vid inträdesprövningarna, så är det klart, att då kunna även de bästa stupas. Jag har själv barn i skolan på olika stadier, och jag försäkrar, att den rättskrivning, som man dikterade för dessa folkskolebarn vid inträdesprövningen till det läroverk, varifrån exemplet är hämtat, den var så lång och svår, att många fjärdeklassister i våra läroverk skulle stakat sig på den.

Det är beklagligt, att det skall komma med sådana saker i denna strid, men detta hårda ord, att Sveriges föräldrar fällt sin dom över 1927 års folkskolereform, det kommer herr Lindskog att få taga tillbaka såsom ogrundat. Det har lagts till rätta av Kungl. Maj:t på ett sätt, att man måste resa bestämt motstånd däremot. Jag skrev i höstas, då detta förslag kom ut, att det nya skolväsendets fiender knappast kunde hitta på något värre, när det gällde att skada den nya skolreformen. Förslaget kom emellertid likafullt till förverkligande. Kommer man så med inträdesprövningar, som äro av den beskaffenheten, att de ligga långt utöver det utvecklingsstadium, som folkskolan representerar, kan man ju köra sönder vilken skolorganisation som helst.

Jag tror, att vi ha all anledning att beklaga, att icke regeringen följt fjolårets skolutskotts tankegång och riksdagens uttalande om en mjuk övergång. Ty till en sådan övergång hörde, att man skulle undersöka på varje plats, hur förhållandena voro och lägga övergången så, att den passade för varje enskild ort. Jag skall i detta hänseende säga ännu en annan sak, som visar, hur man gått tillväga. När denna fråga i somras av skolöverstyrelsen skickades ut till lärarekollegierna för att de skulle yttra sig om huru det för varje plats skulle läggas till rätta, kunde man ha haft rätt att kräva, att skolöverstyrelsen låtit lärarekollegierna yttra sig efter sina erfarenheter och sina utgångspunkter. Samtidigt som man skickade en officiell remiss till lärarekollegierna, skickade man emellertid en underhandsskrivelse — jag vet, vad jag talar om, ty det finnes läroverksmän, som känt sig upprörda över detta — till rektorerna, i vilken de instruerades att söka få fram det uttalandet, att man skulle börja med den fyraåriga realskolan. Detta är sanning, och jag vill nämna det för att visa, hur man kan gå tillväga. Är det tillståndigt, är det lojalt, ett sådant förfaringssätt? Det riktiga hade väl varit att låta varje lärarekollegium rådgöra med folkskolemyndigheterna på platsen och undersöka och uttala sig utan förhandsdirektiv. Det hade i så fall kommit att heta: på denna plats passar icke att nu sätta i gång med den eller den skoltypen, ty det finns inga barn för tillfället att få; vi få därför vänta något, till hem och barn ställt in sig för den nya ordningen. På ett annat ställe ordnar man det så, att man sätter i gång den fyraåriga realskolan, om det är sannolikhet för att man kan få sökande

till densamma. Det hade väl varit juste och sakligt riktigt, om man gått tillväga på det sättet. Så har emellertid icke skett, och så har man icke gått tillväga. Jag har själv varit tillkallad av kommunala förtroendemen, nästan uteslutande högermän, som begärde underrättelser och råd, huru man skulle förfara på grund därav att de ifrån vederbörande skolmyndighets sida icke kunnat få underrättelser, som man kunde beteckna såsom fullt objektiva. Jag har icke velat draga upp strid i onödan, men när man kommer på detta sätt, yverboren som herr Lindskog, kan jag icke underlåta att draga fram detta förhållande. Jag förmodar, att herr Lindskog icke vet om detta system. Jag kan icke tänka mig annat än att hans rättskänsla i annat fall skulle reagerat däremot. Men när han nu fått reda på, hur man i åtskilliga fall gått tillväga, så hoppas jag, att han sparar sina omdömen om misslyckandet av 1927 års skolreform tills andra förhållanden föreligga.

Jag skulle ha mycket annat att säga om herr Lindskogs anförande, men jag skall stanna endast vid några få punkter. Det är ju att avkoppla hela professorsgåvan, när herr Lindskog kommer och säger och söker påvisa hur opraktisk karl herr Rydén är och exemplifierar detta med hembygdskunskapen. Hur i — jag ser doktor Perssons ogillande min över vad jag höll på att säga — men den horisont, som omsluter herr Lindskogs synevärld måtte i detta fall icke sträcka sig in på småbarnsstadiets område. När har och var har i pedagogikens historia ifrågasatts, att man skulle ha någon praktisk yrkesutbildning eller praktisk undervisning som skulle ha någon samhörighet med vad som nu föreslås för flickskolorna på småskolestadiet? Hembygdsundervisningen har visserligen bland annat den uppgiften — och där den är rätt bedriven har den visat sig mycket god — att väcka barnens slumrande färdigheter att använda öga och hand. Det är ett av hembygdsundervisningens mål, men vad i all världens namn har detta att göra med barnavård och trädgårdsskötsel, med hemslöjd, skolkök och sådant, som dessa kommunala flickskolor särskilt skola syssla med. Men detta visar, hur lätt sinnigt man griper till argument, när man anser sig böra göra bravur vid ett angrepp på en motståndare.

Herr Lindskog har vidare yttrat sig beträffande kostnadsberäkningarna. Först och främst vill jag yttra mig om herr Lindskogs anmärkning mot mig såsom statsråd 1918, om att det i propositionen till 1918 års riksdag icke förefunnits några kostnadsberäkningar beträffande vissa skolyper. — Jag kunde icke uppfatta riktigt, vad det var för skolyper han avsåg, men det gällde antagligen några av dessa skolyper, som ännu mig veterligt knappast kommit till stånd någonstans. Herr Lindskog sade, att detta mitt förfarande var ungefär samma sak, som när Kungl. Maj:t lade fram denna proposition utan kostnadsberäkningar. Jag har dock personligen visat herr Lindskog i statsutskottets andra avdelning, att propositionen till 1918 års riksdag om de praktiska ungdomsskolorna innehöll kostnadsberäkningar över alla de skolformer, som hade någon ekonomisk innebörd att tala om, d. v. s. rörande fortsättningsskolan och yrkes- och lärlingsskolorna. Allestädes gjordes de kalkyler, som kunde göras. Kostnadsberäkningar gjordes emellertid icke beträffande sådana skolor, om vilka man kunde säga sig att de icke komme att bliva av någon praktisk, ekonomisk innebörd, endast beträffande sådana, som så att säga ingingo i systemet. Det kommer alltid att vidlåda en viss osäkerhet vid kostnadsberäkningar, därför att man icke vet, hur det i levande livet kommer att slå ut. Men då man har gjort ärliga och allvarliga försök att reda upp frågan från de utgångspunkter, som man anser äro de rätta, då har man gjort sin plikt, och det gjorde jag 1918.

Herr Lindskog sade i sitt anförande, att de kostnadsberäkningar, som äro gjorda i den socialdemokratiska motionen, äro i hög grad — jag vet icke vilket ord han använde — klandervärda. Jag vill beträffande dessa beräkningar

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

nämna, att när den kungl. propositionen kom fram utan några som helst försök att taxera, vad denna skolreform skulle komma att kosta, och vi sågo att de jämförelser, som voro gjorda i den kungliga propositionen, icke voro, om jag så får säga, lojala, utan att man räknade förmånligt — beräkningarna voro färgade till förmån för den ståndpunkt, som Kungl. Maj:ts regering i detta fall hade intagit — gjorde vi inom den socialdemokratiska gruppen, som sysslade med detta, det arbete och de beräkningar, som voro möjliga för att få någon föreställning om det hela. Vi ha angivit detta fullständigt i vår motion. Kungl. Maj:t hade räknat med en skoltyp, som hade i genomsnitt tjugufem elever per klass i flickskolan. Man hade alltså valt ett sådant läroverk, som icke svarar mot den normala typen, ty tjugufem elever kan icke vara ett normalantal för flickskoleklasserna, när minimum är 10 elever och maximum är 30. Det har sedermera i statistiken visat sig, att det normala lärjungantalet per klass ligger närmare 20. Vi sade då, att den typ av flickläroverk, som Södertälje flickskola representerar med i medeltal 25 lärjungar per klass, icke är den normala utan att man måste räkna med en skola, där medeltalet lärjungar per klass ligger mellan 10 och 30. Så gjordes då en kalkyl, men vi ansågo själva hela tiden, att denna metod att räkna endast lämnar ett mycket grovt approximativt resultat. Sedan försökte vi att räkna med varje enskild skola och den beräkningen är införd i motionen. Beviset för att vi i varje fall önskade få största möjliga klarhet i saken var att vi socialdemokrater, herr Olof Olsson och jag med flera, som gjort beräkningarna, i statsutskottet påyrkade, att de i motionen intagna kostnadsberäkningarna skulle kontrollräknas av skolöverstyrelsen. Det var mycken strid om den saken, men jag skall icke rulla upp strid om den saken i detta sammanhang. Utskottet beslöt emellertid en remiss till skolöverstyrelsen. Jag ber herrarna läsa igenom skolöverstyrelsens yttrande och studera de s. k. kontrollräkningarna. Läs igenom detta och svara sedan, om man kan anse, att det är ett lojalt sätt att räkna och ett lojalt sätt att framställa saken. Det är bara allmänna omdömen. När vi säga att vi tagit med i beräkningen alla flickskoleläroverk, som blivit kommunaliserade, veta vi, att icke alla komma att bli det, men vi ha velat visa upp kostnadernas maximigräns, den högsta möjliga gräns alltså som kostnaderna kunna gå till. Sedan har det påyrkats i skolutskottet, att vi skulle låta göra en sannolikhetsberäkning av en expert. Denna sannolikhetsberäkning ha vi icke polemiserat emot, därför att det är klart att ingen människa icke ens dessa båda sakkunniga män, som har försökt räkna med 36 kommunala flickskolor ha något annat att bygga sina beräkningar på än vad de på grund av olika förutsättningar anse och tro vara sannolikt. Den ståndpunkten ha vi icke på något sätt velat undertrycka, utan den har ju kommit fram här i riksdagen. Saken är klar och lojal i alla hänseenden. Det enda, som vi i det fallet ha rätt att konstatera, är, att den särskilda expert, som vi fingo statsutskottets andra avdelnings tillstånd att använda för kontroll — jag förstår för övrigt icke vad herr statsrådet har med detta att göra, ty det är väl icke regeringen, som bestämmer vad statsutskottet låter beräkna och undersöka — av de beräkningar, som gjorts från de i den socialdemokratiska motionen angivna utgångspunkterna visade, att beräkningarna möjligen kunna vara felaktiga på 700 kronor, på en summa, som går på många miljoner kronor. Detta torde väl vara ett bevis för att våra uträkningar icke äro alldeles tagna ur luften. Jag har emellertid icke velat göra en stor affär av kostnadsfrågan i mitt anförande på grund därav att alla därvidlag mer eller mindre äro hänvisade till gissningar.

En annan fråga, som spelar stor ekonomisk roll, är frågan om dessa flickskolor, som fjolårets riksdag förutsatte till indragning, skola fortleva eller ej. Det spelar en roll på flera hundratusen kronor. Hur det kommer att gå med

dessas, därom vet ju ingen. Därom kan icke jag uttala mig, icke de sakkunniga, icke herr Lindskog eller herr statsrådet, ingen vet, om dessa skolor komma att få fortleva, men det förhållandet spelar, som sagt, en mycket stor ekonomisk roll i experternas uträkningar. De ha räknat bort alla dessa skolor och därmed sjunker ju skillnaden högst väsentligt. Detta vet jag, och jag tror, att det också kan vitsordas från flera håll. Nu arbetar man utomordentligt starkt i exempelvis Karlshamn, Strängnäs, Mariestad och i Arvika, vilka städer ju skulle få sina skolor indragna, för att söka bevara sina flickskolor. Det är möjligt, att det kan komma att lyckas för dem på grund av det låga lärjungeantalet, som nu bestämmes här i förslaget. I så fall komma ju kostnaderna att därigenom väsentligt överstiga, vad som beräknats av experterna. Men jag gör, som sagt, icke någon stor affär av den saken, därför att vi befinna oss alla i den situationen, att vi icke ha tillräckligt säkra utgångspunkter för att säga något bestämt. Helt annorlunda förhåller det sig med de beräkningar, som gjordes i skolutskottet i fjol, herr Lindskog. Jag belyste ingående dessa beräkningar vid behandlingen av åttonde huvudtiteln och siffrorna har ju herr Lindskog haft tid att räkna med, och jag vitsordar, vad jag förut sagt, att dessa siffror stå sig. De ha icke blivit rubbade, men det är klart att om regeringen håller på att vända upp och ned på hela skolplanen och genomför en annan ordning för övergången, än som tänkts i skolutskottets förslag, stå vi maktlösa däremot, och då kunna alla beräkningar rubbas. Jag måste reservera mig för hållbarheten av kalkylerna, om regeringen i fortsättningen skulle göra så, som den gjort vid starten att i väsentliga delar avvika från skolutskottets förslag.

Jag kan i detta sammanhang icke underlåta att säga något om en annan sak, ehuru den ligger litet vid sidan av detta, som bevis för hur oerhört nonchalant regeringen behandlat skolreformen. Här utgavs för några månader sedan ett kungligt brev i vilket det föreskrevs, att antalet lärjungar i lyceerna skulle vara maximum 25. Jag nämner det endast som ett exempel. Jag unnar gärna dessa lyceer att få ha ett litet lärjungeantal. Herr Lindskog angiver, att risken icke för ögonblicket är så stor, men det gäller för dem som för andra, att de börjat huvudlöst. I annat fall hade icke lyceerna kommit att sakna lärjungar, det är min övertygelse. Denna siffra 25 är betecknande, ty Kungl. Maj:t hade till fjolårets riksdag föreslagit för gymnasierna maximum 25 och för realskolorna 30 elever. Skolutskottet ville då icke vara med härom utan att en undersökning av de ekonomiska verkningarna därav företages. Alltså fastslog skolutskottet, att maximisiffran skulle vara 35 för realskolorna och 30 för gymnasierna. Jag vill icke spela åklagare mot en efterträdare, annars skulle jag vilja säga, att det tilltag, Kungl. Maj:ts regering gjort sig skyldig till, står fullständigt i strid med riksdagens uttalanden. Det är klart att går man till väga på så sätt, att man rubbar någon av grundvalarna för de ekonomiska beräkningarna kunna icke kalkylerna hålla.

I samma kungliga brev har det också utfärdats en annan föreskrift i strid med riksdagens uttalande i fjol nämligen att de barn, som pröva in i lyceerna skola pröva i alla ämnen, medan riksdagen uttalade sig för att de som prövade in i läroverken skulle pröva endast i två ämnen, om de genomgått folkskolans huvudform, och det föreligger icke något undantag för lyceerna. Jag har hört uppgivas såsom ganska säkert, att man för närvarande är sysselsatt med att utarbete nya kursplaner, som äro av den beskaffenheten att, om de genomföras, innebära ett fullständigt upprivande av grundvalarna för fjolårets riksdagsbeslut. De ha ännu icke utfärdats, men jag tror mig veta, att arbetet därpå nu pågår i den riktningen, som om de fullbordas och utfärdas komma att även på den vägen strypa skolreformen. Jag lämnar tillfälle att dementera, om det kan ske och likaledes tillfälle att stoppa det hela, om detta kan äga rum, ty

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

någon lojalitet har man väl rätt att kräva av en regering gent emot ett riksdagens beslut.

Ja, herr talman, jag skall kanske icke säga mera, fast det ju finnes anledning att tala om ganska mycket i anledning av vad som yttrats under debatten här. Herr Lindskog hade tagit anstöt av mitt yttrande om överklasskolor, när det gällde de nya kommunala flickskolorna, och han sade, att detta var en oriktig beteckning. Jag vet icke, vad herr Lindskog har för uppfattning om sådana här saker, men vi kunna väl aldrig förneka att de gamla flickskolorna voro mycket ensidiga i den vägen. Kanhända den allra översta samhällsklassen hade privatlärare för sina barn, men ser man igenom flickskolornas kataloger ser man, att det finnes en och annan frielev, som följaktligen kan anses tillhöra de mindre bemedlade samhällsklasserna. Siffrorna äro ju dock ojäviga, och man kan icke komma bort ifrån det faktum att från den egentliga kroppsarbetande klassen, kommer det endast en flicka på 2 tusen arbetarfäder till flickskolorna. Det fordras således, mina herrar, 2,000 arbetarfäder för att frambringa en flicka till våra kommunala flickskolor, medan däremot 1,000 professorer, om det funnes så många skulle kunna leverera bortåt 200 flickor till dessa skolor. Detta kan kanske kasta ett visst ljus över den sociala strukturen i fråga om dessa flickskolor.

Herr talman, jag vill gärna säga ett ord till min ärade vän Jones Andersson, som var en av mina angenämaste bekantskaper från samarbetet i skolutskottet. Det var intressant att lära känna honom och hans åskådning, därför att det finnes så mycket av rejäl bonde i honom. Jag är därför litet angelägen att försöka göra honom förtrogen med min tankegång i dessa stycken. Herr Jones Andersson, jag vill uttrycka min ståndpunkt beträffande den kommunala flickskolan på detta sätt: Vi vilja ha den kommunala flickskolan lagd så — den skall icke vara en realskola — att när eleverna gått igenom femte klassen i flickskolan så skola de ha läst så mycket i matematik, historia, geografi, språk o. s. v., som pojarna och flickorna i samrealskolan ha läst. De ha hunnit läsa litet annat också och kanske fått en litet mera kvinnligt betonad läggning av sin undervisning. Men vi mena, att när de gått igenom femte klassen, så skola de kunna så mycket i de ämnen, som läsas i läroverken, att de utan svårighet kunna gå över till gymnasiet, om de vilja. Det är inte, såsom herr Lindskog sade, på det sättet, att det bara är de flickskolor, som ha gymnasium själva, som anpassa sig. Jag kan nämna, att i den stad, där jag länge bott, finns det endast ett flickgymnasium. Men alla flickskolorna ha anpassat sig med hänsyn till elevernas möjlighet att gå över till gymnasiet. Min flicka t. ex. gick inte i Åbergskas flickskolan, där det finns gymnasium, utan hon gick i en annan flickskola, men hon kunde utan vidare med betyg från sjätte klassen gå över i första ringen i flickgymnasiet. Och samma är förhållandet med alla de andra flickskolorna. Jag är övertygad, att man allmänt har lagt undervisningen så, att man, utan att störa sin egen lärogång, sneglat litet grand på läroverkens kurser, så att eleverna, när de kommit till ett lämpligt stadium, skola kunna gå över till läroverket utan någon betungande extraläsning eller prövning. Det är detta, herr Jones Andersson, som jag betraktar som en styrka i flickskolorna. Och vi ha på vår sida mot herr statsrådet och dem, som suttit och gjort upp detta egendomliga och olyckliga förslag, en sådan myndighet som skolöverstyrelsen. Skolöverstyrelsen har bestämt opponerat sig emot denna principiella linje att spåra ur flickskolan från det allmänna skolsystemet. Och en sådan sammanslutning som Svenska stadsförbundets har genom sin styrelse avgivit ett yttrande, där man skarpt kritiserat det förslag, som framlagts, och uttalat sig för vår linje. T. o. m. flick- och samskoleföreningen är långa stycken inne på samma resonemang i detta hänseende, som vi äro inne på. Jag frågar er litet var, som äro fäder och

skola ha flickor i skolan: är det inte klokt att bygga denna flickskola så, att flickorna inte behöva vid 9- eller 10-årsåldern bestämma sig för om de skola gå till realskolexamen eller studentexamen och sända till läroverket utan få gå flickskolans något lugnare arbetstakt och under den lärarpersonal, som är anställd vid flickskolorna, men föräldrarna veta, att här ha vi ändå inte genom att de få gå i flickskolan stängt för dem möjligheten att gå över till läroverket, ifall de passa för det, ifall de vilja det, ifall de behöva det för sin utkomst. Vad som av herr statsrådet föreslås, nämligen att de skola kunna gå över, om de få litet privatläsning, är ett dåligt palliativ. Utan att i något hänseende förrycka flickskolans mål, utan att lägga undervisningen annorlunda än i vår nuvarande åttaklassiga flickskola, kunde man i stället ordna så, att eleverna på ett visst stadium hade sådana kunskaper, att de utan vidare kunde komma över i läroverket. Det är på denna punkt ett av felgreppen i denna skolreform är till finnandes.

Jag skulle till slut vilja säga ännu ett ord till herr Lindskog med anledning av den utomordentligt aggressiva ton, han anlade i sitt angrepp mot mig. Han beskyllde mig för att vara dogmatiker och hatisk mot denna skola. Ja, jag tillhör de människor, som, om de kommit till en övertygelse, inte kunna sadla om året därpå och sedan använda alla möjliga krumbukter för att bevisa, att de i alla fall stå kvar på samma ståndpunkt. Jag har i allmänhet försökt att, när jag bildar mig en övertygelse, göra den så starkt grundad som möjligt. Och min personliga övertygelse är, att i ett demokratiskt samhälle, där människor i olika förmögenhetsställning och yrken måste på ett helt annat sätt än förr i tiden träffas såsom jämbördiga och kamrater, den enda hållbara grunden för byggande av ett skolsystem är en gemensam barndomsskola med de högre skolorna uppbyggda på den lägre. Den meningen segrar världen över. Den meningen segrar i staterna runt om i Europa. Det problem, som vi ha uppe här, har man också annorstädes. Somliga ha löst det, andra brottas alltså med det. Men det är min övertygelse, att ur rena sociala och rättfärdighetssynpunkter finns det ingen annan hållbar grund att bygga vårt skolväsen på än en gemensam barndomsskola, med den högre undervisningen uppbyggd på denna. På den punkten må man säga, att jag är dogmatiker. Jag är starkt övertygad om att det är den enda grund, som i längden håller, för en så utomordentligt viktig samhällsinstitution, som vårt skolväsen är. Men det är ingenting annat än en förvrängning, när herr Lindskog och hans eftersägare och vederlikar vilja beskylla mig för att på det sättet vara dogmatiker, att jag inte vill taga hänsyn till livets krav. Jag är i den punkten mycket, mycket mindre dogmatiker än herr Lindskog. Vilja herrarna se en verklig dogmatiker, så titta på herr Lindskog. Han är den rena typen i det hänseendet. Det är ofta så, att den, som beskyller en annan för någonting, själv är vad han beskyller den andre för. Nu säger man kanske, att jag härmed har beskyllt herr Lindskog för att vara dogmatiker, och alltså är jag det själv. Men då svarar jag som pojkar: det var han, som började. Emellertid, jag vill säga herr Lindskog, att något hat mot denna skola, som här i dag kommer till stånd, kommer inte att rymmas i mitt sinne. Om riksdagen beslutar denna skola, så är det ett beslut, som gäller för en tid framåt. Men på den punkt, där huvudtvisten står, d. v. s. om anknytningen, om att få den kommunala flickskolan grundad på den sexåriga folkskolan, på den punkten tror jag, att livet och erfarenheten kommer att ge oss rätt. Och om det blir ett fortsatt arbete för att få flickskolan tillrättlagd på den punkten, där den efter min övertygelse är felaktig, så få ni därför i detta inte se något som helst utslag av hat. Vi ha ett uppriktigt intresse för den kommunala flickskolan. Det visar vår motion. I fjol, när alla andra underlåto att taga upp den, togo vi upp den, och det visar, att det var från socialdemokratiskt håll, som tanken först framställdes. Vi komma att beklaga, att

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
n. m.
(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

den kommunala flickskolan inte fått den efter vår övertygelse ur det stora helas synpunkt riktigaste och lämpligaste organisationen. Men ni komma aldrig att finna, att vi komma att hata den skolan eller förfölja den. Det kan jag med kännedom om tankebanorna hos mina kamrater i det socialdemokratiska partiet, som syssla med skolfrågor, försäkra. Det är inte annat än förtal av herr Lindskog, när han kastar fram dessa beskyllningar. Över huvud vill jag säga, att herr Lindskog i denna fråga i dag anslagit en ton och tagit sig på det sättet fasoner gentemot oss, att han i detta fall gjort mycket, mycket större skada, än han föreställer sig. Jag har inte lagt upp mitt första inlägg i dag för strid. Det har han gjort. Men när han spelat upp, så har jag icke velat vägra att vara med och dansa.

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Almkvist**: Herr talmän! På grund av att jag nödgats vara närvarande jämväl i första kammaren för att åtminstone delvis åhöra debatten där i denna fråga, har jag inte kunnat följa de yttranden, som gjorts här under den tid jag varit frånvarande. Såvitt jag kan döma av herr Rydén senaste anförande, synes han emellertid fortfarande vidhålla påståendet, att en överenskommelse av separat slag mellan honom såsom skolutskottets ordförande och mig beträffande organisationen av den kommunala flickskolan skulle ha förelegat. Jag ber att ännu en gång få betona att jag bestrider, att det förelegat någon sådan separat överenskommelse, och jag tror mig också ha rättighet att å statsministerns vägnar förklara, att även han för sin del icke anser någon sådan överenskommelse existera. Jag har således haft att utan sidohänsyn verkställa riksdagens beslut enligt riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t, och det har skett på det sätt, som nu kan bedömas. Jag har vidare förklarat, att jag i viss mån ändrat ståndpunkt sedan i fjol. Men jag anser, att även en departementschef har sin fulla rätt att, då detaljerna i en utredning därtill giva skäl, intaga den därav motiverade sakståndpunkten. Och jag anser därjämte att något åsidosättande av riksdagen därigenom icke skett, särskilt som förslaget ju framlagts inför riksdagen, som äger avgöra dess öde. Är det, såsom herr Rydén säger, så, att inom fjolårets riksdag fanns en majoritet för att den kommunala flickskolan skulle anordnas på det sätt, som han angivit böra ske, alltså enligt socialdemokraternas önskan, så måtte väl den majoriteten förefinnas jämväl i år. Statsutskottet har nu i första hand prövat Kungl. Maj:ts förslag och givit densamma sin anslutning, och riksdagen har i sin makt, denna kammare har ännu i sin makt att avgöra, huruvida kammaren anser, att departementschefen i detta avseende handlat på ett orättmätigt och, som herr Rydén uttryckte sig, mot de politiska hedersbegreppen stridande sätt eller icke. Jag måste uppriktigt säga, att jag icke förstår de här försöken, som gång efter annan göras, att ur mer eller mindre gamla handlingar söka upp och återgiva vad departementschefer tidigare yttrat för att inför den sittande riksdagen söka fastslå, att dessa departementschefer ha ändrat ståndpunkt. När man sysslar med ett ärende, som i fråga om utformning befinner sig i det stadium, att man endast kan ha en jämförelsevis allmän föreställning om hur det i utrett skick kan komma att gestalta sig, vad är då naturligare, än att man, när man tränger närmare in i spörsmålets detaljer och undersöker vad det verkliga livet för det närvarande kräver, i vissa punkter ändrar sin mening och sin ståndpunkt. Jag har i mitt första anförande anført skälen för en i viss mån ändrad uppfattning i ett par organisationsdetaljer, och jag skulle finna det märkligt, om inte en departementschef, i vilken regering det än månne vara, skulle ha rätt att, när han inför riksdagen öppet och ärligt säger ifrån detta, likväl få ett framlagt förslag bedömt efter sakliga grunder.

När herr Rydén talar om att jag skulle åsidosatt de politiska hedersbegreppen, skall jag inte närmare yttra mig om den saken än att jag vill säga, att det

förefaller mig ganska egendomligt, att just herr Rydén gång efter annan försöker agera någon sorts renhållningskarl på de frisinnade politiska markerna. Hjulet gnisslar betänkligt på den skottkärra, han skjuter framför sig, och den politiska piasavakvast, som han har liggande i skottkärran, är vad stråna beträffar tämligen avnött och därtill nästan skaftlös. Jag ber kammaren att endast och allenast med ledning av den föreliggande propositionen och det klarläggande anförande, som jag sökt hålla i denna fråga angående min ståndpunkt, själv avgöra och döma, huruvida förslaget bör förkastas eller antagas.

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

Herr **Holmdahl**: Herr talman, mina herrar! Det är ganska naturligt, att det här föreliggande förslaget av de föregående talarna i denna debatt, ställts mot bakgrunden av det beslut i skolfrågan, som fattades i fjol. Och det är likaledes helt naturligt, att vi, som den gången utgjorde minoriteten i kammaren och som reserverade oss i utskottet mot majoritetens och utskottets förslag, med särskilt intresse ha tagit del av detta förslag om den kommunala flickskolan, helt enkelt därför, att vi fortfarande anse, att vi tyvärr ha alltför goda skäl till att hysa starka betänkligheter mot det sätt, varpå fjolårets riksdag bl. a. ordnade frågan om flickornas undervisning. Det är uppenbart, att när nu här kommer fram ett förslag angående en ny skolorganisation för flickor, denna och dess betydelse måste ses mot bakgrunden av fjolårets riksdagsbeslut i denna fråga. Och då tillåter jag mig att här endast i största korthet erinra om varför man måste hysa starka betänkligheter mot den lösning, som flickornas undervisningsfråga då fick.

Man genomförde, som herrarna erinra sig, i mycket vidare utsträckning, än Kungl. Maj:t hade föreslagit, och på ett mycket ovarsammare sätt, samundervisning och förvandlade flertalet av våra läroverk till samläroverk. Men när man gick in för denna metod att förbilliga flickornas högre skolbildning, då åsidosatte man de grunder och de förutsättningar, som landets högsta skolmyndighet tidigare hade gjort gällande såsom ofrånkomliga, ifall man skulle gå in för samundervisning i större utsträckning. Jag vill erinra om att skolöverstyrelsen, då den hade att yttra sig över skolkommissionens förslag, väl i princip gick in för samskoleidén, såsom skolkommissionen hade accepterat den, väl gick in för att läroverken i stor utsträckning skulle ombildas till samläroverk, men att överstyrelsen därvid gjorde gällande, att man, för att denna organisation skulle slå väl ut, måste uppställa bl. a. följande förutsättningar: att föräldrapinionen ej ställde sig avvisande mot organisationen, att inte alltför stor skillnad rådde mellan antalet manliga och kvinnliga lärjungar och slutligen att intresse för skolformen funnes bland lärarpersonalen. När riksdagen i fjol gick in för samskoleundervisning i den omfattning, som skedde, så åsidosatte man alla dessa hänsyn och beslöt, huvudsakligen på ekonomiska grunder, att i den utsträckning, jag nyss antydde, gå in för denna organisationsform. Risken med detta sätt att lösa frågan om flickornas undervisning låg — bortsett ifrån den häpnadsväckande ovarsamheten i fråga om samskoleidéns genomförande — icke minst däri, att man därigenom ställde den gamla flickskoleorganisationen, som hittills främst svarat för flickornas högre skolbildning, i ett ogynnsamt läge i förhållande till de nya samskolorna.

Det är mot denna bakgrund, som man måste med tillfredsställelse hälsa ett förslag, som söker motverka den dragning till realskolan och gymnasiet, som beslutet i fjol måste anses komma att medföra. Och jag vill här i största korthet, innan jag går in på den argumentering, som förts under dagens debatt, ange de sakliga skäl, som göra, att jag menar, att man från såväl fjolårets majoritets sida som från reservanternas sida med synnerlig tillfredsställelse kan hälsa det föreliggande förslaget om inrättande av kommunala flickskolor.

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

Detta förslags fördelar ligga först och främst däri, att organisationen avser att trygga och befästa en skoltyp inom vårt skolväsen, som kan fullfölja och befrämja de traditioner och bildningsmål, som hittills företrätts och i framtiden väl alltjämt komma att företrädas av den privata, högre flickskolan. Att skapa en skolorganisation av offentlig natur, som tryggar förekomsten av den skoltyp, som den åttaklassiga flickskolan representerar, har varit den ledande principen för förslagets utformning. Och man konstaterar med tillfredsställelse, att den nya skolan har i detta hänseende fått sig tillräcklig tid anvisad. Man konstaterar vidare med tillfredsställelse, att förslaget genomför anknytningen till folkskolan på sådant sätt, att den måste anses tillgodose alla berättigade intressen. Denna anknytning är ordnad på ett sätt, som gör, att man borde kunnat hysa den förhoppningen, att anknytningsfrågan därmed vore förd ur stridslinjen. Tyvärr ha vi sett, nu senast under dagens debatt, att så icke är fallet. Jag skall strax gå över på den argumentering mot denna anknytning, som här har framförts av herr Rydén.

Det oaktat kan man, som också herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet gjorde, utan ringaste överdrift påstå, att här sker inte någon som helst orättvisa mot någon grupp av elever vid våra folkskolor. De kunna utan vidare och utan något hinder gå över ifrån sjätte klassen i folkskolan, likasåväl som de, som gå i fjärde klassen, kunna från denna klass vinna inträde, men anknytningen är ordnad på ett smidigare sätt, ett sätt, som möjliggör en anpassning efter de lokala behoven, och detta är givetvis en betydande fördel i jämförelse med det sätt, varpå anknytningsfrågan är löst i fjolårets skolbeslut.

Det förtjänar vidare framhållas, att det föreliggande förslaget går in för realiserandet av vissa mycket allmänt erkända, moderna pedagogiska önskemål och reformkrav. Man går här in för, då det gäller denna nya skolas inre arbete, att söka uppnå den samling i skolarbetet, som alla erkänna är önskvärd, och en begränsning av mindre betydelsefullt lärostoff. Man går vidare in för, och det anser jag mycket värdefullt, när det gäller en flickskola, för en förstärkt ställning för de praktiska ämnena i denna skola. Jag kan inte neka till, att jag personligen står något tveksam inför det sätt, varpå Kungl. Maj:t här försökt att förverkliga önskemålet om en stärkt ställning för de praktiska ämnena i skolan, men då jag delar departementschefens förmodan, att dessa flickskolor i allmänhet komma att upprättas med en teoretisk linje, och att den praktiska linjen endast i sporadiska undantagsfall kommer att inrättas såsom fristående och isolerad, har jag för min del kunnat ansluta mig till förslaget även i denna punkt.

Vidare vill jag erinra om, att detta förslag också går in för ökat utrymme för den kvinnliga ungdomens fysiska fostran. Detta är förtjänster beträffande denna skolas inre organisation, som gör att man med tillfredsställelse måste hälsa förslagets framläggande. Slutligen möjliggör förslaget övergång från denna skola till gymnasium på lämplig tidpunkt, utan att förrycka skolans allmänna läggning och utan att på något sätt äventyra skolans speciella bildningsmål. Ävenså har den realiserat de av alla omfattade önskemålen om att flickorna skola få en undervisning, som ställer sig i fråga om avgifter lika billig som gossarnas vid läroverken, och att lärarkåren skall få en mera tryggad ställning. Detta är, mina damer och herrar, de huvudskäl, som göra, att jag för min del och mina meningsfränder från skolans värld med glädje ha hälsat förslaget tillkomst.

Man frågar sig möjligen, vad det då är, som har kunnat framkalla en så skarp och, jag tillåter mig säga, i formen ganska hänsynslös kritik mot det föreliggande förslaget. Jag är därmed inne på den argumentering, varmed herr Rydén under dagens lopp har uppbyggt denna kammare. Herr Rydén

började sitt andra anförande med att beklaga den aggressiva ton, som en av de föregående talarna använt mot honom. Herr Rydén framställde sig i detta sammanhang såsom representant för en riktning under skoldebatten i fjol och nu, som har velat överenskommelse, försoning och sakliga synpunkter i debatten. Jag tillåter mig att säga, att när herr Rydén framförde denna klagan mot herr Lindskogs sätt att ta kritik, så finner han knappast någon resonans för densamma, ty jag har suttit här och tillåtit mig, sedan denna anmärkning mot herr Lindskogs aggressiva ton framkom, att anteckna en liten rad av de uttryck, som herr Rydén själv efter det ögonblicket använde, och jag har fått en ganska vacker lista på ord, som minst sagt kunna kallas aggressiva. Jag skall inte besvära kammaren med att uppläsa denna lista, men vad jag vill säga är, att det är helt naturligt, att, när det gäller en debatt i denna fråga, kritiken kommer att rikta sig framför allt mot herr Rydén, ty — och det tror jag att herr Rydén själv är den förste att skriva under — herr Rydén har intagit en så bemärkt ställning i den svenska skoldebatten sedan tio år tillbaka, och herr Rydén har förkroppsligat den skolpolitik, som satt sin senaste frukt i den här föreliggande reservationen. Det bör då icke förvåna honom eller ge anledning till någon som helst befogad anmärkning, att han kommer i skottlinjen, då det gäller en kritik av denna skolpolitik.

Jag tillåter mig dessutom att framhålla, att herr Rydén har aldrig dragit sig för att själv mycket kraftigt och med alla för honom till buds stående medel hävda sin uppfattning i skolfrågor. Han har aldrig dragit sig för att till det yttersta utnyttja den maktställning, han intagit, i Kungl. Maj:ts regering, i statsutskottet eller här i kammaren. När han på detta sätt skördat fördelarna, så torde han nog böra med jämnmod finna sig i, att han också får draga något av nackdelarna av denna ställning i svensk skolpolitik. Med andra ord, han bör finna sig i att taga den onda dagen med den goda. Men jag förstär hans klagan, ty dagens situation är för honom något ovan.

Jag skall nu gå över till några punkter i den argumentering, som herr Rydén här framförde. Jag skall därvid ej bli utförlig, då det gäller herr Rydéns sätt att lägga upp den kommunala flickskolans förhistoria under skolutskottets behandling i fjol och i riksdagsbeslutet från föregående år. Jag skall blott peka på några enkla fakta, vilka herr Rydén själv delvis verifierat, fakta, som visa, att den skildring, som herr Rydén här har givit av behandlingen av denna fråga, icke är med verkliga förhållandet överensstämmande. Herr Rydén vitsordade, att när förslaget om kommunala flickskolorna kom fram, vann detta förslag anslutning så gott som från alla håll, och han vitsordade särskilt, att högerns representanter i skolutskottet gingo in för detta förslag. Ja, det är fullkomligt riktigt, men detta hade också, herr Rydén, med sig konsekvenser, då det gällde utformningen av utskottets utlåtande. Då denna fråga var före i utskottet, tillät jag mig att i utskottet deklarerera, att vi anslöto oss till denna tanke, men att helt naturligt en grundförutsättning för vår anslutning var, att den kommunala flickskolan blir organiserad på ett sådant sätt, att den verkligen kan upptaga den åttaklassiga flickskolans traditioner och förverkliga dess bildningsmål. Jag nämnde uttryckligen, att förutsättningen för vår anslutning givetvis var den, att i fråga om anknytningen till folkskolan denna skola skulle ställas på samma sätt som läroverken, nämligen med en dubbel anknytning, alltså också anknytning till den kortare grundskolan. Detta framhävdes från vår sida, och det hade ytterligare framhävts i en motion av herr Almquist, undertecknad även av mig, i vilken våra synpunkter på denna fråga utvecklats. Detta förhållande gjorde, mina herrar, att, då det gällde att uppdraga riktlinjerna för utarbetande av förslaget till kommunal flickskola, inte ett ord i utskottets

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

utlåtande och i riksdagsskrivelsen kom att fällas om anknytningsfrågan. Men inte nog härmed, utan i riksdagsskrivelsen på denna punkt står uttryckligen hänvisat till att Kungl. Maj:t vid den kommande utredningen skulle bland annat taga hänsyn till de synpunkter, som framkommit i herr Almqvists m. fl. motion, som hävdade, att de högre flickskolor, som komme att av staten upprättas, skulle anknyta till folkskolan på samma sätt, som de allmänna läroverken, vare sig treårig eller fyraårig grundskola komme till användning. Denna grundtanke i motionen hänvisar utskottsmajoriteten och utskottsutlåtandet till såsom en av de synpunkter, som Kungl. Maj:t borde ta hänsyn till vid den kommande utredningen. Det är uppenbart, att när det står en sådan specialhänvisning till ett särskilt bestämt formulerat krav, har denna hänvisning vitsord gentemot en mera allmän hänvisning till vad Kungl. Maj:t har sagt i sin proposition. Denna har vitsord mot ett mera allmänt instämmande i de grundlinjer, som Kungl. Maj:t uppdragit i propositionen. Det ligger enligt min mening i öppen dag, att dessa förhållanden, som jag här pekat på, äro tillräckliga för att vederlägga den version av förloppet och den tolkning av utskottets och riksdagens ståndpunkt, som här från herr Rydén sida gjorts gällande. Dessutom har herr Rydén gång på gång tillåtit sig att tala om någon sorts överenskommelse, som var träffad just i denna fråga mellan honom och statsrådet och chefen för eklestiasitikdepartementet. Detta har visserligen dementerats av herr statsrådet, men jag tillåter mig endast att med anledning av detta myckna tal om denna överenskommelse meddela kammaren, att om en sådan överenskommelse skulle träffats, som herr Rydén påstår, så kvarstår det högst egenartade förhållande, att, oaktat jag var medlem i detta utskott och så vitt jag vet bevistade alla dess sammanträden, har jag inte hört ett ord förrän i dag om denna överenskommelse. Det är ju i så fall ett rätt märkvärdigt förhållande, att utskottets ordförande icke ansett behöfligt att inför utskottet upplysa om en så viktig punkt, då det gäller tolkningen av de uttalanden om den kommunala flickskolan i utskottsutlåtandet, som jag här nyss berört. Det är så mycket märkligare, som på denna punkt rådde en viss enighet mellan minoriteten och majoriteten, och det hade varit av ett utomordentligt intresse för minoriteten att få någon kännedom om en dylik överenskommelse.

Jag övergår sedan till att i korthet beröra en annan av de anmärkningar herr Rydén riktat mot förslaget. Oaktat jag med intresse och alltså med stigande kännedom om herr Rydén parlamentariska sida har åhört hans anföranden här i kammaren under nu snart fyra riksdagar, kan jag icke neka till att den poängen i hans första anförande, som jag nu kommer till, fann jag helt enkelt häpnadsväckande. När han nämligen mot det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget och till förmån för det förslag, som reservanterna ha trätt in för, säger, att skoltiden förlänges, så, mina damer och herrar, framträder han som riddare för dem, som under många år ha hävdad, att hur meningarna om skolorganisationen än skifta, borde alla goda krafter vara ense om att den icke finge förlänga skoltiden. Hur förhåller det sig nu med skoltidens förlängning, om man jämför Kungl. Maj:ts förslag med reservanternas? Ja, det är mycket enkelt. Räkneoperationen tillhör de mera lättfattliga. Enligt utskottets, d. v. s. Kungl. Maj:ts förslag blir tiden för den sjuåriga flickskolan fyra grundskoleår plus sju skolår. Det gör elva år sammanlagt. Enligt reservanternas förslag blir tiden sex bottensskoleår plus fem år i den kommunala flickskolan. Som herrarna torde finna, gör det också elva år.

Vidare finns det i Kungl. Maj:ts förslag ett annat alternativ: sex grundskoleår plus sex år i den kommunala flickskolan, vilket gör tolv år. I reservanternas förslag går man in för att den femåriga kommunala flickskolan skall kunna påbyggas med ett sjätte avslutningsår. Tiden blir alltså här

sex plus sex lika med tolv. Det finns alltså inte ett spår av grund för talet om att Kungl. Maj:ts förslag förlänger skoltiden i förhållande till reservanternas förslag. Men det är inte detta, som förvånar mig, ty man kan ju i stridens hetta även glömma additionstabellen, utan det är, att herr Rydén verkligen är fördomsfri nog att tillåta sig att taga upp en dylik anmärkning. Jag kan inte underlåta att erinra om att herr Rydén, då det gällde skolbeslutet i fjol, slutade sitt anförande i debatten med följande ord: »Det är icke ett helgjutet förslag, herr talman, sådant som det i ungdomens tid hägrade för min inre syn, men det förslag, som här bjudes, är i allt fall ett steg mot det mål, som har varit föremål för min ungdoms drömmar.» Hur såg då den skolorganisation i det hänseende, som jag nu berört, ut som varit föremål för herr Rydéns ungdoms drömmar, och som han då beklagade icke bleve helt genomförd? Jo, det organisationsförslaget innebar, att samtliga elever i Sveriges högre skolor skulle få sin skoltid fram till studentexamen och real-skoleexamen förlängd med ett år. Alltså, när en person har gått in för en skolorganisation sådan den herr Rydén velat, och jag betvivlar icke alls att bakom detta ingående legat enligt hans mening goda grunder och skäl, alltså fullt aktningvärda motiv, har han dock, utan att jag här skall ingå på dessa motiv, gått in för en organisation, som över lag organisatoriskt sett, förlänger skoltiden med ett helt år. Och så kommer han sedan och riktar den därtill fullkomligt förfelade och oriktiga anmärkningen mot det kungl. förslaget, att det förlänger skoltiden!

Slutligen vill jag beröra några av de motiv, som herr Rydén i fjolårets debatt anförde för förslaget om en kommunal flickskola. Herr Rydén ställde sig mycket välvillig till detta förslag och han kom in på denna fråga, sedan han skildrat, på vad sätt utskottet ville tillgodose det av alla parter omfattade önskemålet att förbilliga flickornas högre skolbildning, nämligen genom att förvandla läroverken till samläroverk, som jag nyss i början av mitt anförande erinrade om. När herr Rydén gått igenom innebörden av skolutskottets förslag, så fortsatte han: »Vi ha emellertid även ägnat tankarna åt dem, som äro ängsliga för samundervisningens utveckling och som främst hålla på särskilda flickskolor med deras lugna arbetstakt och frihet från examen.» För att lugna dessa betänkligheter, som framförts bland annat från minoritetens målsmän, säger alltså herr Rydén, fritt omskrivet, följande: »Ni skola inte vara oroliga, ty ni skola få kommunala flickskolor, och dessa skola förhindra flickornas onormala tillströmning till gosskolorna. De skola ge en för flickorna bättre avpassad skolgång, och på det sättet skola vi få ett komplement till årets skolreform, som bör kunna lugna er. Vidare komma vi därigenom ytterligare att realisera önskemålet om en förbilligad undervisning.» Slutligen, säger herr Rydén, kommer det att säkra lärarkårens ställning. Herr Rydén anförde alltså dessa huvudskäl, liksom han tidigare gjort det, för den kommunala flickskolan. Men nu, när ett förslag till dylika skolor kommer fram, reser han det starkaste motstånd mot detta förslag. Jag tillåter mig fråga herr Rydén och ber honom godhetsfullt objektivt ta upp frågan: tillmötesgår icke Kungl. Maj:ts och utskottets förslag alla dessa önskemål, som jag nu pekat på, och som herr Rydén själv framhävt såsom syftet med denna organisation? Förvisso. Det finns ingen möjlighet att bestrida detta. Det kommer att förbilliga flickornas undervisning, och det kommer att säkra en skoltyp, som är gynnsammare för flickorna. Det kommer, som vi få hoppas, att i viss mån verka hämmande på tillströmningen till läroverken, och det säkrar lärarkårens ställning.

Herr Rydén var mycket vänlig i sina ord under fjolårets skoldebatt, när han på detta sätt försökte lugna oss, men när vi nu från minoritetens sida med tillfredsställelse konstatera, att vi fått ett förslag till kommunala flickskolor,

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

som vi kunna acceptera, då säger herr Rydén året efteråt: »nej, ingenting åt minoriteten och minoritetens uppfattning, ingenting, även om det förslag, som här kommit fram, tillgodoser de syften, som jag själv framhävt såsom de väsentliga med den nya skolorganisationen.» Jag tillåter mig hävda, herr Rydén, att en dylik ståndpunkt inte passar riktigt i stil med rollen såsom representant för önskan om saklig behandling, samförstånd och överenskom- melse i skolfrågan.

Huvudanledningen till herr Rydéns motstånd ligger ju i öppen dag, den ligger kort och gott — ordet är så sant som det är sagt, även om det är sagt många gånger — i herr Rydéns bekanta bottenskoledogmatism. Och, herr Rydén, denna bottenskoledogmatism består inte i, att man anser, att det är av ett stort socialt värde, att det finns en gemensam barndomsskola i ett demokratiskt samhälle, ty i så fall skulle vi alla vara bottenskoledogmatiker. Den mening, som herr Rydén här hävdade i slutet av sitt sista anförande om denna gemensamma barndomsskola, denna mening har biträtts av alla meningsriktningar inom riksdagens båda kamrar, och den framhävdes också så uttryckligt i fjol från reservanternas sida. Det finns ingen möjlighet att hysa några tvivel om den saken längre.

Men herr Rydéns bottenskoledogmatism består icke i detta. — Vi äro alla ense om att bottenskolans i ett demokratiskt samhälle skall vara gemensam och att från det allmännas sida blott *en* barndomsskola anordnas. — Utan hans bottenskoledogmatism består däri att han icke vill höra talas om någon annan bottenskola än den 6-åriga. Flera länder ha infört andra former av bottenskola, men det får icke komma fram i debatten i kammaren, när han, som han nyss gjorde, hänvisar till förhållandena utomlands. Oaktat han vet och känner till detta, spelar han fortfarande på samma gamla melodi som över allt i landet, där han identifierat sitt sätt att realisera sin idé om bottenskolans med det av alla erkända kravet på gemensam barndomsskola. Däri ligger hans bottenskoledogmatism, och det är en dogmatism, som uppenbarligen står sig. Vi äro väl litet var dogmatiker åt det ena eller andra hållet, men jag bestrider, att den meningsriktning jag företräder är dogmatisk i bottenskoledogmatismen. Herr Rydén försökte sig på en självkaraktistik, när han kom in på detta tema. Han sade: jag är bottenskoledogmatiker. Ja, herr Rydén, det är en karakteristik av hela er skolpolitiska gärning i vårt land. Ni är bottenskoledogmatiker och bottenskoledogmatiker just i den mening jag antytt, att ni icke vill veta av något annat sätt att realisera bottenskoledogmatiken än ett för den högre skolan ogynnsamt sätt. Vi ha lyssnat till de skäl, som tala för att man bör gå in för den gemensamma barndomsskolans, men man har på den andra sidan icke velat lyssna till de skäl, som tala för att man bör gå in för att ordna detta så, att den högre skolan och dess arbetsresultat icke bli lidande. En dylik bottenskoledogmatism är en utgångspunkt för en insats i landets skolpolitik, som jag tillåtit mig beteckna som steril, även därför att yttre organisationsfrågor överhuvud taget till sin natur äro rätt sterila. Det blir ett beklämmande intryck, som vår skolhistoria kommer att göra, när den studeras om hundra år, när man ser, hur man uppehållits i årtal i utredningar och i debatter om sådana yttre organisationsfrågor. Om man hade varit mindre dogmatisk, hade man på ett mycket tidigare stadium bort kunna komma till samförstånd och samförståndslösningar. När det gäller en annan uppfattning i bottenskoledogmatismen än den herr Rydén företräder, då hyllar han icke den humana maximen: att leva och låta andra leva, utan det får icke finnas utrymme för andra meningar och uppfattningar vid sidan av herr Rydéns, om herr Rydén får råda. Här begås en skadegörelse mot skolan genom bifall till föreliggande förslag enligt herr Rydéns mening, och han använde ännu en rad starka uttryck om detta Kungl. Maj:ts förslag, där man gått in för en lösning av bottenskoledogmatismen, som man icke, det vågar jag

påstå, på några sakliga grunder kan underkänna, en lösning, som innebär, att vem som helst av folkskolans elever, som besitter nödiga förutsättningar, kan gå över från sjätte klass, och att vem som helst — jag upprepar det — kan gå över från fjärde klass.

Jag tillåter mig säga, att denna lösning av anknypningsfrågan varit önskvärd i fjol, då det gällde hela vår läroverksorganisation, och det berodde inte på reservanterna i skolutskottet och minoriteten i kammaren, att icke en sådan lösning kom till stånd. Och jag hörde till min glädje av herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, att han i sitt första anförande beklagade, att lösningen i fjol icke fick denna smidiga och från alla sakliga synpunkter oanfäktbara formulering.

Men herr Rydén är bottenskoleman och kämpar i full krigsrustning och vill icke märka, att stora delar av Sveriges folkskollärarkår icke längre förstår dessa stridssignaler, som alltjämt ljuda med oförminskad styrka. Jag befarar, att han knappt skall fatta, vad klockan är slagen, om det visar sig, att andra kammarens majoritet icke längre lyder dessa signaler. Men jag tror, att det vore önskvärt för herr Rydéns fortsatta arbete i svenskt skolväsende, om han ville en smula reflektera på att det här endast är fråga om en yttre organisationsfråga och icke en fråga om något så väsentligt, att han därför bör rida spärr mot varje förslag om att göra något på skolområdet, som är grundat på andra uppfattningar i bottenskolefrågan än den herr Rydén representerar.

Ja, mina damer och herrar, jag har kanske tillåtit mig att taga kammarens tid allt för länge i anspråk, men det vore otvivelaktigt ännu mycket mera att säga med anledning av hela det sätt, varpå herr Rydén lagt upp detta spörsmål. Oaktat de synpunkter herr Rydén gjort gällande, då det gällde denna tanke och dess diskuterande i fjol, blivit beaktade, oaktat ingen kan påstå, att denna kommunala flickskola som här föreslås icke kommer att tillgodose just de synpunkter och önskemål, som herr Rydén i fjol lovade, att den skulle tillgodose, oaktat herr Rydén icke med ett ord försökt bestrida, att denna skola kan tillgodose dessa synpunkter, så skall den icke under några förhållanden få godkännas. Nu tillåter sig herr Rydén, innan kammarens beslut är fattat, att erinra om att den kommer att segla i motvind, och han tillåter sig att yttra detta med en smula hotfull tusch, som skall erinra kammarens ledamöter om att, då det gäller att upprätta dessa skolor, kan man uträtta en hel del för att de skola segla i motvind. Det är icke ett rätt sätt av en gammal skolman att taga på ett skolförslag.

Vari ligger i själva verket den innersta nerven i hans opposition? Jo, den kom fram i en intressant inkonsekvens i herr Rydéns anförande. Herr Rydén riktade en stark kritik mot bristande konsekvens i herr statsrådets och chefens för ecklesiastikdepartementet hållning i denna fråga. Han gjorde sig emellertid själv skyldig till en rad inkonsekvenser i sitt första anförande, som jag icke skall trötta kammaren med. Jag skall nu blott peka på en enda. — En annan har jag redan pekat på, då det var tal om skoltidens förlängning. Och det var i sanning en häpnadsväckande inkonsekvens. — I sitt första anförande var han mycket välvillig mot den 8-klassiga flickskolan, och jag vill säga, att vid alla officiella tillfällen, i skolutskottet i fjol och i riksdagsdebatten i fjol, har det icke från herr Rydéns sida saknats en sådan där välvilja i ord. Men vad är då den innersta nerven i denna opposition mot den form, som den kommunala flickskolan fått? Den kom fram mycket oförblommerat — så till vida har skolfrågan blivit ytterligare belyst i debatten och aktstyckena i år rörande den kommunala flickskolan, att där ligger naket en del av de verkliga motiv och synpunkter, som tidigare varit fördolda av skylande ord — i herr Rydéns förklaring till herr Andersson i Ovanmyra, att han ville ha denna nya flickskola lagd så, att alla flickor, som gå igenom den, skola kunna säga, när de

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.

(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

gått igenom skolan, att nu kunna de lika mycket som pojkar, som gått igenom realskolan. Jag hörde honom säga det och jag antecknade det. Det är ganska belysande, att när det gäller skolorganisationens hela framtida utveckling, så lämnar herr Rydén ur räkningen den 8-klassiga flickskolan och den uppgift, som denna fyllt i svenskt skolväsende. Trots alla vackra ord finnes den icke med i hans beräkningar. Han vill icke, att staten skall vidtaga åtgärder, som skydda en dylik skolform i svenskt skolväsende. Därför skall den kommunala flickskolan bli femklassig, d. v. s. den skall bli en annan typ av den kommunala mellanskolan eller realskolan. Ingenting annat skall få lov att existera. Häri ligger — det har observerats av flera föregående talare — den psykologiska förklaringen till och den innersta nerven i detta motstånd. Men är det önskvärt, om man ser saken från svensk kultursynpunkt överhuvud taget, att utan vidare stryka ett streck över den tradition, som utarbetats i svenskt skolväsende och även rönt erkännande från utlandet, just av denna privata högre flickskola? Är det en kulturgärning att vid den nya skolans organiserande icke tillvarataga de tillgångar, som den gamla 8-klassiga flickskolan har skapat åt svensk ungdom och svensk kultur? Jag kan icke finna, att det överhuvud taget är ett program, som kan finna anslutning från något håll, där man är villig att gå in för en skolpolitik, som tillvaratar allt gott i den gamla organisationen, som framkommit under decenniernas troget arbete i skolans tjänst? Däri ligger den största förtjänsten hos det förslag, som ligger på kammarens bord, att detta varit den ledande principen vid förslaget uppgörande, att söka göra den nya skolan skickad att fullfölja de traditioner, som inom den 8-klassiga flickskolan skapats och som den 8-klassiga flickskolan företrätt, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindskog: Herr talman! Efter det utomordentligt klarläggande anförande, som den siste ärade talaren hållit, skulle jag helst önska avstå från ordet, men på grund av vissa uttalanden, som herr Rydén riktat mot mig, ser jag mig nödsakad att med några ord bemöta honom. Först lade han mig till last, att jag skulle haft en aggressiv ton i mitt anförande. Jag är ledsn, att min ton väckt herr Rydéns misshag, men jag måste säga, att jag är något överraskad över att en anmärkning för aggressivitet kommer just från herr Rydéns sida. Jag vill säga, att när jag undersökt för mig själv, vad anledningen kunde vara till att han tycker, att från debatterna denna dag skall avblåsas all slags aggressivitet, så erinrar jag mig, att det var icke många dagar tillbaka, som man i riksdagen i stället fann herr Rydén med våldsamma krigssteg rusa fram mot regeringen och kasta över den ord och ovett, skulle jag vilja säga, mot vilka mina egna ord äro som milda västanfläktar. Icke heller kan jag tänka mig, att herr Rydén menar, att när skolfrågor diskuteras, skall man avblåsa all aggressivitet. Jag ber nämligen få erinra om en serie uppmärksammade artiklar ur herr Rydéns hand i en stockholmsstidning i höstas. Där började han helt snällt och sade, att nu, när vi fått som vi vilja, skola vi gräva ned stridsyxan, men han eggade upp sig under skrivandet och blev värre och värre för var dag som gick och skrev artiklar mot statsrådet Almqvist, mot generaldirektör Bergqvist och mot andra, som i ton och personlig hänsynslöshet nästan leta efter sin like i svensk press från personer i den ställningen. Då undrar jag, vad anledningen kan vara till att herr Rydén särskilt i dag klagar över tonen och säger, att jag är aggressiv och önskar en förklaring till det. I dag önskar herr Rydén icke anslå en aggressiv ton, utan önskar en mild och försonlig ton över debatten och vill, att jag skall anslå den ton han önskar. Jag får säga, att jag tycker det är en smula anspråksfullt av herr Rydén att diktera icke bara den mening, han själv anser vara

den rätta i sakfrågan, utan även den ton, han önskar, att kammaren skall äga. Jag kan icke finna mig i en sådan slags diktamen. Jag anslår den ton, som är mig egen. Jag är aggressiv, det är mitt lynne och temperament, det vill jag vara, och jag talar så som jag har lust att tala.

Sedan vill jag i likhet med herr Holmdahl säga, att jag icke kan på något sätt respektera och taga hänsyn till de muntliga överenskommelser herr Rydén gjort med herr statsrådet Almqvist, herr Sven Bengtsson i Norup och andra personer. Jag tar hänsyn endast till riksdagsbeslutet och ingenting annat. Jag vill också säga, att när jag satt och antecknade utdrag av herr Rydéns anförande, så föll det mig in, att icke heller herr Rydén saknar aggressivitetens gåva. Han säger nämligen, att regeringen är icke lojal, statsutskottet är icke lojalt, skolöverstyrelsen är icke lojal och herr Lindskog är icke lojal. Han anmärkte på bristande lojalitet mot andra, den ende lojale är han själv.

Så sökte herr Rydén visa, att denna skola är en överklasskola. Han sökte visa det med statistik. Han nämnde proportionen 2 till 1,000, men jag kunde icke höra vad det var för 2 och vad det var för 1,000. Men det är precis samma statistik, som framkom i fjolårets proposition och som anlätades mycket flitigt i skolutskottet. Jag antar därför, att det är den statistiken, som han syftade på. Den står på sid. 101 i propositionen och utvisar, att t. ex. den ojämförligt största gruppen yrkesutövare i det svenska samhället, arbetsförmän, typografer, montörer, åkare, vaktmästare och arbetare i de allmänna läroverken äro representerade av allenast 2 lärjungar på 1,000 yrkesutövare. Vi framhöllo i statsutskottet, att det beror på andra omständigheter än på skolorganisationen.

I det sammanhanget vill jag taga fram det, som herr Rydén nämnde, att statsrådet Almqvist icke skulle ha lojalt genomfört skolbeslutets tanke, då han velat över lag genomföra den 4-klassiga realskolan i likhet med den 5-klassiga. Man behöver blott fortsätta på den sida jag nämnde för att finna, att beslutet i fjol vilar på den tanke, som fastslagits i propositionen och mångfaldiga gånger citerats i utskottet. Jag skall tillåta mig att läsa upp det för att visa, att det icke är sant som herr Rydén säger, att det är orimligt att från sätte klassen någon nu kan övergå till fjärde klassen i realskolan. Det står: »De som förvärvat någon mera omfattande erfarenhet om de lärjungar, vilka erhålla sin grundläggande utbildning i folkskolan, hava alltjämt kunnat vitsorda, att mången för fortsatta studier väl lämpad gosse eller flicka vid folkskolekursens slut skulle önskat fullfölja sina studier och att föräldrarna i talrika fall skulle velat och kunnat bringa det ekonomiska offer, som härför varit erforderligt. Vägen har emellertid varit stängd, såtillvida att vederbörande varit hänvisad antingen att taga plats bland väsentligt yngre kamrater i en lägre klass än åldersutvecklingen gjort rimlig eller ock att genom en mödosam och dyrbar enskild undervisning komplettera sin utbildning. Nu skall det måhända invändas, att i dessa här åsyftade fall vederbörande genom att fortsätta i folkskolan uraktlätit att utnyttja förefintliga möjligheter. Saken är dock ingalunda så enkel. När det gäller de befolkningslager, inom vilka barnens utbildning på den teoretiska studiebanan icke är självklar, vare sig begävnings och anlag anvisa denna väg eller icke, är ett dylikt steg förbundet med allvarliga överväganden. Man önskar först och främst någorlunda visshet, att den unge verkligen besitter förutsättningar att med framgång beträda den ifrågavarande vägen, och den vissheten anser man sig i regeln icke äga, förrän anlagsriktningen mera klart framträtt. I detta avseende lämnar 9—10-årsåldern, enligt erfarenhetens vittnesbörd, i ett stort antal fall icke tillfredsställande vägledning.»

Således är det ganska tydligt, att man tänkt sig ett stort överskott på

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

pojkar, och naturligtvis också flickor, som gå igenom sex klasser, som önska fortsätta i de allmänna läroverken, men icke komma att göra det, och detta ligger till grund för den statistik, på vilken skolbeslutet vilar. Det är således fullkomligt vilseledande, då herr Rydén säger, att naturligtvis borde man över lag uppskjuta den 4-klassiga realskolan. Jag frågar: om det vore det naturliga, varför sades det icke i skolutskottet och varför står det icke i riksdagsbeslutet i fjol? Det borde ha satts dit. Jag har icke tagit fram denna sak för att göra sak med fjolårets beslut utan därför att det har framkastats, att den nu föreslagna flickskolan skulle vara en förvissnad och verklighetsfrämmande skolform. Det har man icke rätt att säga om en skolform, som visat sig vara en blomstrande skolform, och man har icke rätt att i stället införa en skolform, som icke är blomstrande och icke är verklighetstrogen.

Sedan nämnde herr Rydén något i detta sammanhang om inträdesprövnin-garna. Han hade från ett bestämt läroverk, och jag kan på de siffror han nämnde definiera detta läroverk, fått brev från två föräldrar, som sagt, att uppgifterna varit för svåra i modersmål och matematik, och han lovade att ställa till kammarens förfogande dessa saker. Nu vill jag säga, att jag tror, att var och en, som själv varit lärare och det har jag varit i åtskilliga år, kan intyga, att när det gäller föräldrar, får man vara försiktig, då det gäller deras uppgifter. I det föreliggande fallet stå lyckligtvis mot föräldrarnas uppgifter uppgifter från vederbörande lärare och rektor. Jag har just från det läroverk, som herr Rydén åsyftade, — det har stått omnämnt i pres-sen. — uppgifter på de, som herr Rydén sade, utomordentligt svåra uppgif-ter i räkning, som där förekommo. Och jag tillåter mig säga, att det var förståndigt av lärare och rektor, då de ansett sig böra publicera dem. Jag skall tillåta mig att föra fram dem till protokollet: »Synnerligen framträd-ande var osäkerheten, när det gällde sorter, speciellt tidsmätt. Svårigheter vållade t. ex. uppgiften att förvandla 3,590 minuter till timmar, eller att ut-trycka talet tvåtusentrettiosex med siffror eller att redogöra för hur mycket 0.5 kronor var. Då 325 minuter skulle förvandlas till timmar, räknade man, som om det gått 100 eller 10 minuter på timmen, 32 kr. och 5 öre förklarade en pojke vara lika med 325 öre eller lika med 32.5 kr. o. s. v. Även med små fordringar kunde under sådana förhållanden endast fyra godkännas i mate-matik, därav tre flickor.»

Jag har förvisso förutsett, att det skulle kunna anmärkas mot lärarna, att de äro för stränga. Men man har därför ej rätt att på grund av ett enstaka fall fälla en dom mot en hel kår. Herr Rydén gjorde med all rätt häromdagen anmärkning mot ett dylikt uttalande av en kammarledamot, därför att han av ett muntligt uttalande drog en generell slutsats. Herr Rydén gjorde samma fel i dag. Man har ej lov att göra det. Sedan talade herr Rydén om, att jag var dogmatiker även jag, men han insåg själv sin inkonsekvens. Och han hade den gamla skolpojksjargongen, att det var herr Lindskog, som började. Men det var ej jag, det var herr Rydén. Det står i reservationen, att denna skola är dogmatiskt bunden. Det är därför jag kan säga, att det ej var jag som började. Men vi skola ej disputeras om det. Saken gäller ökningen från sex klasser i folkskolan. Herr Rydén säger, att det var detta, som riksdagen menade. Jag skulle lika väl kunna säga, att det var något annat, som riksdagen menade. Herr Rydén citerade sidan 72, jag sidan 71. och jag kan även citera sidan 70. Man kan taga vilket stycke man vill, och alltid har man rätt.

Sedan säger herr Rydén, att denna bottenskola segrar runt om i Europa. Det hör till de där allmänna slagorden, som ej äro sanna. Herr Rydén min-nes nog, att när det i fjolårets skolutskott infordrades redogörelse från olika länder i Europa, kom bl. a. ett utlåtande om Österrike, och där intygades det, att där hade man försökt den 6-åriga bottenskolan, men på grund av de be-

drövliga erfarenheterna hade man övergått till 4-årig. Då skall man ej stå här och säga, att överallt i Europa segrar den 6-åriga bottenskolan.

Sedan skall jag till sist säga ett enda ord om kostnadsförslaget. Herr Rydén säger där, att han och motionärerna och reservanterna ha ärligt sagt ifrån, att detta är ett maximiförslag. Det är sant, det står i början. Det står, att alla skolor skola tagas med, men sedan tappar man bort detta. Det finns naturligtvis i latent tillstånd. Men liksom en gång den bortgångne generaldirektör Beskow här i kammaren yttrade, att man läser blott överskrifterna i tidningarna, så kan man säga, att när det gäller kostnadsförslag, läser man endast slutsiffrorna. Och där står utan ett ord till reservation — för säkerhets skull med spärrad stil —: »merkostnaderna för statsverket skola således enligt den verkställda detaljkalkyleringen icke kunna sättas lägre än 2,321,000 kronor». Ja, för all del, herr Rydén kan försvara sig med att säga: under den underförstådda betingelsen, att det räknas med alla läroverk. Men jag säger, att om man skall ge riksdagen ledning i en kostnadsfråga, skall man ej räkna med förutsättningar, som sakna alla betingelser för att vara sanna, utan med de betingelser, som äro de sannolika. Socialdemokraterna ha klandrat regeringen för, att den ej kommer med tillräckliga kostnadsförslag. Nu måste herr Rydén själv medge, att det går ej att komma med en verklig kostnadsberäkning. Riktigare och ärligare hade det varit av herr Rydén att säga: vi kunna ej lämna något kostnadsförslag — än att säga: här komma vi med ett kostnadsförslag — som uppenbarligen är den renaste fantasi.

Det är med dessa ord, herr talman, jag velat bemöta några av de saker herr Rydén kommit med. Herr Holmdahl har redan bemött de andra. Jag ber att få tillstyrka utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen övertog nu ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr **Sävström**: Herr förste vice talman! Det vill synas för en lekman, som om vi ej behöva tvista om innebörden av det principbeslut om de kommunala flickskolorna, som utskottet i fjol antog. Här ha givits olika tolkningar av de skolmän, som deltog i skolutskottets arbete, och herr Lindskog har klart och tydligt angivit, hur han anser att beslutet skall vara. Emellertid vill jag fästa uppmärksamheten på, att den majoritet, som dikterade skolbeslutet i fjol, ej är densamma, som dikterat detta utlåtande, som vi här behandla. Endast den omständigheten borde kunna göra klart för var och en, att här är fråga om helt olika principer i de frågor som behandlas.

Nu säger herr statsrådet, att han har ändrat mening sedan i fjol. Varför han har ändrat mening? Jo, därför, säger herr statsrådet, att han nu har trängt in i frågan. För min del undrar jag, om det verkligen kan vara den enda orsaken till, att statsrådet ändrat mening, att han mera trängt in i frågan. Vi komma säkerligen alla ihåg, med vilken anstorm högern gick emot fjolårets beslut i skolfrågan. Hela pressen från den sidan vände sig med den största indignation mot beslutet. Det är ej underligt, om det gjort intryck på statsrådet, så att regeringen sedan orienterade sig till höger, när det gällde denna fråga. Den frisinnade pendeln haltar och slår den ena gången till vänster och den andra till höger. Emellertid är det ju besynnerligt, att den i samma fråga skall hålla både till vänster och till höger. Men förklaringen ligger däri, att det dröjde ett år mellan slagen. För den, som är opartisk i denna fråga, måste det i varje fall te sig mycket besynnerligt, att när det gäller å ena sidan gossarnas undervisning, så gäller ett principbeslut i skolfrågan, men när det gäller å andra sidan flickornas undervisning, så gäller ett annat beslut, som icke harmonierar med det förra. Det finnes ingen enhetlighet mellan de båda fallen.

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
17. m.
(Forts.)

Jag vill här endast, herr talman, konstatera, att det beslut, som riksdagen nu går att fatta, icke står i överensstämmelse med fjolårets beslut i skolfrågan. De lärda herrarna må tvista om tolkningen hur mycket som helst. Klart är, att det ej stämmer överens, och från arbetarklassens representanter måste vi klart och tydligt säga ifrån, att det ej var detta resultat vi väntade, när beslutet i skolfrågan genomfördes i fjol. Ty om vi kunnat ana, att propositionen om de kommunala flickskolorna sett ut som den gör, hade vi varit angelägna om att få ett beslut i frågan redan i fjol, så att saken därmed varit klar och man fått en ren vänsterlösning i frågan. Detta är ett steg mot höger, som gör, att vi måste protestera mot det beslut, som riksdagen kommer att fatta.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Med herr Sävström förenade sig herr *Olsson* i Mellerud.

Herr **Rydén**: Herr talman! Jag anser mig skyldig att säga ännu ett par ord om den överenskommelse, som förnekas. Att den ej meddelades i skolutskottet, är självklart, då jag hade uppdrag från den socialdemokratiska delegationen att på denna punkt träffa uppgörelse med ecklesiastikministern. Läget var sådant, att vi voro 11 av 24 ledamöter. Jag vill i anledning av vad herr Lindskog sade meddela, att herr Bengtsson i Norup icke var med vid detta samtal, tyvärr icke, ty annars hade jag haft ett vittne, vilket jag nu ej har beträffande samtalets innebörd. Men jag ber att få säga på hedersord och, om så kunde anordnas, under edlig förpliktelse, att den uppgift jag lämnat kammaren är riktig, och att den lämnats av mig inför mina meningsfränder, sedan samtalet ägt rum. Jag erinrar mig detta mycket väl, och det föreligger ingen möjlighet till missförstånd i detta hänseende från min sida. Jag kan ej säga mera om denna sak. Men däremot kan jag ej finna, att man så där lättvindigt får anse det vara en fullständig privatsak, om ett riksdagsbeslut är tillkommet under sådana förutsättningar som i detta fall beträffande kommunala flickskolorna, och att det utan vidare sedermera träffas avgörande med alla parterna under andra förutsättningar än som förelegat. Var och en har sina moralbegrepp, och jag har i detta fall ingen anledning att frånfalla den uppfattning jag uttalat om denna sak.

Jag skall be att få säga några ord beträffande fallet Lindskog. Jag har aldrig beklagat och kommer aldrig i livet att beklaga mig därför, att jag kommer i diskussion och i stark diskussion med mina medmänniskor. Jag tar hugg och ger hugg, och där ligga inga sår och märken kvar. Orsaken till, att jag yttrade detta till herr Lindskog, var, att vi resonerat om, hur debatten skulle läggas. Då sade jag, att om jag kommer att yttra mig, kommer jag ej att angripa högern eller dess ståndpunkt, ty jag anser, att högern har handlat juste och korrekt. Den står fast vid sin fjolårsmening, jag respekterar den, och att den nu har genom omständigheternas makt och en regerings svek mot träffade avtal kommit att stå som segrare här, kan ej medföra något som helst klander mot högerpartiet. Den verkliga tillskyndaren, en ledamot av första kammaren, sade till mig i fjol: »Ja, hade jag haft reda på, hurudant läget var, skulle jag ha schackat dig. Men om jag ej lyckas nu, skall jag schacka dig vid annat tillfälle.» Och högern har schackat mig. Jag kan ej hysa någon vrede mot högern, därför att den lyckas en gång i sina strävanden, men det jag förvånar mig över, är att herr Lindskog rullade upp hela fjolårshistorien så, som han gjorde, och därmed tvingade in debatten från det mindre stridsamma läge, som jag gav den med mitt anförande. Och därför skola vi ej jämra oss över, att jag varit aggressiv. Jag har givit svar på tal och tar gärna emot ett ytterligare anförande av herr Lindskog, som gärna kan vara bister mot mig.

Emellertid måste jag säga några ord beträffande själva saken. Herr Lindskog kan ej lyckas inför en objektiv prövning komma ifrån detta, att hans uppgift om innebörden av fjolärets beslut är oriktig. Han har varit med så mycket i riksdagen, att han vet, hur ett utskott uttrycker sin mening. Och om ett utskott, vare sig statsutskottet eller ett skolutskott, skriver rörande tillämpning i huvudsak av de allmänna grundlinjerna för den kommunala flickskolans organisation m. m., som nu angivits såväl av departementschefen som i övrigt under frågans behandling, att däremot har utskottet intet att erinra, så är meningen tydlig. Och det har utskottet sagt här. Vad utskottet menat har jag klarlagt, så att i det fallet lyckas man ej komma ifrån, att här skett ett frånträdande av den ståndpunkt, som var ledande för riksdagens ståndpunktstagande i fjol. Det var även statsrådets bestämda mening. Och det hade varit mera tilltalande, om han från början erkänt, att han ändrat mening. Ändrandet av en mening är fullt tillåtligt, men vad jag för min del anser otillåtligt, är att bryta en träffad uppgörelse, på sätt som här skett.

Herr Lindskog försöker driva den meningen, att regeringen handlat lojalt genom att vid övergången till det nya bestämma den fyraåriga realskolan som den allestädes förekommande. Ja, herr Lindskog vet lika väl som jag, att vad som stod i den kungl. propositionen i fjol har riksdagen ej bundit sig för i andra stycken, än att den uttalat sin anslutning till detta. Men herr Lindskog vet, att kostnadskalkylerna för de nya skolorna gjorts upp på den grundvalen, att den femåriga skulle vara den normala och den fyraåriga skulle ej normalt taga sin början ännu. Därom har statsrådet varit medveten, vilket framgår av hans yttrande i åttonde huvudtiteln, som jag sagt. Och klart är, att herr Lindskog, indirekt i varje fall, erkänt, att detta är utslagsgivande. Jag fick det intrycket av vad han sade.

Sedan kommer frågan in på det jag talade om. Det var i förbigående, och jag vill ej draga fram det här. Det var på grund av, att han uttalade denna definitiva dom över den fyraåriga bottenkolan. Jag har icke stött mina omdömen här på vad som yttrats i tidningarna, och jag skall i morgon kunna förelägga herrarna i original de räkneprov, som jag har i två exemplar, de prov, som äro förelagda dessa barn i räkning, och jag skall sedan vädja till alla, som veta vad man skall kräva av folkskolebarn. Det gäller vidare rättsskrivningsvetningarna, som ha medfört ett mässfall. Det är orimligt att begära ett sådant prov av en folkskolepojke, man kan knappt begära det av en lärjunge i fjärde klassen vid ett allmänt läroverk, att han skall lyckas vid ett sådant prov. Det är sålunda icke föräldrarnas uppgifter utan papperen i original, på vilka jag bildat mig mitt omdöme, och jag vet alltså, att detta förekommit vid det läroverk, som jag yttrat mig om.

Herr Holmdahl i sin vanliga ton ställde sig som något slags själasörjare för mig genom att framhålla alla fel och oriktiga uppfattningar, som jag har kommit att göra mig skyldig till under mitt levnadslöpp. Han gjorde en affär av en sak, som även herr Lindskog var inne på, nämligen skoltidens förlängning. Man har tagit illa upp, att jag berört detta. Jag vill framhålla, att när man vill för läroverkets vidkommande genomföra den sexåriga bottenkolan, så går det icke att rent teoretiskt lägga upp en skoltid, som icke innebär en förlängning av skoltiden. Jag vill alltjämt påstå, att det är mera teoretiskt än praktiskt. Men där har man att väga mot varandra de fördelar och nackdelar, som det innebär för de stora massorna av svenska hem att få lov att använda ett skolsystem, där man visserligen får längre skoltid men även vinner betydande ekonomiska besparingar, genom att barnen kunna vara i hemmen ända till folkskoletidens slut. Vad det här är fråga om det är, att man förlänger skoltiden i den kommunala flickskolan för den linje, som i varje fall har legat oss socialdemokrater närmast om hjärtat, nämligen den,

Ang.
statsbiirag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

Ang
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

som bygger på den sexåriga bottenskolan. Vår mening har ju varit, att så kallad normalskolekompetens skulle vinnas efter fem skolår, och följaktligen skulle de flickor, som vilja söka sig ut i förvärsarbete, efter sex folkskoleår och fem flickskoleår eller tillsammans elva år kunna komma ut i livet på de verksamhetsområden, som de strävat efter. Det sjätte året är i våra motioner hela tiden betraktat såsom ett valfritt, på det praktiska livet inriktat skolår, som icke har med själva normalskolekompetensen att göra. Kungl. Maj:ts förslag lägger emellertid just till ett år för folkskolebarnen. De kunna icke få normalskolekompetens förrän efter sex folkskoleår och sex flickskoleår. Det är denna förlängning, som jag har betraktat som betänkelig med hänsyn till att det i stor utsträckning gäller barn från fattiga hem.

Jag skall icke ingå på vad herr Holmdahl yttrade om bottenskolevänlighet och bottenskolemannaskap och allt sådant. Det är ju ibland så, att när man har kämpat för en idé så länge, att det liksom ingått i det allmänna medvetandet, att det är rätt, då komma de gamla motståndarna och försöka tillägna sig denna ståndpunkt genom att förklara, att de äro av samma mening. Förr i världen voro vi demokrater allesammans, och sedan kom den tiden, då vi allihop blevo bottenskolevänner. Det är emellertid en fullständig förfalskning av detta begrepp, när man säger, att de äro bottenskolevänner, som till exempel hålla på en tre- eller fyraårig grundskola. Att det icke är riktigt, förstår nog herr Holmdahl mycket väl, och det var han icke främmande för i skolutskottet i föl.

Sedan vill jag framhålla ytterligare en sak. Herr Holmdahl sade, att detta är ett förslag, som ger möjlighet för alla barn, vare sig de komma från fjärde eller sjätte klassen. Vem garanterar det, herr Holmdahl eller någon annan, som tillhör majoriteten? Vi kunna ju tänka oss, att det i en skola finns en klass för 30 barn. Man tar in 30 barn i första klassen från den fyraåriga grundskolan. I nästa klass anmäla sig en nya skara barn från folkskolan till inträde. Tro herrarna verkligen, att det är möjligt att då tvinga fram, att skolan upprättar en ny klassavdelning? Min farhåga i detta fall är just, att skolan det första året tager in en nästan full klass, 26 barn eller något sådant, från den fyraåriga grundskolan. När sedan nästa år barn från folkskolan söka in, finns det bara några få platser, fyra eller fem, så många komma in, och de övriga bliva avvisade. Det är en farhåga, som icke på något sätt kan hävas. Det finns i detta avseende ingen föreskrift, som ger folkskolebarnen rätt att få plats, ifall de fylla fordringarna. Man kan säga, att det är en uppkonstruerad fara, men jag säger nej. Detta system har tillämpats vid åtskilliga privatskolor. Man har tagit upp barnen i de förberedande klasserna, och det har icke funnits någon möjlighet för barn, som icke gått igenom de förberedande klasserna, att förrän ett stycke upp i skolan komma in i läroverket. Det finns ingen garanti för att icke även med detta system de fattigmans barn, som komma från folkskolan, komma att bli ohjälpligt handikappade.

Jag kan icke underlåta att framhålla, att herr Holmdahl missuppfattat mig i utomordentligt hög grad, då han utlade mitt anförande i vad det vände sig mot herr Andersson i Ovanmyra. Jag har aldrig velat säga och aldrig hyst den uppfattningen, att man skulle se på flickskoleproblemet på det sättet, att det väsentliga skulle vara, att flickorna skulle läsa precis detsamma som pojkar. Vad jag velat säga — och jag tror, att herr Andersson i Ovanmyra uppfattat min tankegång — är, att man kan utan skada för flickskolorna och utan att skjuta deras intressen åt sidan uppehålla undervisningen vid flickskolorna på det sättet, att flickorna på ett visst stadium, när de t. ex. gått igenom fem klasser, kunna komma över till läroverken, om de hava tillräcklig kunskap därför. Och man bör icke på det sättet blanda om ämnena, så att det aldrig någon gång under deras skoltid skall bli möjligt för dem att utan särskilda an-

strängningar och särskilda tentamina komma in i läroverket. Jag tror, att herr Andersson i Ovanmyra förstår mitt yttrande i detta fall.

Herr talman, jag skall till slut blott be att få säga några ord i anledning av den tydligen inlärd klyscha, som herr statsrådet kom med gentemot mig. Jag kunde icke riktigt anteckna densamma, ty det handlade om så mycket. Han förklarade, om jag uppfattade honom rätt, mig vara en renhållningskarl, ett hjul på en skottkärra och en skaftlös piassavakvast. Jag vill då säga herr statsrådet, att jag aldrig i mitt liv haft en tanke på att kunna fylla någon uppgift inom hans parti. Jag är visserligen en karl, som icke är så rysligt rädd för grovgöra och inte så känslig heller, men att jag någon gång i livet skulle komma att göra rent i det stall, där herr Almkvist har sin tillvaro, det är mer än måttligt att begära av sig själv.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på hemställan av herr förste vice talmannen att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande ävensom handläggningen av övriga å föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.23 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

Onsdagen den 30 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning statsutskottets utlåtande, nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till kommunala flickskolor m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och lämnades därvid i fråga om utskottets hemställan i *första stycket av punkten I A* enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr **Mosesson**, som anförde: Herr talman! Här har i debatten på förmiddagen uttalats, att de, som förra våren biträdde vad andra särskilda utskottet föreslog, nu borde som hederliga karlar vara förpliktade till att avslå vad som nu föreslås, alldenstund förutsättningarna för det beslut, som då fattades, var, efter vad man sagt, att den kommunala flickskolan skulle ha blott en anslutningsform, nämligen till den sexåriga folkskolan. Då jag, herr talman, utan att någonsin ha dolt, att jag i vissa avseenden hade rätt starka betänkligheter mot det beslut, som i fjol fattades, likväl biträdde detta, så ber jag att få säga några ord just om denna sak.

I mitt anförande i fjol gav jag uttryck åt att det enligt min mening hade varit lyckligt, om det i utskottets betänkande hade klarare, än som skett, uttryckts, att förutsättningarna för den överenskommelse, som då träffades mellan det socialdemokratiska partiet, bondeförbundet och det liberala partiet, var, att en anslutning till folkskolan skulle kunna ske efter såväl den fyraåriga som den sexåriga folkskolans kurser. Jag vill icke upprepa vad jag i den delen då hade att säga. Jag kan blott hänvisa till detta mitt yttrande. Men även om den mening, som jag då gav uttryck åt, var riktig, så bör det ännu en gång sägas, att anledningen till att denna förutsättning icke fick ett mera pregnant och riktigt uttryck i utskottets betänkande var, efter vad bondeförbundets representanter sade, att herr Rydén i den punkten icke ville vara med om att skriva in i betänkandet vad som utgjorde förutsättningen för överenskommelsen.

Vi hävdade, att anhängarna av folkskolan som bottenkola äro icke blott sådana personer, som äro anhängare av den sexåriga folkskolan som bottenkola, utan även sådana medborgare, som biträda den definition på begreppet folkskola som bottenkola, vilket avlidne kanslirådet Sandberg så utformade, att därmed skulle förstås anslutning till den sexåriga folkskolekursen eller i varje fall till den övervägande delen av en sådan kurs.

Emellertid även om man i dag anser, att det skulle ha varit lyckligt, om det blivit klarare uttryckt i utskottets betänkande, att anslutning kunde ske till envar av dessa två nämnda former, så bör dock erinras därom att i andra särskilda utskottets utlåtande nr 1 står på sid. 97 i fråga om privatläroverken följande: »Därest utskottets nämnda förslag kommer att genomföras, anser utskottet nödvändigt, att jämväl de statsunderstödda enskilda läroanstalter, om

vilka det i detta sammanhang kan vara fråga, eller de högre flickskolorna samt de högre goss- och samskolorna, böra framdeles anknypa till folkskolans fjärde klass, i den mån ej anknypning till högre folkskoleklass betingas av skolans organisation.» Att professor Reuterskiöld, som skulle varit med om denna överenskommelse, om vilken herr Rydén talat, icke varit med om att på detta sätt klavbinda sig, som herr Rydén sökt göra gällande, det framgår, anser jag, av hans yttrande i första kammaren, som såvitt jag vet icke har bemötts. Han säger: »Om man begär en utredning om möjligheten att förvandla de nuvarande flickläroverken till kommunala flickskolor med bevarande så mycket som möjligt av deras nuvarande karaktär, såsom motiveringen ger vid handen — ty motiveringen säger uttryckligen, att de synpunkter, som i de rörande dessa flickläroverk särskilt väckta motionerna äro framhållna, de måste vid utredningen komma under beaktande — om man, säger jag, begär en sådan plan och ett sådant förslag till kommunalisering av flickläroverken, sådana de nu äro, då synes det mig vara ganska väl sörjt för att, när planen upprättas och när kommunaliseringförslaget utarbetas och framlägges, skäligen hänsyn också kommer att tagas till att anknypning i full utsträckning sker även till den fyraklassiga folkskolan. Jag tror icke, att man på den punkten behöver hysa minsta tvivel, och efter den klara och, jag vill säga, luftrensande belysning, som hans excellens statsministern i dag på förmiddagen gav, kan väl för närvarande ingen i kammaren tvivla på att han och den regering, som är representerad i hans person, gå till fullföljande av det verk, som de accepterat i utskottsförslaget, med full avsikt att genomföra en *ärlig och opartisk likformighet på det sättet, att de skilda linjerna fullt och fritt utvecklas var för sig efter sin egenart.*» — Jag ber också att få fästa uppmärksamheten på att dessa sista ord äro av talaren kursiverade.

Antingen var professor Reuterskiöld, som var med i denna konklav, av vilken vi andra icke såg mer än röken, antingen var professor Reuterskiöld så dum, att han icke begrep innebörden av den överenskommelse som träffats, eller också var han brottslig, då han dagarna efter, sedan denna överenskommelse träffats, omedelbart tog avstånd från densamma.

Jag kan icke förstå annat, än att de, som i fjol stodo på en annan linje, än minoriteten då gjorde, men i dag icke stå på samma linje som herr Rydén, dock allt framgent ha full rätt att betrakta sig som lika svekfria medlemmar av riksdagen som någonsin de, som nu beskylla oss för svek.

Härpå yttrade:

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av ett par uttalanden, som i dag på förmiddagen, enligt vad jag förväntat mig om, här blivit gjorda av herr Rydén. Såvida jag inte missuppfattar vad som blivit sagt, har herr Rydén därvid gjort gällande, att vid fjolårets behandling av skolfrågan skulle mellan herr Rydén i egenskap av ordförande i skolutskottet och regeringsmedlemmar, däribland undertecknad och ecklesiastikministern, förekommit en sådan överenskommelse och givits sådana utfästelser, som i och för sig borde ha uteslutit framläggandet av den proposition, regeringen i år framlagt.

Jag måste gentemot dessa förklaringar inlägga en bestämd gensaga. Naturligtvis förutsätter jag icke, att herr Rydén uttalar sig i strid mot sin egen uppfattning om vad som är rätt och riktigt. Men jag måste bestämt göra gällande, att han därvid misstar sig i fråga om vad som förekommit vid de tillfällena, då jag var närvarande. Då förekom intet, som kan anses förhindra regeringen att framlägga detta förslag. Det är min bestämda uppfattning.

När man i fjol sedermera erhöi del av utskottets förslag, så befanns det, att

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

däri förekom åtskilligt som icke alls varit på tal regeringen och utskottets representanter emellan. Jag vill i detta avseende framhålla, att jag på en punkt fann mig tvingad bekämpa utskottets hemställan och att påyrka en ändring, som också bifölls av riksdagen. När jag i detta sammanhang läste utskottets motivering för att bilda mig ett omdöme rörande i vad mån regeringen skulle vid behandlingen av flickskolefrågan i fortsättningen vara bunden av utskottets yttranden, måste jag säga mig, att utskottsbetänkandet visserligen innehöll uttalanden av tvetydig art, men likväl icke av sådan beskaffenhet, att de kunde hindra regeringen att handlägga ärendet på det sätt, som nu skett.

Jag vill i det avseendet till förmån för den av mig uttalade uppfattningen åberopa vad som förekom på sid. 70 och 71 i andra särskilda utskottets utlåtande. Där talar utskottet om att dels fröken Hesselgren och dels herr Almquist m. fl. väckt motioner. Herr Almquists motion exempelvis gick ut därpå, att riksdagen skulle skriva till Kungl. Maj:t och anhålla »om nytt förslag till nästkommande riksdag i dithörande frågor med iakttagande av följande grundsatser: att av staten upprättade nya högre läroverk för flickor i första hand må omfatta en högre flickskola, som i allt väsentligt överensstämmer med den redan befintliga flickskolans typ.»

Om dessa båda motioner yttrar utskottet följande: »Även om utskottet finner vissa skäl tala för inrättande vid flickläroverken av särskilda linjer, som i avseende å undervisningens allmänna planläggning och inriktning närmast överensstämma med den nuvarande högre flickskolan, har detta spörsmål kommit i ett väsentligt förändrat läge genom det förslag om inrättande av särskilda kommunala flickskolor, som underställts utskottets omprövning. Vid bedömandet av nu föreliggande spörsmål synes man knappast kunna underlåta att taga hänsyn till dess reella sammanhang med frågan om anordnandet av ett kommunalt flickskoleväsen, och utskottet förutsätter därför, att motionerna i nu avhandlade hänseende komma under bedömande i samband med utarbetande av det förslag till anordnande av kommunala flickskolor, om vars framläggande för 1928 års riksdag utskottet i det följande kommer att göra hemställan.» — Sålunda, utskottet säger uttryckligen, att dessa motionärers yrkanden skulle komma till prövning i samband med utarbetandet av årets flickskoleproposition.

Efter det stycke av utskottsutlåtandet, som jag här läst upp, talar man om samskolorna och deras uppgift m. m., och så fortsätter utskottet: »Om sålunda utskottet ansett, att den kvinnliga ungdomens högre undervisning i vida större utsträckning än för närvarande kan äga rum i läroanstalter av samskolenatur, följer härav ingalunda, att utskottet anser ifrågavarande behov genom denna anordning vara i erforderlig mån tillgodosett. Vid sidan av de studiemål, som realskol- och studentexamina representera, komma säkerligen för flickornas vidkommande även för framtiden att fortbestå de mera allmänna bildningsmål, som i vårt land av ålder företräts av de högre flickskolorna.»

Av dessa uttalanden kunde jag icke undgå att draga den slutsatsen, som jag också uttalade vid frågans behandling i första kammaren, att regeringen ägde uttryckligt erkänd obundenhet i denna fråga, och att när det gällde att återkomma till saken, kunde man hänvisa till att riksdagen själv skulle pröva det förslag, som då skulle föreligga. Detta mitt yttrande uppfattades också då på det sättet av en av de efterföljande talarna, professor Reuterskiöld, att han yttrade, att efter mitt uppträdande var det klart, att i samband med flickskolepropositionen skulle jämväl komma upp frågan om anknytning till folkskolans fjärde klass.

Av det resonemang, som av mig i detta sammanhang fördes, innan frågan var avgjord, är det klart, att jag måste äga den uppfattningen, att regerin-

gen icke varit förhindrad framlägga en proposition av den karaktär, som den nu föreliggande erhållit.

För övrigt, när man här angripit både propositionen och ecklesiastikministern, därför att vissa av hans utgångspunkter och uttalanden i fjolårets proposition sedermera icke återfinnas i den i år framlagda propositionen, vill jag däremot åberopa utskottets eget yttrande, där det, enligt vad jag nyss uppläste, sägs, att i avseende å flickläroverkens allmänna planläggning och inriktning har det spørsmålet kommit i ett väsentligt ändrat läge o. s. v. Jag tror sålunda, att jämväl ur den synpunkten de anmärkningar, som gjorts mot regeringens hållning, ingalunda äro starkt grundade.

Jag vill icke gå närmare in på detaljer. Jag förmodar, att efter den dagslånga diskussion, som här redan förts, det kan vara tämligen onödigt. Jag är för övrigt ingalunda specialist på läroverksteknik och skolorganisation och vad därmed sammanhänger. Jag vill endast uttala den meningen, att vare sig det gäller att se årets proposition som ett komplement till fjolårets beslut i fråga om de flickor, som icke kunna komma att gå den genom fjolårets beslut öppnade allmänna läroverksvägen, eller icke, så tror jag dock, att förslaget anknyter på sådant sätt till fjolårets beslut, att ur allmänt demokratiska eller bottenkolesynpunkter några berättigade erinringar däremot icke kunna göras.

Jag vill därför hoppas, att kammaren skall finna sig kunna bifalla propositionen.

Herr Rydén: Jag vill i anledning av hans excellens herr statsministerns uttalanden här säga, att det i den föreliggande frågan förekom samtal mellan mig och ecklesiastikministern, då särskilt flickskolefrågan avhandlades, och när jag skulle framlägga, vad som förekommit i utskottet, var det särskilt till detta samtal, jag anknöt mina uttalanden i förmiddags, som statsministern erinrade om. Därjämte förekom det vid flera tillfällen samtal, då även statsministern var närvarande, och då voro vi fullt överens om hur uppgörelsen skulle läggas. Jag har haft anledning att gå ut ifrån, att de samtal, som ägt rum mellan mig och ecklesiastikministern, voro för statsministern bekanta. Vid det tillfälle, som jag åsyftade och berörde i förmiddags, vid det tillfället var hans excellens herr statsministern Ekman icke närvarande. I den mån jag kan ha använt pluralisformen, så avsåg jag det samtal, då båda herrarna voro närvarande, och då flertalet punkter i uppgörelsen genomgingos och avtalades.

Jag kan icke neka till att jag förvånade mig något över att hans excellens statsministern i betraktande av hans stora erfarenhet i fråga om utskottsformuleringar och utskottsuttalanden ansett det riktigt att läsa utskottets uttalanden i den del, som han själv föredrog, på det sätt, som han gjorde. Det uttalande, som hans excellens berörde var, om jag uppfattade det rätt på detta avstånd, ett resonemang, som i utskottets betänkande fördes i anledning av ett förslag om att vid flickskolorna inrätta särskilda realskolelinjer, och i det sammanhanget yttrade sig utskottet, att den frågan hade kommit i ett väsentligt annat läge, i och med att man gick in på den kommunala flickskolevägen, och i anledning därav avstyrktes de framställningar från Kungl. Maj:ts sida, som i denna fråga förelågo.

Innan jag kom in i kammaren — jag måste reservera mig, för den händelse jag blivit oriktigt informerad — lär herr Mosesson haft ett yttrande, i vilket han gjort gällande, att han skulle påyrkat en klarare formulering med avseende på övergången till det nya. Det har fallit ur mitt minne. Men i vart fall kunde man icke göra så efter det sätt, på vilket majoriteten i utskottet betraktade detta problem. Den grundsats, som vi tillämpade, var, att övergången skulle göras mjuk, så att man icke skulle binda sig för en enda väg, utan tan-

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

ken var, att man skulle undersöka lokalt på varje plats, vad som motsvarade den platsens behov. Vi se, att i åtskilliga städer hava åtskilliga läroverk fått fullt antal sökande till den fyraåriga realskolan. I de städer, där detta varit fallet, borde man handla förnuftigt och låta den fyraåriga realskolan komma i gång. Men beträffande läroverk i städer sådana som Askersund, där man, vilket också är fallet beträffande vissa lycéer, redan för två, tre år sedan utpumpat folkskoleklasserna på barn, som tänkt gå till läroverken, vore det icke rimligt att föreskriva samma regel. Det framhöll utskottet, och jag framhöll det ytterligare i debatten, att man borde förfara med mjukhet och anpassa övergången efter de lokala förhållandena och icke efter någon allmän schablon.

Men det visste alla herrarna i utskottet, att kostnadsberäkningen var gjord på grundval av att i de flesta fall skulle icke den fyraåriga realskolan komma till stånd genast utan den femåriga. Det har också vitsordats av ecklesiastikministern Almkvist i årets statsverksproposition vid en punkt under åttonde huvudtiteln, där han anmärker, att skolreformen på denna punkt blivit dyrare därigenom, att Kungl. Maj:t gått ifrån den princip, som skolutskottet räknat med, nämligen den femåriga realskolan såsom börjande, och i stället gått in för den fyraåriga. Det är detta, herr talman, som jag finner så oerhört både oförnuftigt och i vissa fall till sina verkningar illojalt. Ty det är klart, att man fullständigt misskrediterar denna nya skolform, om man på sådana platser, där man vet, att inga barn finnas, ändå föreskriver upprättandet av fyraåriga realskolor. Det kan icke ändras nu. Men det kungl. cirkuläret av den 22 december 1927 har infört ett olyckligt tillstånd på en del håll.

Jag hade icke haft för avsikt att taga upp det, om icke herr Lindskog fällt det omdömet, att den nya skolreformen redan från början urspårat. På grund av det uppseende, som det väckt i kammaren, då jag meddelade om det sätt, varpå ett läroverk tillämpade den nya ordningen, vill jag emellertid, sedan jag under middagsrasten varit i tillfälle att hämta aktstyckena i det föreliggande målet, vilka jag följaktligen har här tillstädes, säga ytterligare några ord om detta. Jag gör det därför, att icke bara föräldrar utan även kommunalmän i nämnda stad hava tillskrivit mig beträffande denna angelägenhet och relaterat sakförhållandena därstädes. Det meddelades mig i en skrivelse, som under-tecknats av en stadsfullmäktig i staden, att redan när de muntliga anmälningarna till inträde i läroverket därstädes ägde rum, meddelade rektorn — jag är i detta fall eftersägare av de underrättelser, som lämnats mig, men de förefalla trovärdiga — föräldrarna till de barn, som sökte in i den fyraåriga realskolan, att han hade för avsikt att ingå till skolöverstyrelsen med en hemställan, att icke denna klass skulle komma till stånd i hans läroverk. Redan detta är anledning till, att en del föräldrar underlåtit att anmäla sina barn. Det meddelas i ett av dessa brev, att icke mindre än fyra barn blivit direkt avrådda från att pröva i vår, under förklaring, att de behövde sommaren på sig för att förkovra sig, innan inträdesproven ägde rum. Nu har rektorn gjort framställning till skolöverstyrelsen, med åberopande av det ringa antalet sökande, att den fyraåriga realskolan icke skall komma till stånd. Hur man tänkt göra med de barn, som dels prövat in och dels tänkt att pröva in men anvisats att vänta till hösten med sina prov, undandrager sig mitt bedömande. Det förefaller mig, som om det i detta fall skulle hava handlats utan tillbörligt hänsynstagande till barn och föräldrar.

Det skulle vara frestande, herr talman, att föredraga rättskrivningsprovet till kammarens protokoll, men det kommer att upptaga inemot en sida i protokollet, ifall jag gör det. Jag har emellertid låtit dem, som intresserat sig för det, taga del därav, och jag har det fortfarande tillgängligt för intresserade. Detta prov är synnerligen långt, ty det upptar 35 rader i tryck. Var

och en, som i folkskolan undervisat i rättskrivning, vet, att det med barn i den åldern och med den rent manuella färdighet, som barnen i folkskolan hava i fråga om att skriva, icke finnes någon möjlighet att under en timme, som provet i detta fall omfattade, hinna skriva 35 tryckrader efter diktamen, utan det normala, som man hinner med under en timme, är ungefär halva antalet av dessa. I den sista delen av provet är inmängt ett rätt betydande antal ord, som kräva vart för sig särskild eftertanke av barnen, innan dessa kunna skriva ned dem. Rörande ett av dessa prov meddelas det, att 75 procent av felen lågo på den sista delen av provet. De grunda sig därpå, att barnen icke kunna följa med så fort, som man dikterat. Ni kan själva tänka er situationen: 12—13 års barn komma in och få se en främmande man, som de icke sett förut, och som dikterar med dubbelt så stor hastighet som den, varmed de äro vana att skriva vid sina rättskrivningsövningar. Rättskrivningsprovet måste följaktligen giva dåligt resultat. Det kan bero på oerfarenhet och oskicklighet, oerfarenhet om vad som är möjligt att uppnå i fråga om resultat i folkskolan.

Vad räkneprovet beträffar, innehåller det åtskilliga tal, som böra kunna räknas, men en del av dessa tal innehålla också fällor. Jag vill nämna, att på ett så högt stadium som studentexamen anses det alltid vara en oriktig skärpning av uppgiften, när man icke tar så att säga ordinarie tal utan tal med fällor i, för att eleverna skola stupa på det. Jag har också här velat omnämna, att provet innehåller tal, som gå utanför folkskolans kurs. Det är 3 tal av 15. Jag skall taga ett. Det är det svåraste, det erkänner jag. Men jag vill ställa till kammaren den frågan: hur många av kammarens ledamöter förmå att i en hastig vändning, om ni inte tagit studenten eller eljest är särskilt skickliga i räkning, lösa en sådan uppgift som denna: »Ett tal minskas med 11.7. Sju niondelar av resten är $2\frac{4}{5}$. Sök talet!» Jag är säker om, att en massa av kammarens ledamöter, som icke anse sig oskickliga i räkning, skulle behöva en lång stund för att klara detta eller att de kanske rent av skulle stupa på det. Det är klart, att när man i proven för dessa parvlar lägger in tal, som de aldrig erhållit någon undervisning i, ty ekvationsräkning lär man sig icke i folkskolan, så skapas härigenom hos barnen ängslan, nervositet och förvirring, som måste komma att inverka på det totala resultatet. Jag tog det svåraste talet, men även andra tal äro av den beskaffenhet, att de aldrig räknas i folkskolan, därför att de ligga utanför kurserna.

Jag beklagar, att man på detta sätt förfar utan tillräcklig kännedom om vad folkskolans kurser innehålla och vad barnen förmå att lära i folkskolan. Jag tog verkligen med mig »Tidning för Sveriges läroverk», i vilken man omedelbart efter den stora skoldebatten just antyder ett sådant förfaringssätt som detta. Vad jag här velat betrakta som ett förhastat ord, och som ett överilat uttryck i stridens bitterhet, hoppas jag är ett enstaka exempel. Som jag nämnde, påyrkade man ett fullständigt orimligt förfaringssätt med dessa barn, som komma från den sexåriga folkskolan. Det framfördes då bl. a. av adjunkten Anjou i en uppsats i »Tidning för Sveriges läroverk» en sådan tanke. Han säger nämligen följande: »Redan vid inträdesprovet till den fyraåriga realskolan måste omtanken om de ungas bästa kräva en synnerlig allvarsam och omsorgsfull sällning, så att icke några släppas in, för vilka det efter ett eller annat år skulle visa sig omöjligt att följa den ansträngande galoppaden genom dess fyra klasser. Självföreläsen eller från annat håll uppburet klander att ej i tid genom ett tillräckligt allvarligt inträdesprov ha räddat den unge eleven från att till intet gagn ett helt år nöta bänkarna i den lärda skolan, måste annars här med så mycket större berättigande träffa läraren, som genom den fyraåriga realskolans anknnytning till fullt genomgången folkskola föräldrarna, i motsats till vad som är fallet vid anknnytningen till fjärde folkskoleklassen, äro berövade möjligheten att åter sätta in den utkuggade i folk-

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

skolan. Har däremot någon av misstag slunkit in i den femåriga realskolans första klass och efter ett år kuggats ut, nå, ingen skada skedd! Han kan återgå till folkskolan och där säkerligen sättas bland sina förra kamrater, som då befinna sig i dess sjätte klass. Han har alltså ej förspillt någon tid. I förra fallet åter har eleven som sagt redan genomgått folkskolan och alltså nått en relativt hög ålder. Hans misslyckade visit i den lärda skolan måste alltså för honom innebära en allvarlig förlust av ett år, taget från hans utbildning på en annan för honom lämpligare linje eller från självförsörjningsverksamhet. — Åt inträdesprovet i den fyraåriga realskolan» — det är här, som Anjou kommer till inträdesprovet — »måste alltså ur synpunkten av de ungas eget bästa förlänas en vida allvarligare karaktär än åt samma prov till den femåriga.» Sedan yttrar han, att samma rigorösa förfarande måste också ske i fråga om flyttningarna mellan klasserna. Själv säger redaktionen följande: »Med hänsyn till dess» — d. v. s. den fyraåriga realskolans — »knappa tidsram torde det knappt låta sig göra annat än med en relativt ännu högre begävningsnivå, och för upprätthållande av en sådan fordras först, såsom av annan författare påpekas i detta nummer, en verkligt rigorös inträdesprövning, men säkerligen också, såsom i de nuvarande kommunala mellanskolorna lär vara fallet, en mycket skoningslös utgallring inom skolan själv.»

För att sedan värja sig emot misstanken för partiskhet, som man säger kanske kan uppkomma, framhåller man, att detta sker i barnens eget intresse. Det är klart, att man kan skriva en sak på detta sätt och giva den en förklädnad med sådana fraser, men i verkligheten är det ingenting annat, som avsetts, än att beträffande de barn, som komma från folkskolan och som skola in i den fyraåriga realskolan, skall det bliva en rigorösare och hårdare prövning, medan det åter i den femåriga realskolan skall vara mindre rigorösa prov och mindre strängt förfarande i fråga om flyttningarna. Jag är övertygad om att vår svenska läroverkslärarkår i stort sett är främmande för varje tanke att i detta fall förfara så, som antytts av dessa författare. Men jag kan icke neka till att när jag ser de prov, som jag här framdragit, får jag ett starkt intryck av att de uttalanden, som skett i denna tidning, hur man skulle förfara, burit frukt på ett eller annat ställe.

Nu skall jag icke upptaga tiden längre utan, herr talman, be att få vidhålla mitt yrkande. Jag hemställer bara, att de skolmyndigheter, som hava med denna sak att göra, icke tolerera, att man på det sätt, som jag tror mig hava funnit i det fall, som jag berört, behandlar barn, som söka in i den fyraåriga realskolan, strängare än dem, som skola till den femåriga realskolan. Det är klart, att om man förfar på det sättet, att man lägger helt andra principer på inträdessökandena, allt eftersom de skola in i den fyraåriga eller den femåriga realskolan, och i fortsättningen gallrar hårdare bland den förstnämnda gruppen, så är detta ett säkert sätt att skrämma barnen från denna linje. Därigenom åstadkommes det resultat, som herr Lindskog trodde redan var verklighet.

Herr talman! Jag vidhåller sålunda mitt yrkande.

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Almkvist**: Herr talman! Jag nödgas besvara kammaren med ännu ett yttrande, men det skall bli så kort som möjligt. Det är i anledning av herr Rydén's sista anförande, vari han upprepade några påståenden, som han lär ha fällt även på förmiddagen, fast jag då icke hade tillfälle att åhöra dem.

Det gäller det sätt, varpå Kungl. Maj:t bestämt, hur den i fjol beslutade skolreformen skall föras ut i det praktiska livet. Herr Rydén förklarar, att departementschefen gått alldeles felaktigt till väga, när han i det den 22 december 1927 utfärdade cirkuläret föreskrivit, att den fyraåriga realskolan

skulle i första hand genomföras. Den saken är redan berörd av en föregående ärad talare, som påpekade, att hela behandlingen av skolreformen givit vid handen, att en av de bärande grundtankarna, för att icke säga huvudtanken, i fjolårets skolreform var att fortast möjligt undanröja det missförhållandet, att det icke fanns någon övergång till de allmänna läroverken för dem, som genomgått hela folkskolan. Detta torde stå fullt klart för de allra flesta både motståndare och anhängare till reformen.

Jag får dessutom säga, att Kungl. Maj:ts åtgöranden hittills för att verkställa reformen nått det stadiet, att vidare diskussion kan vara överflödig. Då remissdebatten ägde rum, fanns det en före detta socialdemokratisk ecklesiastikminister, som i gycklande ordalag fäste konstitutionsutskottets uppmärksamhet på vad som från den nuvarande departementschefens sida blivit åtgjort. Han pekade också på vissa bestämda förhållanden och sade, att det lönade sig för konstitutionsutskottet att granska departementschefens verksamhet. Varuti har detta lika enastående som bevakande anrop om konstitutionsutskottets inskridande resultat? Jo, utskottet har infordrat samtliga de handlingar, som bilda grundvalen för Kungl. Maj:ts åtgärder i förevarande fall. Och vad innehåller konstitutionsutskottets utlåtande om dessa saker? Icke ett ord. Jag tycker, att upprepade diskussioner äro absolut onödiga. När en departementschefs åtgöranden granskats i konstitutionsutskottet och icke föranlett anmärkning, kan icke den omständigheten, att en kammarledamot subjektivt bedömer dem som bristfälliga och felaktiga, giva anledning till att de i riksdagen skola upptagas till behandling. Det sättet torde vara olämpligt för att icke säga felaktigt.

Jag vill emellertid säga, att det av herr Rydén nämnda 22-december-cirkulärets bestämmelser stå i full överensstämmelse med riksdagens beslut samt att intet som helst fel är begånget, ävensom att beslutet, i vad det avser att den fyraåriga realskolan först skall genomföras, står i närmaste samklang med fjolårets riksdagsbeslut. Vidare vill jag framhålla, att i detta cirkulär inlagits medgivanden, som icke upptagits i skolöverstyrelsens förslag, därom, att de ändringar, som under övergångstiden befinnas vara nödvändiga i specialplanerna, skulle bringas till Kungl. Maj:ts kännedom för prövning. För närvarande föreligger ett stort antal framställningar om ändringar till Kungl. Maj:ts avgörande. Beslut fattas, sedan skolöverstyrelsen i varje särskilt fall yttrat sig och sedan de skolsakkunniga blivit hörda. Först därefter tar departementschefen ställning till de gjorda ansökningarna om uppskov eller förändring.

Herr Rydén kan vara övertygad, att därest det av de handlingar, som inkomma till Kungl. Maj:t, framgår, att man i ett eller annat avseende söker sabotera 1927 års skolbeslut, kommer detta att föranleda från läroverkens sida icke önskvärda åtgärder. Jag tror emellertid icke, man har att befara detta, även om, omedelbart efter det ett beslut fattats och av många mottagits med stor oro och misstro, ett eller annat överord fälles, och om man i vissa tidningar skriver något, som när det uppläses här, kan verka ganska upprörande.

Vad de klandrade specialplanerna beträffar må anföras, att jag ansett det vara nödvändigt att efter riksdagens beslut i fjol för de skilda läroverkens lärare och rektorer och för barnens målsmän lägga fram en plan, som visade, huru riksdagen avsett, att det normalt skulle gestalta sig, att så och så skall det vara, när övergångstiden är slut, och när riksdagens beslut träder i full kraft. På vilket sätt och i vilken ordning reformen av i fjol skall genomföras, visar den till cirkulärskrivelsen den 22 december 1927 fogade detaljplanen. Men visar det sig icke möjligt i en eller annan stad att på en eller annan punkt genomföra reformen enligt riksdagens beslut, d. v. s. med början

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickeolor
m. m.
(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

läsåret 1928—1929, så kunna med hänsyn till de lokala förhållandena ändringar medgivas. När herr Rydén talar om, att regeringen icke har tagit hänsyn till behovet på olika orter, är detta följaktligen raka motsatsen till vad Kungl. Maj:t i verkligheten gjort. Behovet på de olika orterna kan tillgodoses inom vissa gränser, d. v. s. under övergångstiden.

Nu säger herr Rydén, att denna prövning skulle hava skett i efterhand. Men då frågar jag: vilken tidpunkt tog man hänsyn till vid den undersökning av behovet på de olika orterna, som skolutskottet i fjol verkställde och lade till grund för sina beräkningar? Var det icke behovet vid det tillfälle, då skolutskottet verkställde sin undersökning? Icke kunde väl skolutskottet ändå verkställa undersökning angående behovet vid en viss i framtiden liggande tidpunkt, utan denna undersökning, som herr Rydén vid debatten i fjol gav så vackert vitsord och förklarade sig fästa så stort avseende vid, den undersökningen måste, såvitt jag förstår, avse de då vid tillfället, när utskottet fattade sitt beslut, rådande förhållandena.

Här är således ingalunda någon schematisering gjord i avsikt att förfuska skolbeslutet, utan tvärtom avser Kungl. Maj:ts cirkulär av den 22 december 1927 att bringa till kännedom den plan, som är avsedd att följas, och tillika att meddela, att möjlighet finnes att efter förefintliga behov vidtaga ändringar, allt i enlighet och i överensstämmelse med riksdagens beslut.

Det finns dessutom en annan omständighet, fastän den är mera en bisak, som gjort, att jag ansett det nödvändigt att på detta sätt genomföra reformen — man må sedan hava olika uppfattning om, huruvida vidtagna åtgärder voro lämpliga eller icke, och man må hava olika mening om, huruvida de vittnade om skicklighet eller oskicklighet hos departementschefen. Det var den omständigheten, att jag ansåg det vara vida bättre, att den departementschef, som dock bar det konstitutionella ansvaret för propositionen till 1927 års riksdag, också, i den mån, det var honom möjligt, såg till, att kritiken i anledning av de olägenheter, som han visste skola bli förenade med övergången, drabbade honom och icke någon efterträdare. För min ringa del har jag velat undvika, att den i detta fall ansvarige departementschefen, i likhet med vad någon annan gjort, träder fram och tar avstånd ifrån ett förslag, som blivit genomfört, och lägger skulden för svårigheterna på dem, som i de olika orterna i landet skola genomföra det, under förklaring, att det är dessa, som bära ansvaret för att tillämpningen blivit så stereotyp och svår, att hela reformen därför väckt ovilja och motstånd hos allmänheten.

Herr Engberg: Herr talman, mina herrar! Jag hade icke tänkt taga till orda i dagens debatt, enär jag sade min mening i denna fråga vid remissen av propositionen. Men då gång på gång från statsrådsbanken såväl av herr eklestiastikministern som av herr statsministern med sådan styrka hävdats, i anledning av de uppgifter, som herr Rydén här lämnat beträffande den socialdemokratiska utskottsdelegationens uppfattning om vad ifrån regeringens sida sagts eller icke sagts, att dessa uppgifter icke skulle vara riktiga, har jag ansett det vara min plikt som medlem av skolutskottet att säga ett par ord.

Jag ber då, herr talman, att få intyga för min del, att den relation, herr Rydén här givit om vad som sagts till honom från regeringshåll, den relationen överensstämmer till punkt och pricka med den relation, som givits utskottets ledamöter. Och jag måste säga, att med min kännedom om herr Rydén och de många och krävande förhandlingar, han haft att utföra i den svenska riksdagen, har jag aldrig ett ögonblick tvivlat på, att hans relation är fullständigt riktig, sådan han har uppfattat den.

Nu driver herr statsministern den satsen, att låt vara, att herr Rydén är i god tro, men han har missförstått det hela. Nej, herr talman, det har han icke

gjort. Saken låg så i utskottet — och vi kunna ju säga precis som det var — att herr Olof Olsson i första kammaren tillhörde dem, som voro mest skeptiska mot möjligheten att lita på att regeringen här skulle gå den linje, som man önskade inom utskottet. Han drev därför längst den uppfattningen, att man skulle passa på, medan man nu hade dem, och få till stånd en riksdagsskrivelse på denna punkt, ty man vet icke, var man har den nuvarande regeringen nästa år. Jag tror, att denna vanvördiga uppfattning är riktig. Det finns ett ord-språk, som säger, att man skall välja den, man skall hålla i hand när man skall dö. Och jag tror icke, att man skall hålla hans excellens herr statsministern i hand den gången. I varje fall är det uppenbart, att om man gått den väg, som herr Olsson den gången var inne på, är det möjligt, att hela denna strid varit ur världen. Men då gävos dessa utfästelser, och därför förlitade man sig på att saken från regeringens sida skulle ordnas i överensstämmelse med de klara direktiv, som äro uttalade i utskottets utlåtande, och som redan äro utlagda i den kungliga propositionen. Men vad ha vi fått bevittna? Jo, vi hava fått bevittna, att den proposition, som lades fram, var ett klart avsteg därifrån. Och i grund och botten, herr talman, är jag icke så förvånad över detta, ty det sammanhänger med hela den nuvarande regeringskonsten, då man inrättar sig för en statskonst, som består däri, att när man gjort en duktig eftergift, som man tycker, det ena året åt det socialdemokratiska partiet, får man lov att kompensera detta nästa år med en eftergift i någon annan fråga åt högerpartiet, för att den tredje gången gå tillbaka igen och så pendla från det ena lägre till det andra för att tillfredsställa först den ena sidan och sedan den andra, o. s. v. fram och tillbaka.

Jag hör, att herr Bengtsson i Norup begär ordet, och jag kan därför gärna ge honom i förskott ett litet piller. Herr talman! Jag erinrar mig från skolutskottets förhandlingar, huru just herr Bengtsson i Norup var den allra trognaste riddaren för den åskådning, som där segrade i beslutet den gången. Ja, han var till den grad trogen och ivrig, mina herrar, att det riktigt brann i hans fingrar, när han skulle vara den, som framlade vissa preliminära beslut, som skulle ut till tidningspressen och till telegrambyrån, och där det hette, att »på förslag av herr Bengtsson i Norup har särskilda utskottet beslutat» så och så. Det är överraskande, herr talman, att i dag finna just herr Bengtsson i Norup uppträda såsom den där försvarar, att man år 1928 slår in på en väg, som är den rakt motsatta mot den väg, vi ingo år 1927.

Jag har sagt förut i denna kammare, herr talman, att jag tillhör ingalunda de s. k. dogmatikerna i denna fråga. Tvärtom. Men jag måste säga, att om man ena året resolut träder in för bottenkoletanken i den form, varom det i fjol var fråga, kan man icke året därpå kasta sig över på en alldeles ny linje, utan att man kommer i en synnerligen egendomlig belägenhet. Jag förstår mycket väl, att här har träffats en uppgörelse, och under regi av min högt ärade vän herr Sten Stendahl i första kammaren har det här gjorts upp mellan regeringen och de borgerliga partierna. Man kände inom vissa kretsar av regeringen, att man hade gått för långt enligt deras uppfattning. Hans excellens herr utrikesministern ramlade ned, så att säga, i frågan, då den redan var uppgjord och färdig, och måste tala både för och emot den här i kammaren. Och jag förstår, att det är någon slags känsla av att man här fått lov att gottgöra någonting, där man sträckt sig för långt, som vållat, att det lägre inom regeringen hemfört segern. Och då låg det upplagt för högern att taga revansch i denna fråga.

Jag kan förstå högern. Det är alldeles klart, att den är förtjust att här i dag få utkräva denna lilla hämnd. Men jag undrar, huru det kan vara med medlemmarna av bondeförbundet. Kunna de vid högerns sida känna förtjusning över att gå denna väg? Kunna de, som liksom arbetarklassen med hänsyn

Ang.
statsbidrag till
kommunala
fliekskolor
m. m.
(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

till sina barn här hava naturliga intressen att tillvarataga, i denna fråga vara vid högerens sida och känna glädje över att man släpper den gamla bottenskole-tanken, sådan den här förfäktats även från det hållet 1927, och kastar sig över någonting annat? Nej, herr talman, det tror jag icke. Det är en ohelig allians, som här ingåtts mellan högern och bondeförbundarna i denna fråga. Att rege- ringen, som är van att föra sin politik i de oheliga alliansernas tecken, icke känner några större förebråelser för egen räkning, det kan jag förstå. Men, herr talman, jag är av den uppfattningen, att behandlingen av denna fråga från regeringens sida är, liksom dess behandling av en hel rad andra frågor, signi- fikativ för den regeringslöshet, som råder i landet, och understryker än en gång, att denna regering bör först som sist packa och ge sig i väg.

Jag hemställer om bifall till reservationen.

Herr **Rydén**: Herr talman! Jag har bevittnat en och annan halsbrytande framställning även från regeringsmedlemmar, men någon sådan som den, man nyss hörde från herr ecklesiastikministern, vet jag mig aldrig tidigare hava hört. Om jag uppfattade honom rätt — det stod så många kammarledamöter mellan mig och honom, att jag icke hörde så bra och kanske missuppfattade honom — men missuppfattade jag honom icke, tycks han hava givit uttryck åt den uppfattningen, att det är skolutskottet, som infört en mekanisk regel i fråga om övergången till den nya läroverksorganisationen, och att det är rege- ringen, som försökt ordna det med hänsyn till varje ords behov. Jag ville knappast tro mina öron. Jag har här ett papper i min hand, och jag ber att därur få uppläsa, vad som står i den kungliga skrivelsen av den 22 december 1927. Det står där som punkt A: »Kungl. Maj:t förordnar: 1. Den fyra- åriga realskolan skall vid alla de läroverk, där sådan realskola skall förekom- ma, successivt upprättas från och med läsåret 1928—1929.» — Är detta en generell regel för alla eller icke? Jag vill bara fråga: finns det något som helst hänsynstagande i ett sådant kungligt brev till de olika orternas behov?

Jag skulle icke sagt något om detta, om det icke varit veterligt, att det sätt, på vilket skolöverstyrelsen lät denna sak utredas i orterna, var av den beskaf- fenhets, att, som jag här talat om, lärarkollegierna avgåvo sina yttranden efter en underhandsskrivelse, som utgätt från skolöverstyrelsen, och som meddelade dem, vad som var riktigt att säga i denna sak. Det är då icke underligt, att lärarkollegierna icke kommo att rådgöra med folkskolestyrelserna och andra beträffande folkskoleförhållandena sakkunniga för att verkliga undersöka, huru förhållandena voro, utan följde denna schablon, som Kungl. Maj:t seder- mera i sitt brev fastställt.

Det är visserligen gott och väl, herr talman, att herr statsrådet nu utlovat, att han skall korrigerat begångna felgrepp, ifall det visar sig erforderligt, på grund av de klagomål, som kommit ifrån bygderna. Men nog är det en konstig ordning här i detta land, att samme man, som lagt fram en proposition om ge- nomförande av bottenskolereformen, icke mera aktar sig om att denna reform skall från början komma att mötas med någon grad av förtroende utan påbjuder denna generella schablon, under klart medvetande av att detta måste leda till att på en mängd ställen, där förutsättningar icke finnas för att starta i höst för den 4-åriga realskolan, där kommer man att kasta om och säga, att det är reformens skull. Det är icke reformens skull utan ett oskickligt sätt att handla från vederbörande departementschefs sida — sedan må konstitutionsutskottet finna anledning till anmärkning eller icke. Konstitutionsutskottet äger i vart fall icke makt att avkoppla det mänskliga förnuftet, och förnuftet säger i detta fall, att det enda riktiga och försvarbara är, att man anpassar sig efter en in- dividuell lokal prövning av förhållandena, och att man hade handlat så för varje samhälle, som varit för detta samhälle bäst och lämpligast.

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Almkvist**: Herr talman! Jag skall tillåta mig komplettera den uppläsning av bestämmelserna i cirkuläret av den 22 december 1927, som herr Rydén presterade, med att jämväl uppläsa det moment, på vilket jag i mitt förra anförande syftade och där det heter: »ägande emellertid vederbörande rektor, att därest under tiden för den nya organisationens genomförande det på grund av särskilda förhållanden skulle visa sig erforderligt att någon jämkning sker i de nu fastställda specialplanerna, därom i god tid inkomma med förslag till skolöverstyrelsen, som har att med eget utlåtande överlämna förslaget till Kungl. Maj:t.»

Jag vill vidare tillägga det, att i utskottets utlåtande, som i denna punkt lika väl som i alla andra punkter utmärker sig för stor oklarhet och egentligen kan läsas hur som helst, finns det icke ett ord, som direkt utsäger, att Kungl. Maj:t har den befogenhet, som herr Rydén nu ville påstå att regeringen hade underlåtit att använda sig av — att uppskjuta med genomförandet av reformen i fråga i vissa fall — utan det är tvärtom så, att på många håll en bestämd uppfattning gjort sig gällande om att riksdagens beslut var av den beskaffenhet, att Kungl. Maj:t saknade varje möjlighet att i något som helst avseende rubba på den av skolutskottet föreslagna och av riksdagen godtagna planen. Först efter mycket långvariga och ingående undersökningar har regeringen kommit till det resultatet, att det vore möjligt att bestämt skilja på övergångstiden och tiden därefter. Den mjukhet, som herr Rydén talade om att utskottet ansåg, att Kungl. Maj:t skulle visa under övergångstiden, är icke utesluten genom vad som hittills har förekommit vid reformens verkställande, och den kan ådagaläggas tack vare möjligheten att tolka riksdagens beslut såsom avseende dels en övergångstid, under vilken jämkningar kunna medgivas av Kungl. Maj:t, dels tiden därefter, då varje framställning om ändring måste hänskjutas till riksdagen.

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Herr talman! För att bedöma herr Engbergs uppträdande behöver ju kammaren endast konstatera, att herr Engberg uppträder och försäkrar, att det förhåller sig så och så och att det och det har hänt i en sak, om vilken han ingenting vet och ingenting kan veta. Han har icke varit närvarande vid någon förhandling rörande skolfrågan, jag för min del har aldrig talat ett ord med honom om den saken. Däremot har jag här hänvisat till att jag, *innan* ärendet i fjol avgjordes, uttalade den av mig angivna meningen om det föreliggande utskottsbetänkandet och dess innebörd på nu förevarande punkt offentligt i första kammaren. Men det oaktat uppträder herr Engberg nu och säger, att det förhåller sig på rakt motsatt sätt. Vad brukar man kalla folk, som anmäla sig som vittnen i en sak, om vilken de ingenting känna?

Här har herr Engberg tillika genom sitt senaste inlägg ånyo ådagalagt, vad man varit medveten om förut, nämligen att för honom är det icke alls fråga om, hurudan skola som bör skapas, vilken skoltyp vi böra få, vilka beslut i skolfrågan i övrigt som äro erforderliga eller vad det hela resulterar i — han återkommer som flugan till ljuset uteslutande till en sak: vi måste ha ett regeringsskifte. Det är begynnelsen och slutsatsen i hans resonemang. Det är vad han ständigt återkommer till och längtar efter. Det utgör det bärande och drivande motivet för hela hans handlingssätt.

Nåja, att han önskar det, är så känt, att det borde vara alldeles onödigt, att han upprepar det gång på gång. Men sannerligen att den omständigheten ger åt hans inlägg någon speciell sanningsprägel i det nu föreliggande fallet.

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Jag torde med fullkomligt lugn kunna lämna alldeles åt sitt värde de utfall, som herr Engberg riktade mot mig

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

personligen. Men jag begärde ordet, när herr Engberg talade om — för vilken gång det var, kan jag inte säga, men han har till leda upprepat orden — om principlöshet hos regeringen, om oduglighet, om regeringslöshet i detta land, och att regeringen kan packa i väg. De där stora, feta orden tycker jag herr Engberg borde omsätta i handling och icke bara prata. Jag skulle vilja fråga herr Engberg, när han nu talar om att den frisinnade regeringen och det frisinnade partiet stödjade sig än på det ena hållet och än på det andra, vilka förslag hava de socialdemokratiska regeringarna hittills genomfört utan att de hava fått hjälp av andra partier? Säg mig ett enda förslag, som det genomfört, utan att det fått stödja sig på ett annat parti. Till dess att partiet är så starkt att det icke behöver hjälp från andra partier, torde det vara ganska bra för det socialdemokratiska partiets regeringar att få understöd från andra. Under de tiderna hade pipan ett annat ljud både från herr Engberg och från annat håll.

Jag skulle också vilja fråga herr Engberg, som nu är så mån om att regeringen skulle flytta härifrån: vore det icke skäl att han också uttalade, vilken regering, huru denna än varit sammansatt, han tror skulle hava kunnat genomföra de förslag, som den nuvarande regeringen framlagt och som riksdagen antagit? Huru skulle den regeringen hava sett ut, och hur skulle den hava varit sammansatt? Herr Engberg bör vara litet grann försiktig, innan han framkommer med sådana uttalanden, som han gör och ständigt både i sin tidning och här i riksdagen oupphörligt återkommer till.

Herr Engberg: Hans excellens herr statsministern har en sagolik förmåga att framställa yttranden från en motståndare på ett helt annat sätt än de äro lagda. När jag här förklarade, att den relation herr Rydén givit angående sina samtal med herr statsministern och herr ecklesiastikministern till punkt och pricka stämde med den relation han lämnat den socialdemokratiska utskottsdelegationen, vad gör då herr statsministern, mina herrar? Jo, han säger, att han icke har fört några förhandlingar med herr Engberg, hur kan han uppträda och vittna? Nej, tack så mycket, jag har icke vittnat något om vad som passerat mellan herr Rydén och statsminister Ekman, jag har vittnat om att den relation, som lämnats i kammaren av herr Rydén, är exakt densamma, som lämnats inför den socialdemokratiska utskottsdelegationen. — Man borde kunna kräva av en regeringschef, att han har så pass mycket tanke-reda, att han kan hålla isär de båda sakerna.

För det andra, herr talman, vill jag säga, att när herr statsministern här patetiskt förklarar, att mitt enda intresse är, att denna regering måtte föllas, så vill jag säga, att det är icke mitt enda intresse, ty mer och mer blir det så, att för att få någon reda i det politiska livet här i landet, så måste det försumpningscentrum, som den nuvarande regeringskonsten utgör, på något sätt saneras, och det lär väl icke gå på annat sätt, än att denna regering måste försvinna.

Herr Bengtsson i Norup frågade mig direkt, huru skulle den nya regeringen se ut, vilken skulle sitta. Herr talman! Jag tillåter mig icke att spå, jag vill bara uttala en from önskan, att vilken regering som än måtte komma, den icke måtte innesluta herr Bengtsson i Norup.

Herr Jonsson i Eskilstuna: Herr talman! Jag kan icke servera någon lustighet för att påkalla uppmärksamheten. Jag skall icke tala om vad som förekom i fjol, utan jag tänker att ett par minuter be om kammarens uppmärksamhet för att tala om det som nu föreligger.

Jag hade ämnat begära ordet för en replik redan före middagsrasten, men i

förhoppning att vi skulle kunna hinna votera innan middagen avstod jag. Nu anser jag emellertid, att jag icke har någon anledning att visa sådan respekt och hänsyn till kammaren, att jag icke kan få begära åtminstone ett par minuters uppmärksamhet.

Jag fruktar för att kammaren går till votering i denna fråga med en alldeles oriktig föreställning på en mycket viktig punkt. Här har gång efter annan i debatten framhävts från utskottsmajoritetens sida, att de båda kurserna, varom här är fråga, den 6-åriga och den 7-åriga, äro fullkomligt likvärdiga. Det är icke riktigt. Det förhåller sig icke på det sättet. Man gör gällande, att det är lika lätt att vinna anslutning, att vinna inträde för en elev från den 6-åriga folkskolan till den 6-åriga flickskolan, som det är för en elev, som kommer från den 4-åriga grundskolan att vinna inträde i den 7-åriga flickskolan. Det förhåller sig icke på det sättet. Om kammaren levat i den tron, så har kammaren en alldeles oriktig föreställning.

Jag har försökt att få ett besked ifrån herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet i den punkten. Det har emellertid icke kommit. Sedermera har herr Holmdahl gjort gällande denna samma missuppfattning, mot vilken jag nu försöker polemisera. Herr Rydén har också satt fingret på denna ömma punkt. Det är riktigt, att om man i större städer kan upprätta stora flickskolor, som kunna hava dubbla kurser, som kunna hava fristående kurser, som det kallas, där man kan upprätta parallellavdelningar, så är det möjligt för flickor ifrån den 6-åriga folkskolan att utan någon större svårighet komma in i den kommunala flickskolan. Men i de smärre städerna, där man vill hava flickskolor och icke anser sig hava råd att upprätta dem på annat sätt än att göra kurserna förenade och där det kan hända att det inträder i den 7-åriga flickskolans första klass så stort antal elever, att det sedan i andra klassen icke finnes plats för några elever från den 6-åriga folkskolan, där uppenbar sig olikheten. Hur skola herrarna då bete sig för att åstadkomma rättvisa?

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande stycke, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den av herr Olof Olsson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Rydén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten I A första stycket av utskottets förevarande utlåtande nr 155, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Olof Olsson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr talmannen meddelade, att herr Mosesson jämte 25 av kammarens ledamöter framställt skriftlig begäran om voteringsverkställande medelst namnupprop, vadan, sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, omröstning medelst namnupprop nu omedelbart företogs. Därvid avgåvos 105 ja och 91 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande stycke.

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

Över omröstningen fördes anteckningar å voteringlista, som här nedan in-
tages:

	Ja	Nej	Av- står
Herr Förste Vice Talmannen	1		
» Andre Vice Talmannen	1		
<i>Stockholms stad.</i>			
Herr Lindman	1		
» Lindqvist i Stockholm	1		
» Löfgren i Stockholm	1		
» Hagman		1	
» Eriksson i Stockholm		1	
» Hansson i Stockholm		1	
» Nylander			
» Johanson i Stockholm		1	
» Holmström i Stockholm			
Fru Östlund			
Fröken Wellin	1		
Herr Forssell			
» Carlsson i Stockholm		1	
» Holmdahl	1		
» Järte	1		
Fru Wessman			
<i>Stockholms län.</i>			
Herr Söderberg		1	
» Karlsson i Vätö			
» Andersson i Igelboda		1	
» Andersson i Tungelsta		1	
» Bernström			1
» Christenson i Södertälje	1		
» Laurin	1		
» Mosesson	1		
» Ahl		1	
Fru Ekberg		1	
<i>Uppsala län.</i>			
Herr Borg		1	
» Sjölander			
» Olsson i Golvvasta	1		
» Björnberg	1		
» Lundquist i Baggarbo	1		
<i>Södermanlands län.</i>			
Herr Johansson i Uppmälby		1	
» Olsson i Ramsta	1		
» Schill	1		
» Laurén	1		
» Andersson i Katrineholm		1	
» Jonsson i Eskilstuna		1	
» Lundkvist i Eskilstuna		1	

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
<i>Östergötlands län.</i>			
Herr af Ekenstam	1		
» Pettersson i Bjälbo	1		
» Sjögren		1	
» Johansson i Arkösund		1	
» Karlsson i Vadstena		1	
» Olsson i Rimforsa	1		
» Björkman			1
» Ericson i Boxholm		1	
» Ward		1	
» Holmberg		1	
» Anderson i Linköping	1		
» Jonsson i Risinge	1		
<i>Jönköpings län.</i>			
Herr Johanson i Huskvarna	1		
» Hamrin	1		
» Carlström	1		
» Fast		1	
» Petersson i Broaryd	1		
» Svensson i Högsjöhult	1		
» Lilliecreutz	1		
» Andersson i Löbbo		1	
» Göranson	1		
<i>Kronobergs län.</i>			
Herr Magnusson i Tumhult			
» Olsson i Blädinge	1		
» Svensson i Betingetorp	1		
» Leo			
» Blomquist		1	
» Svensson i Grönvik	1		
<i>Kalmar län.</i>			
Herr Magnusson i Kalmar		1	
» Olsson i Kalmar	1		
» Werner		1	
» Gustafson i Vimmerby	1		
» Johansson i Krogstorp	1		
» Olsson i Högby	1		
» Heiding	1		
» Wirsell	1		
» Johnsson i Kalmar		1	
<i>Gotlands län.</i>			
Herr Gardell i Gans	1		
» Svedman			
» Gardell i Stenstu	1		

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flikkekolor
m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
<i>Blekinge län.</i>			
Herr Jönsson i Boa	1		
» Törnkvist i Karlskrona		1	
» Kloo			1
» Jeppsson			
» Holmgren	1		
» Adler		1	
<i>Kristianstads län.</i>			
Herr Bengtsson i Norup	1		
» Borggren		1	
» Persson i Fritorp	1		
» Björklund		1	
» Björk		1	
» Isacsson		1	
» Hammarlund	1		
<i>Malmö m. fl. städer.</i>			
Herr Rydén		1	
» Winkler	1		
» Lovén			
» Jensen		1	
» Engberg		1	
» Lindskog	1		
» Weibull	1		
» Bergström i Hälsingborg		1	
<i>Malmöhus län.</i>			
Herr Jönsson i Revinge	1		
» Olsson i Kullenbergstorp	1		
» Sköld		1	
» Andersson i Höör		1	
» Törnkvist i Bjuv			
» Paulsen			
» Fjellman			1
» Månsson i Erlandsro	1		
» Nilsson i Hörby			1
Fru Nordgren			
Herr Carlsson i Ystad		1	
<i>Hallands län.</i>			
Herr Henrikson	1		
» Lindqvist i Halmstad		1	
» Johansson i Brånalt	1		
» Andersson i Falkenberg		1	
» Larson i Tönnersa	1		
Fru Hegardt	1		
<i>Göteborgs stad.</i>			
Herr Röing	1		
» Kristensson i Göteborg		1	

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Sjöström		1	
» Thore	1		
» Pehrsson i Göteborg	1		
» Hedvall		1	
» Höglund		1	
Fru Thüning		1	
Herr Almquist	1		
<i>Göteborgs och Bohus län.</i>			
Herr Andersson i Grimbo	1		
» Olsson i Broberg	1		
» Olsson i Berg	1		
» Osberg	1		
» Carlson i Mölndal		1	
» Wallerius	1		
» Brännberg		1	
» Mårtenson		1	
<i>Älvsborgs län.</i>			
Herr Hallén		1	
» Danielsson	1		
» Gustafson i Kasenberg	1		
» Lindgren	1		
» Hansson i Trollhättan		1	
» Olsson i Mellerud		1	
» Alströmer	1		
» Ryberg	1		
» Leffler			
» Johansson i Väby	1		
» Petersson i Lerbäcksbyn	1		
» Weijne		1	
<i>Skaraborgs län.</i>			
Herr Bengtsson i Kullen	1		
» Magnusson i Skövde	1		
» Bäcklund		1	
» Johanson i Hallagården	1		
» Vahlstedt		1	
» Lundén	1		
» Anderson i Storegården	1		
» Bodén	1		
» Hedin	1		
<i>Värmlands län.</i>			
Herr Jansson i Edsbäcken	1		
» Carlsson-Frosterud		1	
» Andersson i Prästbol		1	
» Ros	1		
» Norling		1	

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Norsell		1	
» Spångberg		1	
» Björling	1		
» Eriksson i Västbro	1		
» Morfeldt		1	
<i>Örebro län.</i>			
Herr Uddenberg		1	
» Anderson i Råstock		1	
» Nilsson i Örebro		1	
» Odström	1		
» Ljunggren	1		
» Öhman		1	
» Lundgren	1		
» Persson i Falla	1		
» Mogård		1	
<i>Västmanlands län.</i>			
Herr Larsson i Västerås		1	
» Lorchs	1		
» Pettersson i Köping		1	
» Eklund		1	
» Olovson i Västerås		1	
» Olsson i Broddbo	1		
<i>Kopparbergs län.</i>			
Herr Jansson i Falun		1	
» Olsson i Mora	1		
» Andersson i Rasjön		1	
» Pettersson i Hällbacken		1	
» Andersson i Ovanmyra	1		
» Englund		1	
» Sundström		1	
» Smedh			
» Aronsson	1		
<i>Gävleborgs län.</i>			
Herr Månsson i Furuviik		1	
» Sävström		1	
» Lindley		1	
» Olsson i Hov	1		
» Johansson i Kälkebo	1		
» Granath		1	
» Johansson i Edsbyn	1		
» Olsson i Gävle		1	
» Holmström i Gävle	1		
» Herou		1	
» Högström		1	

	Ja	Nej	Av- står
<i>Västernorrlands län.</i>			
Herr Öberg	1		
» Johansson i Sollefteå		1	
» Bergström i Bäckland	1		
» Lagerkwist		1	
» Strindlund			1
» Västberg		1	
» Molander		1	
» Rudén	1		
» Frost			
» Berg		1	
<i>Jämtlands län.</i>			
Herr Olofsson i Digernäs	1		
» Hedlund i Östersund		1	
» Hedlund i Häste	1		
» Persson i Trången	1		
» Olsson i Rödningsberg		1	
<i>Västerbottens län.</i>			
Herr Wiklund	1		
» Bäckström			
» Wikström	1		
» Brännström	1		
» Lindmark	1		
» Lindberg		1	
» Sandberg	1		
<i>Norrbottnens län.</i>			
Herr Hage		1	
» Nilsson i Antnäs			
» Lövgren i Nyborg		1	
» Dahlén			1
» Samuelsson			
» Hedström			
» Grapenson			
Summa	105	91	7

*Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)*

Andra stycket av utskottets hemställan i punkten I A.

Mom. a).

De under momentet upptagna särskilt numrerade styckena.

Styckena 1—4.

Godkändes.

Härpå föredrogs *stycket 5*; och yttrade därvid:

Herr **Kristensson** i Göteborg: Herr talman! Jag skall på denna punkt be att få yrka bifall till en motion, som är väckt av en liberal ledamot av riks-

Andra kammarens protokoll 1928. Nr 41.

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

dagen och som har ett instämmande av en annan ledamot av riksdagen, vilken tillhör bondeförbundet. Det är alltså i detta fall icke fråga om någon socialdemokratisk partipolitik, utan det är fråga om en rent statsekonomisk angelägenhet.

Yrkandet går ut på att i varje skolklass i dessa kommunala flickskolor bör det, för att statsbidrag skall kunna erhållas, vara minst 15 lärjungar. Dessa skolor komma att till övervägande antal, med endast några få undantag, att inrättas i de större eller medelstora städerna. Jag representerar visserligen själv en av rikets största städer, men jag vill ändå vädja till denna kammare, huruvida det kan vara skäligt och rimligt, att staten till dessa skolor skall bidra med ganska avsevärda belopp per lärjunge i klasser, där det endast skall finnas, såsom Kungl. Maj:t föreslagit, ett synnerligen litet antal. Utskottet har visserligen något höjt detta antal från av Kungl. Maj:t föreslagna 10 till 12 i varje klass; och för jämförelses skull kan jag ju nämna, att i folkskolan exempelvis finnes det i medeltal 40 à 50 lärjungar i varje klass. Vidare är att märka, att i de nyss nämnda städerna finns en hel provkarta på alla möjliga skolor: det finnes allmänna läroverk, kommunala mellanskolor samt också andra bildningsmöjligheter för barnen.

Det bör verkligen tagas hänsyn till detta, innan statsbidrag beviljas, och jag vill tillägga, att det är ännu mer viktigt efter fjolårets beslut, då statsläroverken öppnades även för flickor. Det synes mig då, att man bör kräva åtminstone, att det skall vara 15 lärjungar i varje skolklass, för att statsbidrag skall kunna erhållas. Om detta antal lärjungar icke kan uppbringas, då förefaller det mig, att det icke finnes anledning för staten att bidra ekonomiskt med så högt belopp, som det verkligen är fråga om i detta fall.

Nu kan måhända någon vilja göra gällande, att man vid bifall härtill skulle uppriva det nyss fattade beslutet, och att ett positivt beslut kunde äventyras, i fall kammaren ginge med på mitt yrkande. Jag vill till detta genmäla, att vi varken få gemensam votering eller få det förut fattade beslutet upprivet, ty då första kammaren redan har fattat beslut i enlighet med utskottets förslag, så ligger en naturlig sammanjämningslinje antingen på 13 eller 14 lärjungar i varje skolklass, och det är nog inte alltför halsbrytande, om man som villkor för statsbidrags erhållande fordrar ett sådant minimiantal, som icke uppgår ens till tredjedelen av det normala antal, som finnes både i folkskolan och i rikets allmänna läroverk.

Jag ber därför att få yrka bifall till herr Pålssons i Anderslöv motion i detta stycke, vilken går ut på att siffran 84 i sista raden stycket 5 på sid. 48 i utskottets utlåtande utbytes mot 105. Om kammaren följer detta mitt yrkande, blir det en sammanjämkning på antingen 13 eller 14 elever i varje klass, vilket tal, då det är sju klasser i skolan, måste multipliceras med 7, för att man skall få den slutsiffran, som enligt sammanjämkningen skall insättas i stället.

Jag vill vädja till kammarens lantmän och arbetarrepresentanter, om detta icke kan befinnas skäligt, när man går att fatta beslut i fråga om automatiska utgifter. Kungl. Maj:t har visserligen endast begärt 50,000 kronor i år för denna skolform, men det kommer icke att dröja länge, förrän vi äro uppe i en eller två miljoner och kanske däröver. Kan det då icke vara skäl i att från början sätta denna siffra?

Nu kan visserligen göras gällande, att beträffande de kommunala mellanskolorna finnes icke denna bestämmelse, finnes icke en så hög siffra. Men redan utskottet har gått ifrån den siffra, som gäller för den kommunala mellanskolan; och jag vill för min del tillägga, att jag finner det icke orimligt utan tvärtom rimligt, att man efter skolbeslutet i fjol även för den kommunala mellanskolans vidkommande bör höja siffran för medeleverantalet i klasserna upp till detsam-

ma, som här kan bli fallet för den kommunala flickskolan; och detta icke minst av statekonomiska skäl.

Jag ber, herr talman, alltså att få in denna siffra 105. Ingen vill väl påstå, att undervisningen lider av om en lärare får 15 elever i medeltal att undervisa.

Jag vill tillägga, att när jag i utskottet väckte detta förslag, så kom det ett par kompromissarier fram och satte siffran till 84. Jag begärde icke votering, men det upplystes, att om jag hade begärt votering, skulle jag fått understöd även från det håll, där man biträtt motionen i utskottet, och jag hoppas därför, att riksdagen går med på detta mitt yrkande.

Häruti instämde herrar *Anderson* i Råstock och *Pettersson* i Hällbacken.

Herr Lindskog: Herr talman! Jag ber först att få säga, att jag jämte nio medreservanter gått in för Kungl. Maj:ts proposition om siffran 10 i förevarande fall. Jag anser fortfarande, att de skäl, som Kungl. Maj:t här framburit, äro fullkomligt vägande och riktiga, då förslaget står i fullkomlig överensstämmelse med vad som äger rum vid kommunala mellanskolor.

Emellertid ber jag att få korrigera ett fel, som den föregående ärade talarren gjorde sig skyldig till, då han nämnde, att första kammaren bifallit Kungl. propositionen. Enligt vad jag hört och nyss fått bekräftat, har första kammaren fattat beslut om siffran 12, sålunda i enlighet med utskottets framställning.

För att icke här uppdraga en lång debatt och för att icke ge anledning till en eventuell sammanjämkning och gemensam votering, ber jag att få säga, att jag i samråd med mina medreservanter beslutat fränfalla min reservation, varför jag hemställer om bifall till utskottets förslag. Jag vill tillägga, att herr *Kristensson* i Göteborg är ensam reservant för sitt förslag.

För min del, herr talman, ber jag alltså att, med fränfallande av min reservation, få yrka bifall till utskottets förslag.

Med herr *Lindskog* förenade sig herr *Bengtsson* i Norup.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av förevarande stycke enligt utskottets förslag, dels ock på godkännande av berörda stycke med den av herr *Kristensson* i Göteborg under överläggningen föreslagna ändring däri; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr *Kristensson* i Göteborg, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren godkänner stycket 5 under punkten I A andra stycket mom. a) av statsutskottets förevarande utlåtande nr 155, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt berörda stycke 5 med den av herr *Kristensson* i Göteborg under överläggningen föreslagna ändring däri.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 91 ja och 92 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forta.)

Ang.
statsbidrag till
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

Kammaren hade alltså godkänt förevarande stycke, dock med den ändring, som under överläggningen föreslagits av herr Kristensson i Göteborg.

Styckena 6—13.

Godkändes.

Utskottets förberedande hemställan i mom. a).

Bifölls i vad den ej besvarats genom kammarens beslut i fråga om de under momentet upptagna särskilt numrerade styckena.

Sedan *mom. b)* nu föredragits, yttrade:

Herr **Lindskog**: Herr talman! Jag har här avgivit en reservation, men av samma skäl som jag nämnde nyss, nämligen för att förhindra en eventuell gemensam votering, har jag i likhet med mina medreservanter beslutat avstå från att yrka bifall till reservationen, och jag hemställer alltså om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Rydén**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Mom. c).

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. d).

De under momentet upptagna, särskilt numrerade styckena.

Stycket I.

Godkändes.

Vidare föredrogs *stycket II*; och begärdes ordet därvid av

Herr **Kristensson** i Göteborg, som anförde: Herr talman! Jag ber att få yrka, att siffran 12 vid förevarande moment må ändras till 15. Detta är en konsekvens av det nyss fattade beslutet.

Vidare yttrades ej. Efter av herr talmannen givna propositioner dels på godkännande av förevarande stycke enligt utskottets förslag, dels ock på godkännande av stycket med den av herr Kristensson i Göteborg föreslagna ändring däri, fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Stycket III.

Godkändes.

Utskottets förberedande hemställan i mom. d).

Bifölls i vad den ej besvarats genom kammarens beslut i fråga om de under momentet upptagna särskilt numrerade styckena.

Punkterna I B) och I C).

Vad utskottet hemställt bifölls.

Härpå föredrogs *punkten II*; och yttrade därvid

Herr **Rydén**: Herr talman! Genom ett rent missöde har det kommit in i förevarande skrivelseförslag tre ord, som hänföra sig till en tidigare redaktion av utskottsutlåtandet. Orden i femte raden uppifrån å sidan 54 i utlåtandet: »och praktiska ämnen» böra utgå, därför att det finns ingen motsvarighet till desamma i det beslut, som fattats av kammaren.

Jag hemställer därför, att momentet II godkännes med den ändring, att nämnda ord utgå ur klämman. Visserligen har första kammaren redan fattat beslut på annat sätt, men detta har berott på rent förbiseende, och någon saklig och principiell innebörd har ändringen icke. Professor Lindskog och jag äro överens om att man skall göra denna ändring, för att det må bli överensstämmelse i den terminologi, som eljest här förekommer.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till samma hemställan med den ändring däri, som påyrkats av herr Rydén; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Punkten III.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2.

Till behandling upptogs härafter statsutskottets utlåtande, nr 156, i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln i statsverkspropositionen framlagda förslag angående privatläroverken jämte en i ämnet väckt motion.

Ang. privatläroverken.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln föreslagit riksdagen

i punkten 158 att

dels besluta, att sista stycket av mom. 4 i avdelningen A av kungörelsen den 18 juni 1925 om ändring i vissa delar av kungörelsen den 29 oktober 1909 angående avlöning av lärarinnorna vid statsunderstödda enskilda läroanstalter samt angående statsunderstöd åt dessa läroanstalter m. m. skulle hava följande ändrade lydelse:

»För biträdande föreståndarinna må tjänstgöringsskyldigheten kunna efter medgivande av skolöverstyrelsen nedsättas med högst 5 veckotimmar»,

dels ock minska det ordinarie reservationsanslaget till privatläroverk, nu 753,000 kronor, med 8,000 kronor till 745,000 kronor samt i riksstaten för budgetåret 1928—1929 uppföra de i nämnda anslag ingående anslagsposterna med följande belopp, nämligen:

enskilda mellanskolor	.....	kronor	20,000:—
högre flickskolor	.....	»	475,000:—
högre goss- och samskolor	.....	»	232,500:—
enskilda lärarinneseminarier	.....	»	17,500:—

att utgå såsom ett gemensamt reservationsanslag å sammanlagt 745,000 kronor;

i punkten 159 att öka det ordinarie förslagsanslaget till lönetillägg åt lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter, nu 472,000 kronor, med 28,000 kronor till 500,000 kronor; samt

Ang. statsbidrag till kommunala flickskolor m. m.
(Forts.)

Ang. privat-
läroverken.
(Forts.)

i punkten 160 att

dels besluta, att de av 1925 års riksdag fastställda villkoren och bestämmelserna för utgående av tillfällig löneförbättring åt lärare och lärarinnor vid sådan enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola eller enskilt lärarinneseminarium, som åtnjöte understöd från det i riksstaten uppförda gemensamma reservationsanslaget till privatläroverk, skulle ändras därhän, att för biträdande föreståndarinna tjänstgöringsskyldigheten skulle kunna efter medgivande av skolöverstyrelsen nedsättas med högst 5 veckotimmar,

dels ock för beredande under tiden 1 juli 1928—30 juni 1929 av tillfällig löneförbättring åt lärare och lärarinnor vid enskilda mellanskolor, högre flickskolor, högre goss- eller samskolor samt enskilda lärarinneseminarier för budgetåret 1928—1929 anvisa ett extra förslagsanslag av 2,380,000 kronor att utgå i enlighet med de i kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 327) stadgade grunder med den nyss angivna ändringen.

Till utskottets behandling hade jämväl hänvisats en inom första kammaren av herr *Lundell* väckt motion, nr 192, däri hemställts, att riksdagen måtte besluta, att Kungl. Maj:t skulle äga befogenhet dels att på framställning av vederbörande samhälle medgiva, att nuvarande 8-klassiga flickskolor finge tillsvärdare bibehållas och åtnjuta vederbörligt statsbidrag, och dels i samband härmed besluta om de jämkningar uti skolorganisationen, som kunde betingas av dylikt medgivande liksom av riksdagens beslut i förevarande ärende.

Utskottet hemställde,

I) att riksdagen måtte

a) avslå Kungl. Maj:ts förslag, i vad det avsåge ändring av sista stycket av mom. 4 i avdelningen A av kungörelsen den 18 juni 1925 om ändring i vissa delar av kungörelsen den 29 oktober 1909 angående avlöning av lärarinnorna vid statsunderstödda enskilda läroanstalter samt angående statsunderstöd åt dessa läroanstalter m. m.;

b) minska det ordinarie reservationsanslaget till privatläroverk, nu 753,000 kronor, med 8,500 kronor till 744,500 kronor samt i riksstaten för budgetåret 1928—1929 uppföra de i nämnda anslag ingående anslagsposterna med följande belopp nämligen:

enskilda mellanskolor	kronor	20,000:—
högre flickskolor	»	474,500:—
högre goss- eller samskolor	»	232,500:—
enskilda lärarinneseminarier	»	17,500:—

att utgå såsom ett gemensamt reservationsanslag å sammanlagt 744,500 kronor;

c) öka det ordinarie förslagsanslaget till lönetillägg åt lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter, nu 472,000 kronor, med 28,000 kronor till 500,000 kronor;

d) avslå Kungl. Maj:ts förslag, i vad det avsåge ändring i de av 1925 års riksdag fastställda villkoren och bestämmelserna för utgående av tillfällig löneförbättring åt lärare och lärarinnor vid sådan enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola eller enskilt lärarinneseminarium, som åtnjöte understöd från det i riksstaten uppförda gemensamma reservationsanslaget till privatläroverk; och

e) för beredande under tiden 1 juli 1928—30 juni 1929 av tillfällig löneförbättring åt lärare och lärarinnor vid enskilda mellanskolor, högre flickskolor, högre goss- eller samskolor samt enskilda lärarinneseminarier för budgetåret 1928—1929 anvisa ett extra förslagsanslag av 2,379,000 kronor att utgå i enlighet med de i kungörelsen den 18 juni 1925 stadgade grunder; samt

II) att ovanberörda motion ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Ang. privatläroverken.
(Forts.)

Vid utlåtandet var fogad reservation av herrar *Kvarnzelius, Widell, Bergqvist, C. Petrus V. Nilsson, Carl A. Carlsson, Hallin, Johan Bernhard Johansson, Bengtsson* i Norup, *Persson* i Fritorp, *Lindskog, Järte* och *Anderson* i Storegården, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

I) att riksdagen måtte

a) besluta, att sista stycket av mom. 4 i avdelningen A av kungörelsen den 18 juni 1925 om ändring i vissa delar av kungörelsen den 29 oktober 1909 angående avlöning av lärarinnorna vid statsunderstödda enskilda läroanstalter samt angående statsunderstöd åt dessa läroanstalter m. m. skulle hava följande ändrade lydelse:

»För biträdande föreståndarinnan må tjänstgöringsskyldigheten kunna efter medgivande av skolöverstyrelsen nedsättas med högst 5 veckotimmar;»

b) minska det ordinarie reservationsanslaget till privatläroverk, nu 753,000 kronor, med 8,000 kronor till 745,000 kronor samt i riksstaten för budgetåret 1928—1929 uppföra de i nämnda anslag ingående anslagsposterna med följande belopp, nämligen:

enskilda mellanskolor	..... kronor	20,000:—
högre flickskolor	..... »	475,000:—
högre goss- och samskolor	..... »	232,500:—
enskilda lärarinneseminarier	..... »	17,500:—

att utgå såsom ett gemensamt reservationsanslag å sammanlagt 745,000 kronor;

c) — — —;

d) besluta, att de av 1925 års riksdag fastställda villkoren och bestämmelserna för utgående av tillfällig löneförbättring åt lärare och lärarinnor vid sådan enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola eller enskilt lärarinneseminarium, som åtnjöte understöd från det i riksstaten uppförda gemensamma reservationsanslaget till privatläroverk, skulle ändras därhän, att för biträdande föreståndarinnan tjänstgöringsskyldigheten skulle kunna efter medgivande av skolöverstyrelsen nedsättas med högst 5 veckotimmar;

e) för beredande under tiden 1 juli 1928—30 juni 1929 av tillfällig löneförbättring åt lärare och lärarinnor vid enskilda mellanskolor, högre flickskolor, högre goss- eller samskolor samt enskilda lärarinneseminarier för budgetåret 1928—1929 anvisa ett extra förslagsanslag av 2,380,000 kronor att utgå i enlighet med de i kungörelsen den 18 juni 1925, nr 327, stadgade grunder med den nyss angivna ändringen.

II) — — —.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Holmdahl: Herr talman! Då ingen av reservanterna i fråga om utlåtandet nr 136 begärt ordet, skall jag be att få säga några ord.

Det gäller här frågan om biträdande föreståndarinnans tjänstgöringsskyldighet vid vissa skolor. Genom riksdagens beslut år 1925 infördes här en bestämmelse av det innehåll, att för biträdande föreståndarinnan vid läroanstalt med manlig föreståndare finge tjänstgöringen nedsättas med 5 timmar i veckan. Genom denna bestämmelse begränsades en praxis, som tidigare varit följd vid dessa skolor, nämligen att överstyrelsen haft i sin hand att bevilja nedsättning för biträdande föreståndarinnor vid skolor även med kvinnlig föreståndare. Beslutet 1925 innebar alltså faktiskt en skärpning av den praxis, som dittills tillämpats.

Ang. privat-
läroverken.
(Forts.)

Nu är det visserligen sant, att man kan göra gällande, att det framför allt är vid skolor med kvinnliga elever och manlig föreståndare, som det kräves, att denne vid sin sida har en kvinnlig biträdande föreståndare, varför det kan vara befogat med hänsyn till hennes överuppsikt över eleverna att bevilja henne en något nedsatt tjänstgöringsskyldighet. Men liknande och goda skäl kunna även anföras, då det gäller biträdande föreståndarinnas tjänstgöring vid de större skolor, som ha kvinnlig föreståndare. Även vid dessa ha varit anställda biträdande föreståndarinnor, och detta har motiverats av att man vid nämnda större skolor skulle ha hjälp vid expeditionen liksom beträffande elevernas handledning och övervakning. Överstyrelsen, som yttrat sig i frågan, har också gått in för att den bestämmelse, som beslöts av 1925 års riksdag och utfärdades av Kungl. Maj:t i kungörelsen av juni 1925, måtte kompletteras med en bestämmelse, som här skulle möjliggöra den gamla praxis' återinförande, nämligen att biträdande föreståndarinnor vid skolor med kvinnlig föreståndare skulle beredas möjlighet till minskning i tjänstgöringstiden.

Hela frågan är ju från statsfinansiell synpunkt av mycket ringa räckvidd. Skolöverstyrelsen meddelar i sitt utlåtande, att det är endast omkring 10 skolor, som ha kvinnlig föreståndare och biträdande föreståndarinna anställd. Det gäller sålunda endast att för dessa 10 skolor bevilja en nedsättning med 5 timmars tjänstgöring, sålunda sammanlagt vad som motsvarar ungefär tvenne läraretjänster. Men det är uppenbart, att för dessa skolor är det av ganska vital betydelse, att en sådan biträdande föreståndarinna må få stödja rektor i hennes arbete och att hon därför må åtnjuta viss minskning i tjänstgöringsskyldigheten.

Jag vill tillägga, att när skärpningen i dessa bestämmelser genom 1925 års beslut tillkom, berodde detta icke på något förslag av Kungl. Maj:t utan vidtogs av statsutskottet på dess eget initiativ. Den nuvarande ecklesiastikministerns företrädare har alltså icke gått in för denna skärpning, och själv har herr statsrådet ansett sig böra framlägga, med skolöverstyrelsens tillstyrkande, ett förslag om tillägg till detta stadgande, som möjliggör, att biträdande föreståndarinna får den av mig nu nämnda minskningen i tjänstgöring även vid skolor med kvinnlig föreståndare.

Ja, herr talman, mina herrar, frågan kan synas mycket ringa, så ringa att man icke borde upptaga kammarens tid vid denna sena timme. Men som jag nämnde: frågan har för dessa skolor onekligen en ganska stor betydelse, och därför ber jag att få hemställa, att kammaren måtte bifalla det yrkande, som framställdes i den reservation, vilken fogats vid den nu föredragna punkten. Jag vill till upplysning nämna, att första kammaren redan antagit reservationen. Även detta bör vara en maning till andra kammaren att visa ett tillmötesgående, som är så starkt motiverat som detta.

Jag anhåller alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Med herr Holmdahl förenade sig herrar *Lindskog*, *Christenson* i Södertälje, *Mosesson*, *Almquist*, *Röing* och *Bengtsson* i Norup.

Herr Rydén: Herr talman! Denna fråga förelåg vid 1925 års riksdag i samband med prövningen av hela frågan om privatläroverkens ställning. Förslaget avvisades då av riksdagen, och herr Bengtsson i Norup, som nyss var med om att instämma i herr Holmdahls anförande, deltog då i avstyrkandet. Jag är rätt förvånad över detta — fastän jag egentligen icke är förvånad över någonting. Jag måste göra mig den frågan: vad finns det för saklig grund att ändra ståndpunkt för riksdagen i detta fall? Har man fått mer att göra vid privatläroverken? Nej, det vet varje människa, att efter det beslut, som

nu fattats beträffande de kommunala flickskolorna, och efter det beslut, som fattades i fjol och som kommer att överföra ett större eller mindre antal flickor från privatläroverken till statsläroverken, är det omöjligt att förfakta något sådant.

Skall man se på frågan sakligt, herr Bengtsson i Norup, föreligger det i dag större anledning än år 1925 att avslå den föreliggande framställningen. Det finns starka skäl för att icke gå med på förslaget, och det var dessa skäl vi böjde oss för 1925. Ifrågavarande institution, biträdande föreståndarinnor, har tillkommit vid de läroverk, där det finns en manlig rektor och flickor ha tillträde, antingen det nu är renodlade flickläroverk eller samläroverk. Skälet till att dessa biträdande föreståndarinnor införts är, att det vid skolor, där flickor undervisas och manlig rektor finnes, kan uppstå vissa frågor om flickornas uppfostran av den ömtåliga beskaffenhet, att man anser att det vid sidan av den manliga rektorn bör finnas en erfaren och klok lärarinna, som medverkar vid bedömandet av sådana frågor. Detta gör, att vi hittills aldrig gått in för att inrätta biträdande föreståndarinnebefattningar med statsunderstöd eller statslön annat än där manlig rektor finnes och flickor undervisas.

Nu vill regeringen föra oss in på den bogen, att vi skola inrätta en typ av biträdande föreståndarinnor vid läroverk, som redan ha kvinnlig rektor: man vill sålunda ha ett slags vice rektorskap. Nu vill man ha hjälp i administration, vid skrivning o. s. v. För min del kan jag icke finna, att detta är berättigat, och riksdagen har icke heller funnit det berättigat i sitt nyss fattade beslut. Det förelåg nämligen en motion från fröken Hesselgren beträffande de kommunala flickskolorna, som vi slutbehandlat, i vilken hon yrkade på att det skulle bli en biträdande föreståndarinna även vid de större kommunala flickskolor, som hade en kvinnlig rektor. Men detta förslag avvisades; det höjdes icke en enda röst under debatten för det samma. Då är det väl ganska orimligt, om riksdagen, när man kan antaga, att en hel del kommunala flickskolor, som icke få denna förmån, kunna bli ganska stora, riksdagen nu skulle lämna sin medverkan till att inrätta biträdande föreståndarinnor vid dessa skolor. Det bör väl finnas något sammanhang mellan vad riksdagen beslutar den ena timmen och den andra. Ett annat beslut skulle visserligen vara i stil med mycket som händer, men det förefaller dock ganska underligt, om kammaren på detta sätt intog en annan ståndpunkt vid privatläroverken än vid de kommunala flickskolorna.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan, som innebär vidhållande av den gamla ståndpunkt, som riksdagen intagit i denna fråga.

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Almkvist**: Herr talman! Det behov, som här avses, har icke framträtt efter år 1925, utan det förelåg långt dessförinnan, fastän skolöverstyrelsen då framlade förslag om författningsbestämmelser i ärendet och frågan på denna grund förelades riksdagen till prövning, därvid man gjorde den senast omtalade begränsningen. Att frågan kommit upp så snart, efter det riksdagen fattat beslut, beror därpå, att det behov, som förelåg före år 1925 av viss inskränkning i tjänstgöringstiden för biträdande föreståndarinna vid de större högre flickskolorna, icke blivit mindre utan tvärtom sedermera växt och gjort sig alltmer gällande. Det är för att biträda föreståndarinnan vid handledningen av eleverna och för att sköta den betydande korrespondens och andra uppdrag, som åligga vederbörande föreståndarinnor vid de större flickläroverken, som man nu begär, att det skall finnas möjlighet för skolöverstyrelsen att efter prövning medgiva en viss nedsättning i biträdande föreståndarinnas undervisningstid. Det är här icke fråga om något förslag, som med hänsyn till sina konsekvenser är vittgående och som ovillkorligen måste leda till efterföljd beträffande

Ang. privatläroverken.
(Forts.)

Ang. privat-
läroverken.
(Forts.)

andra skolorganisationer och skolformer. Det gäller här, såsom herr Holmdahl påpekade, högst ett 10-tal skolor i hela Sverige, och icke heller för alla dessa får nedsättning i tjänstgöringsskyldigheten medgivas, förrän behovet i varje särskilt fall blivit prövat.

Då första kammaren visat sig kunna, oaktat riksdagen 1925 fattade beslut i frågan, nu lämna sitt bifall till förslaget, vädjar jag till andra kammaren att också lämna ett sådant medgivande.

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Herr statsrådet har enligt min mening framlagt starka skäl för sitt förslag. Jag kan icke förstå, varför en kvinnlig föreståndare icke skall kunna få kvinnlig hjälp, när den manliga föreståndaren får sådan.

Vad sedan gäller herr Rydén's förebråelse, att jag ändrat ståndpunkt, så är jag icke ensam om den saken. Herr Rydén utfärdade år 1918 en hel del bestämmelser för ungdomsskolorna, och dessa ha ändrats minst tre gånger i riksdagen, och herr Rydén har både i utskottet och i riksdagen gått med på dessa ändringar. Det är bättre att vidtaga en förändring, då man anser den behöflig, än att vidhålla ett oriktigt beslut.

Herr **Rydén**: Herr talman! Man skall ha skäl, innan man ändrar mening. Men sådana skäl föreligga icke i detta fall. Ty för det första blir det ett mycket mindre lärjungeantal för framtiden i dessa skolor, än man hade år 1925. Och dessutom tillkommer en annan omständighet, nämligen att för alla kommunala flickskolors lärarinnor, för alla dem, som äro anställda såsom ämneslärarinnor vid statsläroverken, har riksdagen höjt undervisnings-skyldigheten med två timmar utöver vad som gällde för privatläroverken. Privatskolornas lärarinnor ha alltså redan på grund av gällande bestämmelser två timmar kortare tjänstgöring än lärarinnor vid kommunala skolor och statens samrealskolor — nu skulle de biträdande föreståndarinnorna få 5 timmars ytterligare förkortning. Lärarinnorna skulle alltså här erhålla 7 timmars nedsättning i tjänstgöringstiden utöver vad som gäller för statsläroverken.

Man går verkligen för långt, när man begär, att staten skall indirekt betala skrivarbete och skrivgöromål, som uträttas vid privatläroverken. Vid de allmänna läroverken får rektor nöja sig med ett skrivbiträde, som har att utföra arbetet på sin fritid, och det arvode, som utgår, är ofta rätt så obetydligt. Där ifrågasättes det heller aldrig, att den biträdande skall få någon nedsättning i tjänstgöringsskyldigheten.

Jag erkänner gärna, att detta icke är någon stor fråga, och att man icke på någondera sidan gärna kan bli uppretad av huru det kommer att gå. Men eftersom riksdagen bör ha någon konsekvens i sitt handlande, bör den bibehålla sin ståndpunkt, när alla skäl, som inträffat sedan år 1925, tala *mot* ändringen.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr **Holmdahl**: Herr talman! Med anledning av herr Rydén's sista anförande vill jag säga ett par ord.

Herr Rydén föreslår kammaren att motsätta sig det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget om minskning med 5 timmar för biträdande föreståndarinnor vid ifrågavarande större skolor, som ha kvinnlig föreståndare, och han gör detta på den grund, att han icke finner något som tyder på att med anledning av de nya skolformerna och den nya skolorganisationen lärjungeantalet kommer att ökas — utan snarare minskas. Jag ber då att få fästa kammarens uppmärksamhet på att enligt Kungl. Maj:ts förslag och den föreliggande reservationen

skall för varje läsår tillåtelse till en sådan minskning i biträdande föreståndarinnas tjänstgöring meddelas av skolöverstyrelsen, som har att pröva, om förutsättningar för minskningen föreligga. Det är ju alldeles uppenbart, att om elevantalet vid sådana skolor skulle sjunka, kommer skolöverstyrelsen, då elevantalet nått en sådan gräns, att man icke anser biträdande föreståndarinna nödvändig, att icke tillåta en sådan nedsättning. Vad herr Rydén anförde är, mina herrar, icke något skäl för att andra kammaren skulle gå emot en så synnerligen rimlig begäran rörande dessa 10-tal skolor som den föreliggande.

När herr Rydén erinrar om behandlingen vid 1925 års riksdag, nödgas jag — ehuru jag icke tänkt göra det — erinra kammaren om att detta beslut fattades efter en upplysning, som herr Rydén gav i ett anförande i kammaren, där han sökte göra gällande, att ifall man antog denna bestämmelse, att en skola med manlig föreståndare skulle få anställa en biträdande föreståndarinna, så gäve man privatläroverken en favör, som de förut icke haft. Detta gjorde herr Rydén då gällande gentemot mig. Jag svarade honom omedelbart, att det var en felaktig sakupplysning, därför att herr Rydén icke nämnde, att genom bestämmelsens införande omöjliggjordes för skolöverstyrelsen att följa den hittills tillämpade praxis, nämligen att genomföra sådana nedsättningar, då det icke funnits överhuvud taget några regler som bestämt förhållandena på detta område. Herr Rydén kom med den upplysningen — den var formellt fullkomligt oantastlig men sakligt fullkomligt missvisande. Jag kunde icke begära, att kammaren skulle fästa mera avseende vid en nyvald riksdagsmans uppgift, som lämnades för att dementera herr Rydéns meddelande, än vid herr Rydéns upplysning. Kammaren fattade också sitt beslut med stöd av denna uppgift av herr Rydén. Jag har kontrollerat detta genom att gå igenom de anföranden, som då höllos.

På detta sätt kom i själva verket den begränsande bestämmelsen till stånd. Det förelåg då ej något initiativ från Kungl. Maj:t, ej heller något från kungl. skolöverstyrelsen.

Nu gå både skolöverstyrelsen och Kungl. Maj:t in för att rätta till vad som vållades av denna bestämmelsens införande för ifrågavarande skolor, vilka tidigare hade biträdande föreståndarinnor. Jag hemställer verkligen till andra kammarens ledamöter, om det föreligger skäl att motsätta sig detta, såsom herr Rydén erkände, *ekonomiskt* mycket litet betydande förslag, ett förslag, som emellertid ur andra synpunkter betyder en hel del för dessa läroanstalter. Jag vill erinra om att ifall andra kammaren fattar beslut i enlighet med utskottets hemställan, kommer detta att förorsaka en gemensam votering i frågan — när denna votering kan komma, kan jag icke yttra mig om. Alla sakskaletala för reservationen, och de hörda myndigheterna ha tillstyrkt förslaget.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr Rydén: Herr talman! Herr Holmdahl ville inge kammaren den föreställningen, att 1925 års riksdagsbeslut skulle ha grundat sig på en visserligen formellt oantastlig men sakligt missvisande uppgift från min sida. Jag vill erinra om att den gången det gällde att reglera tjänstgöringsförhållandena beträffande privatläroverken, hade frågan varit föremål för en mycket omfattande utredning; ett helt betänkande hade utarbetats, och det förelåg också en kungl. proposition i ämnet. I själva verket förhöll det sig så, att man hade begagnat sig av en lucka i föreskrifterna till att missbruka gällande bestämmelser därhän, att man infört en biträdande föreståndarinneinstitution. Meningen med beslutet 1925 var nu att bringa ordning i denna sak, så att de missförhållanden som funnos skulle borttagas. Kammaren har nu nyss avslagit fröken Hesselgrens motion beträffande biträdande föreståndarinnor vid nyrättade kommunala flickskolor med kvinnlig rektor. Det kommer alldeles sä-

Ang. privat-
läroverken.
(Forts.)

kert att bli lika stora kommunala flickskolor som våra största privatläroverk. Antingen bör man då förfara så, att man river upp det nyss fattade beslutet att avvisa tanken på biträdande föreståndarinnor eller också bör man införa dem även vid kommunala flickskolor.

Jag vill tillägga ännu en sak. Vi ha i samband med skolreformen på statsutskottets andra avdelning haft en motion, vari påyrkats en allmän höjning av lärarnas tjänstgöring. Det har faktiskt varit en ganska stark pressning från vissa håll i kammaren om att man på allvar skulle redan nu taga upp denna sak. Vi ha avböjt detta i utskottet på grund av att förslaget så att säga icke ligger i plan med det arbete vi haft att utföra. Men nog kommer det evinnerliga gnället över att människor skola arbeta i någorlunda rimlig tid att till slut på många håll framkalla den uppfattningen, att man måste taga hänsyn till sådana motioner. Det kan icke anses, att tjänstgöringstiden för ifrågasvarande föreståndarinnor — liksom icke heller för befattningshavarna vid våra högre läroverk — är så hög, att man bör ge efter för strävanden att pressa ned tjänstgöringstiden. Och det är ytterst i dessa strävanden, som förevarande framställning bottnar.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Herr Rydén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller den vid statsutskottets förevarande utlåtande nr 156 fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i berörda utlåtande.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppsyningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för nej-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Holmdahl, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 85 ja och 94 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 3.

Föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtande, nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda läroanstalter;

jordbruksutskottets utlåtande, nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt föreståndare och lärare vid lantmannaskolor, lantbruksskolor och lantbruksskolor;

statsutskottets utlåtande, nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till centrala skiljenämnden för vissa arbetstvister m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

särskilda utskottets memorial, nr 9, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande särskilda utskottets utlåtande nr 1 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 213 med förslag till kommunalskattelag m. m. jämte i ärendet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 4.

Herr talmannen meddelade att hans excellens herr statsministern tillkännagivet, att han vid morgondagens sammanträde ämnade besvara dels fru Thürings interpellation, huruvida åtgärder till främjande av emigration från Sverige äro att förvänta, dels herr Spångbergs interpellation angående beredande av rätt i vissa fall för innehavare av arrendegårdar att kvarbliva å desamma.

§ 5.

Ordet lämnades härefter till herr **förste vice talmannen**, som yttrade: Herr talman! Jag ber att få hemställa, att statsutskottets utlåtande nr 178 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bekämpande av arbetslösheten jämte i ämnet väckta motioner må uppföras sist å föredragningslistan för morgondagens plenum.

Denna hemställan bifölls.

§ 6.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 268, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för tillfällig löneförbättring under ecklesiastikåret 1928—1929 åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster;

nr 269, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring åt nordiska museets personal;

nr 270, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag rörande avsättning till statsverkets fond av rusdrycksmedel;

nr 271, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag om anslag till fonden för förlag till statsverket;

nr 272, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning angående understöd åt svensk medborgare eller firma för anställande av rättegång inför utländsk domstol rörande skadestånd för förluster under världskriget;

nr 277, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av vissa markområden i den s. k. Djurgårdsstaden; och

nr 278, i anledning av väckta motioner angående inköp av lönebostället Korsberga Prästgård i Korsberga socken av Jönköpings län; samt

från bankoutskottet:

nr 288, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlösningsanslag under riksstatens fjärde huvudtitel m. m., i vad avser anvisande av ett extra förslagsanslag för gäldande av vissa retroaktiva avgifter till pensionskassor; och

nr 289, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig lönförbättring under budgetåret 1928—1929 för viss personal inom den civila statsförvaltningen, i vad avser pensions- och indragningsstaterna.

§ 7.

Anmäldes ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 659, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 11, i anledning av väckt motion angående behovet av billiga och ändamålsenligt avvägda fraktsatser för jordbruksprodukter.

Detta ärende bordlades.

Vidare anmäldes till bordläggning statsutskottets

utlåtande, nr 180, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan kronan och Stockholms stad rörande *dels* vissa markbyten inom staden mellan broarna och å Kungsholmen m. m. *dels ock* grunder för exploateringen av viss del av Norra Djurgården m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

memorial, nr 183, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om reglering av Vadsbo norra och Vadsbo södra domsagor.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 10.3 e. m.

In fidem
Per Cronvall.